

Κωνσταντίνος Γούλας Κωνσταντίνος Δελικωσταντής
Ιωάννα Κομνηνού

Θρησκευτικά



Αναζητώντας την αλήθεια στη ζωή μας

ΣΤ' Δημοτικού

Θρησκευτικά Στ' Δημοτικού

Αναζητώντας την αλήθεια στη ζωή μας

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ	Κωνσταντίνος Γούλας, <i>Εκπαιδευτικός</i> Κωνσταντίνος Δεληκωσταντής, <i>Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών</i> Ιωάννα Κορνηνού, <i>Εκπαιδευτικός</i>
ΚΡΙΤΕΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ	Ηρακλής Ρεράκης, <i>Επίκουρος Καθηγητής του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης</i> Ιωάννης Κάππος, <i>Σχολικός Σύμβουλος</i> Παναγιώτα Παπαδημητρίου, <i>Εκπαιδευτικός</i>
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ	Μαρία Μίσσιου, <i>Εικονογράφος-Σκισσογράφος</i>
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ	Χαρά Οικονομοπούλου, <i>Φιλόλογος</i>
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ	Οικονόμου Γεώργιος, <i>Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου</i>
ΕΞΩΦΥΛΛΟ	Τριαντάφυλλος Πατρασκίδης, <i>Εικαστικός Καλλιτέχνης</i>
ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ	Ελληνικά Γράμματα Α.Ε. - «Multimedia Α.Ε.»

Γ' Κ.Π.Σ./ΕΠΕΑΕΚ-II/Ενέργεια 2.2.1/Κατηγορία Πράξεων 2.2.1α:

«Αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Μιχάλης Αγ. Παπαδόπουλος

Ομότιμος Καθηγητής του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης
Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Πράξη με τίτλο:

«Συγγραφή νέων βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Δημοτικό και το Νηπιαγωγείο»

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου

Γεώργιος Τύπας

Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Αναπληρωτής Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου

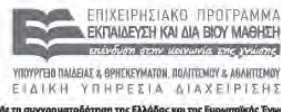
Γεώργιος Οικονόμου

Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗΣ

Η επανέκδοση του παρόντος βιβλίου πραγματοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών & Εκδόσεων «Διόφαντος» μέσω ψηφιακής μακέτας, η οποία δημιουργήθηκε με χρηματοδότηση από το ΕΣΠΑ / ΕΠ «Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση» / Πράξη «ΣΤΗΡΙΖΩ».



Οι διορθώσεις πραγματοποιήθηκαν κατόπιν έγκρισης του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Κωνσταντίνος Γούλας Κωνσταντίνος Δεληκωσταντής Ιωάννα Κορμηνού

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ



Η συγγραφή και η επιστημονική επιμέλεια του βιβλίου πραγματοποιήθηκε
υπό την αιγίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Θρησκευτικά Στ' Δημοτικού

Αναζητώντας την αλήθεια στη ζωή μας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

Η ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ Η ΦΑΝΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ



Εικ. 1^η: Ο Χριστός Παντοκράτορας, 1310 μ.Χ., Παμμακάριστος, Κωνσταντινούπολη.

1. Πάντα οι άνθρωποι αναζητούν την αλήθεια

- Ο άνθρωπος πάντοτε αναζητούσε την αλήθεια
- Με τους μύθους ο άνθρωπος προσπάθησε ν' απαντήσει στα μεγάλα ερωτήματα της ζωής
- Οι αρχαίοι πολιτισμοί έδωσαν τις δικές τους απαντήσεις στα ερωτήματα των ανθρώπων
- Όλες αυτές οι απαντήσεις όμως δεν ικανοποίησαν τον πόθο του ανθρώπου για την αλήθεια

Μια από τις πιο αγαπημένες μου συνήθειες είναι ν' αναζητώ και ν' ανακαλύπτω διαρκώς νέα πράγματα. Η αναζήτηση αυτή έφερε εμένα και τους φίλους μου μια μέρα σε ένα παλαιοπωλείο. Είναι απίστευτο πόσα μπορούμε να μάθουμε από όλα αυτά τα παλιά αντικείμενα, που το καθένα μοιάζει να έχει τη δική του ιστορία. Ψάχνοντας, ανακαλύψαμε ένα παλιό και φθαρμένο βιβλίο που είχε τον τίτλο: «Το ημερολόγιο του Ανθρώπου». Η ονομασία του βιβλίου μάς φάνηκε ασυνήθιστη και διασκεδαστική και αποφασίσαμε να το αγοράσουμε και να το διαβάσουμε όλοι μαζί. Όταν το ανοίξαμε, άρχισε να ξετυλίγεται μπροστά στα μάτια μας το συναρπαστικό ταξίδι του Ανθρώπου στην ιστορία:

Γιατί ο άνθρωπος αναζητά την αλήθεια

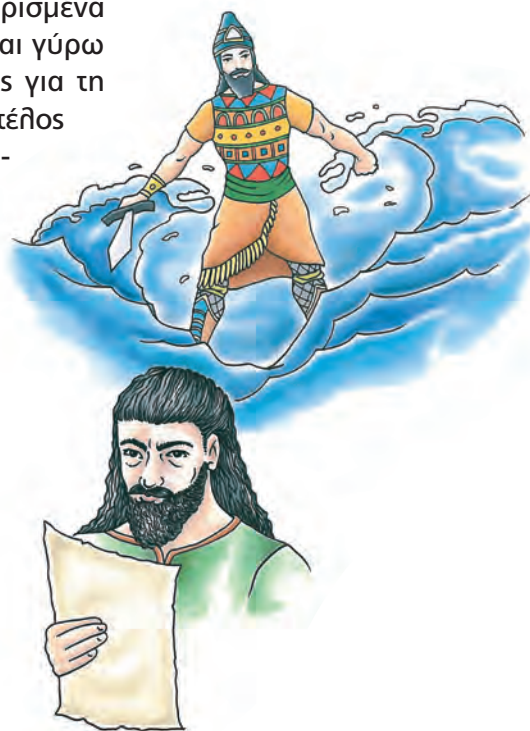
«Το ταξίδι μου ξεκινά την εποχή που οι άνθρωποι άρχισαν να δημιουργούν πολιτισμό. Μου αρέσει να κάθομαι μαζί τους και να συζητώ για τα μεγάλα προβλήματα της ζωής.

Πόσο παράξενα τους φαίνονται ορισμένα πράγματα! Τα βράδια που κάθονται γύρω από τη φωτιά διηγούνται ιστορίες για τη δημιουργία του κόσμου και για το τέλος της ζωής. Αναρωτιέμαι από πού πηγάζουν αυτές οι αγωνίες τους.

Είναι άραγε ο φόβος, η ελπίδα, μια βαθύτερη έλξη του ανθρώπου από το Απόλυτο* μέσα σε μια ζωή, όπου όλα φαίνονται να είναι σχετικά; Είναι δύσκολο να μαντέψω την απάντηση και αποφασίζω γεμάτος περιέργεια ν' ακολουθήσω την πορεία τους και τις αναζητήσεις τους μέσα στον χρόνο.

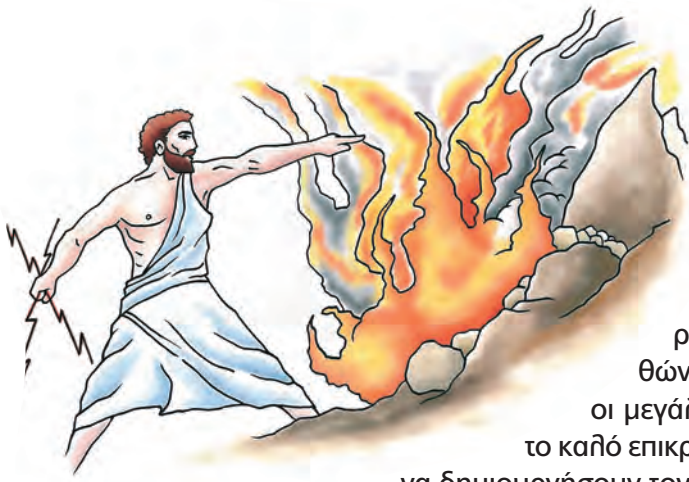
Οι αρχαίοι πολιτισμοί δίνουν τις δικές τους απαντήσεις

Ένας σταθμός του ταξιδιού μου είναι η αρχαία Βαβυλώνα, όπου οι κάτοικοι αγαπούν ιδιαίτερα ένα ποίημα** για τη δημι-



* Βλ. Γλωσσάριο

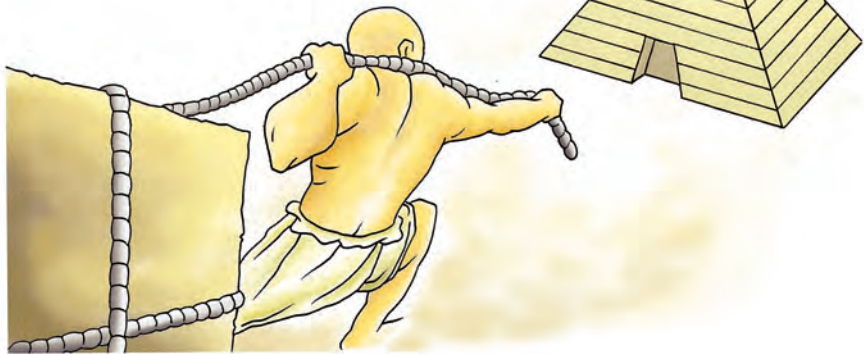
** Το ποίημα αυτό ονομάζεται «Ενουμά ελίσ» και είναι γραμμένο σε μια βαβυλωνιακή διάλεκτο. Θα πρέπει να δημιουργήθηκε μεταξύ του 19ου -17ου αιώνα π.Χ. και κατείχε σημαντική θέση στις θρησκευτικές παραδόσεις των ηλών της Μεσοποταμίας.



ουργία. Για τους αρχαίους Βαβυλώνιους όλα ξεκινούν από το νερό. Μέσα από το νερό γεννιούνται και οι θεοί, οι οποίοι μετά από τρομερές συγκρούσεις, κατορθώνουν να επιβληθούν. Όταν οι μεγάλες μάχες τελειώνουν και το καλό επικρατεί, οι θεοί αποφασίζουν να δημιουργήσουν τον άνθρωπο.

Στη συνέχεια, η αναζήτηση της αρχής του κόσμου με οδηγεί στους αρχαίους Έλληνες. Τους πληροφορώ και ακούω τον δικό τους μύθο για τη δημιουργία του ανθρώπου: «Ήταν κάποτε χρόνοι, όταν θεοί βέβαια ήταν, θνητά όμως γένη δεν ήταν. Σαν ήρθε λοιπόν για τούτα ο προορισμένος χρόνος της γένεσης, έπλησαν αυτά οι θεοί μέσα στη γη από γη και φωτιά, σμίγοντας και όσα με τη φωτιά και με τη γη γίνονται κράμα». Ο μύθος αυτός φαίνεται να τους είναι ιδιαίτερα αγαπητός, αφού δεν τον αναφέρει μόνο ο Πλάτωνας*, αλλά και ο Ησίοδος* και ο Αισχύλος*.

Από την Αίγυπτο δυνατοί θόρυβοι, που μοιάζουν να προέρχονται από κάποιους οι οποίοι δουλεύουν εντατικά, μου κινούν την περιέργεια. Όλοι μοιάζουν αποφασισμένοι να δημιουργήσουν οικοδομήματα που θα μείνουν για πάντα. Μπαίνω σ' έναν από τους τεράστιους τάφους... Δεξιά και αριστερά οι τοιχογραφίες εικονίζουν όλη τη ζωή του Φαραώ*, διότι πιστεύουν ότι ο θεός πρέπει να δει τη ζωή του ανθρώπου, για να κρίνει τη μεταθανάτια τύχη του. Στο τέρμα του διαδρόμου είναι η σαρκοφάγος με τη μούμια. Το σώμα του νεκρού πρέπει να διατηρηθεί ακέραιο για τον άλλο κόσμο, αλλά και να συνοδεύεται από τα αντικείμενα που θεωρούνται απαραίτητα για τη ζωή αυτή. Η πίστη των Αιγυπτίων για τη συνέχιση της ζωής μετά τον θάνατο μοιάζει να είναι το κέντρο του πολιτισμού τους.



Καμιά όμως από αυτές τις απαντήσεις δε με ικανοποιεί. Πιστεύω ότι αργά ή γρήγορα νέες αντιλήψεις θα πάρουν τη θέση των παλιών, ενώ η πραγματική αλήθεια δεν έχει ακόμα βρεθεί από τον άνθρωπο. Έτσι αποφασίζω να συνεχίσω το ταξίδι μου στον χώρο και στον χρόνο, αναζητώντας και άλλες απαντήσεις στα μεγάλα ερωτήματα που διαρκώς με βασανίζουν».

Ο άνθρωπος, ανικανοποίητος, συνεχίζει να αναζητά την αλήθεια

* Βλ. Γλωσσάριο

ΠΑΡΑΘΕΜΑ

Πού πηγαίνω άραγε;
Ακολουθώ τον ποταμό;
Πού πηγαίνω;
Ακολουθώ τους γλάρους;

Πού τάχα είναι αυτό το κάτι,
πού είναι αυτός ο κάποιος,
που θα μου πει γιατί ζω, γιατί πεθαίνω;

Κάτω στα ρείθρα των δρόμων,
πάνω ψηλά, στα λαμπυρίσματα,

στην πόλη μέσα
δεν υπάρχει αλήθεια;

.....
Γιατί;
Γιατί ζω;
Γιατί πεθαίνω;
Πες μου πού πηγαίνω;
Πες μου γιατί;
Πες μου πού;

Από το ροκ μιούζικαλ «Hair».
Το τραγούδι έχει τον τίτλο «Where Do I Go?»

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Να αντιστοιχίσετε τις φράσεις:

Πίστη στη μεταθανάτια ζωή	•	•	Αρχαία Ελλάδα
Πλάτωνας	•	•	Βαβυλώνα
Ποίημα για τη δημιουργία	•	•	Αίγυπτος

2. Ο άνθρωπος αναζητά πολλές φορές τη γνώση στο παρελθόν. Ποια σχολικά μαθήματα μάς παρέχουν πληροφορίες για το παρελθόν του ανθρώπου; Ποια είναι η γνώμη σας για την αξία των γνώσεων και των εμπειριών που μας προσφέρουν οι πολιτιστικές παραδόσεις των λαών;

3. Αφού χωριστείτε σε ομάδες, μπορείτε να συγκεντρώσετε πληροφορίες για μύθους που έχουν άμεση σχέση με τα μεγάλα ερωτήματα της ζωής (π.χ. για τη δημιουργία του ανθρώπου και του κόσμου, για τη μεταθανάτια ζωή κ.λπ.). Αφού ολοκληρώσετε την έρευνά σας και επεξεργαστείτε το πληροφοριακό υλικό που συγκεντρώσατε, μπορείτε να το παρουσιάσετε στην τάξη, χρησιμοποιώντας τα εποπτικά μέσα που διαθέτει το σχολείο σας.

4. Μπορείτε να αναφέρετε έργα πολιτισμού (τέχνης, αρχιτεκτονικής, ποίησης, λογοτεχνίας, εθίμων, κοινωνικής οργάνωσης), που να σχετίζονται με τη θρησκευτική πίστη;

2. Η προσέγγιση της αλήθειας: Μια βασανιστική αλήθ και συναρπαστική περιπλάνηση

- Οι τραγικοί ποιητές και οι φιλόσοφοι προσπάθησαν να προσεγγίσουν την αλήθεια, χωρίς όμως να δώσουν οριστικές απαντήσεις
- Οι ιδρυτές άλλων θρησκειών έδωσαν και αυτοί τις δικές τους απαντήσεις στα πανανθρώπινα ερωτήματα που σχετίζονται με την αναζήτηση της αλήθειας
- Στον Χριστιανισμό η αποκάλυψη της αλήθειας είναι η αποκάλυψη του ίδιου του Θεού

Η περιπέτεια του Ανθρώπου για να βρει την αλήθεια μάς είχε κινήσει την περιέργεια. Έτσι γυρίσαμε την επόμενη σελίδα στο ημερολόγιό του και τον ακολουθήσαμε στο ταξίδι του στον χρόνο.

«Ο πολιτισμός των ανθρώπων εξελίσσεται πολύ γρήγορα. Οι άνθρωποι έχουν πάψει να ικανοποιούνται από τους μύθους και αναζητούν νέες απαντήσεις στα ερωτήματα που τους απασχολούν.

Οι νέες απαντήσεις δίνονται από τους φιλοσόφους και τους τραγικούς ποιητές. Για άλλη μια φορά τα βήματά μου με οδηγούν στην αρχαία Ελλάδα.

Σ' ένα θέατρο παρακολουθώ μια τραγωδία που πραγματεύεται* έναν παλαιό μύθο, δίνοντάς του όμως, μια άλλη διάσταση. Είναι ο μύθος του Βελλερεφόντη** που με το φτερωτό του άλογο, τον Πήγασο, προσπαθεί να εισβάλει στον ουρανό και ν' ανακαλύψει τα μυστικά των θεών και τις απαντήσεις που γυρεύει.

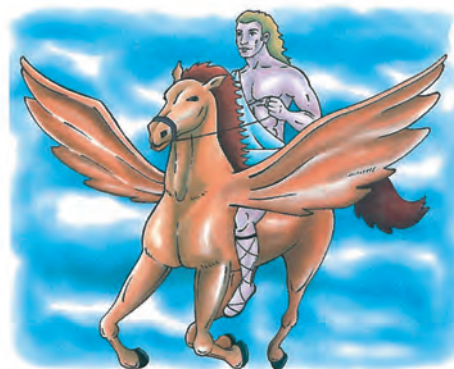
Συνεχίζω την αναζήτησή μου και φτάνω στην αρχαία αγορά, όπου συναντώ τους φιλοσόφους. Λιγότερο ποιητικά, αλήθ με μια πρωτοφανή πνευματική δύναμη, ψάχνουν να βρουν την αρχή του κόσμου και της ζωής του ανθρώπου. Οι Ίωνες φιλόσοφοι** είναι αυτοί που πρώτοι απάντησαν σε αυτά τα ερωτήματα. Ο Θαλής** θεωρεί ότι όλα προήλθαν από το νερό, ο Αναξίμανδρος** θεωρεί αρχή των πάντων το άπειρο**, ο Αναξίμενης** τον αέρα, ενώ ο Ηράκλειτος** πιστεύει ότι η αρχή του κόσμου είναι η φωτιά.

Μετά από χρόνια, στην αρχαία αγορά ξαφνικά κάτι συμβαίνει. Ο κόσμος αρχίζει και συγκεντρώνεται γύρω από έναν φιλόσοφο, που διδάσκει με ασυνήθιστο τρόπο. Είναι ο Σωκράτης, που αναζητά απαντήσεις μέσα από τον διάλογο με τους συμπολίτες του.

Τον πλησιάζω και τον ρωτάω και εγώ γι' αυτό που με βασανίζει:

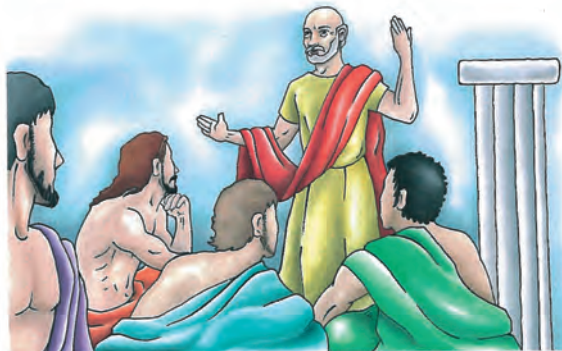
- Τι, αλήθεια, γνωρίζεις;
- Ένα μόνο γνωρίζω, ότι δεν γνωρίζω τίποτα.

Τα λόγια του αυτά ήταν μια παραδοχή*** των ορίων του ανθρώπου, που μετά από μια αγωνιώδη αναζήτηση



Οι τραγικοί ποιητές αναζητούν την αλήθεια

Οι φιλόσοφοι απαντούν στα ερωτήματα του ανθρώπου



* πραγματεύομαι: εξετάζω, αναπτύσσω ένα θέμα.

** Βλ. Γλωσσάριο

*** παραδοχή: αποδοχή, αναγνώριση

Οι δάσκαλοι ανατολικών θρησκειών διδάσκουν για την αλήθεια



Η Αλήθεια που αποκαλύπτεται

καταλήγει στο συμπέρασμα ότι με τις δυνάμεις του δεν μπορεί να κατακτήσει πλήρως την αλήθεια, την οποία όμως δε θα πάψει ποτέ ν' αναζητά.

Οι φιλόσοφοι και οι τραγικοί ποιητές, μέσα σε ένα πρωτόγνωρο για την εποχή περιβάλλον δημοκρατίας και ελευθερίας, άνοιξαν νέους δρόμους στην ανθρώπινη σκέψη και έδωσαν απαντήσεις στα αγωνιώδη ερωτήματα του ανθρώπου.

Κάπου στη Βόρεια Ινδία ένας άνθρωπος ψάχνει και αυτός με αγωνία την αλήθεια. Είναι ο Βούδας*, ο οποίος παρατηρώντας έναν γέροντα, έναν άρρωστο και έναν νεκρό, που αντιπροσωπεύουν μορφές του πόνου, συγκλονίζεται και αναρωτιέται για το πώς μπορούμε να απελευθερωθούμε από τον πόνο. Όταν θα αντικρίσει στη συνέχεια έναν μοναχό, θα αντιληφθεί ότι η απάντηση βρίσκεται στη λύτρωση του ανθρώπου από τον κύκλο των μετενσαρκώσεων* που τον κρατά δέσμιό σε αυτόν τον οδυνηρό κόσμο.

Συνεχίζω το ταξίδι μου στον χρόνο με ένα ερώτημα να με βασανίζει: Μπορεί άραγε ο άνθρωπος να ανακαλύψει την πραγματική αλήθεια, ή μήπως όλα είναι θεωρίες, που περιέχουν βέβαια αρκετή σοφία, αλλά όχι όλη την αλήθεια; Μήπως όλοι είχαν κάνει ένα μεγάλο λάθος, να πιστεύουν ότι ο άνθρωπος μπορεί αποκλειστικά με τις δυνάμεις του να φωτίσει το βαθύτερο μυστήριο της ζωής;

Οι αμφιβολίες μου για το εάν είναι δυνατόν να υπάρξει μια αλήθεια που να αντέχει στον χρόνο άρχισαν να υποχωρούν, όταν άκουσα για την αποκάλυψη του ίδιου του Θεού. Η φλεγόμενη Βάτος που είχε δει ο Μωυσής στο όρος Σινά φάνέρωσε την Αλήθεια, η οποία δεν αναλώνεται**, δε χάνεται ποτέ. Αυτή την αλήθεια δεν την κατακτά ο άνθρωπος μόνος του, αλλά την αποκαλύπτει ο ίδιος ο Θεός και είναι μια αλήθεια αιώνια, μια αλήθεια που αφορά όλους τους ανθρώπους, μια αλήθεια που σώζει. Με την αποκάλυψη αυτή του Θεού στον Μωυσή άρχισε μια μακρά περίοδος αναμονής και προετοιμασίας των ανθρώπων για να δεχτούν τον Χριστό, που είναι η σαρκομένη Αλήθεια.

Ήταν αδύνατο να μην προσπαθήσω να μάθω περισσότερα γι' αυτή την Αλήθεια. Το ταξίδι μου στον χρόνο έπρεπε να συνεχιστεί».

ΠΑΡΑΘΕΜΑ



«Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν, ζητεῖτε, καὶ εὕρησете, κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν· πᾶς γάρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει καὶ ὁ ζητῶν εὕρισκει καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται».

«Ζητάτε και θα σας δοθεί, ψάχνετε και θα βρείτε, χτυπάτε την πόρτα και θα σας ανοιχτεί. Γιατί όποιος ζητάει λαβαίνει και όποιος ψάχνει βρίσκει και όποιος χτυπά του ανοίγεται».

Ματθ.7, 7-8

* Βλ. Γλωσσάριο

** αναλώνομαι: φθείρομαι

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Να βρείτε τις κρυμμένες λέξεις:

ΔΡΤΡΑΓΙΚΟΙΠΟΙΗΤΕΣ
ΟΛΦΙΛΟΣΟΦΟΙΠΟΛΗ
ΙΘΑΛΗΣΚΜΝΟΚΕΜΚΟ
ΙΛΟΠΘΡΗΣΚΕΙΕΣΠΟΙΜ
ΟΚΟΒΕΛΛΕΡΕΦΟΝΤΗΣ
ΑΝΑΞΙΜΕΝΗΣΝΗΟΘ
ΣΩΚΡΑΤΗΣΘΚΕΠΟΣ

2. Στον αρχαίο μύθο «Βελλεροφόντης», που έγινε τραγωδία από τον Ευριπίδη, ο ήρωας πάνω σε ένα φτερωτό άλογο, τον Πήγασο, πετάει στον Ουρανό για να ανακαλύψει τα μυστήρια των θεών. Τελικά, οι θεοί τον τιμωρούν κατακρημνίζοντάς τον από τα σύννεφα. Στη συγκεκριμένη περίπτωση οι θεοί κρατούν ζηλότυπα τα μυστικά τους και δεν τα αποκαλύπτουν στους ανθρώπους. Συμβαίνει το ίδιο με τον Θεό του Χριστιανισμού; Να τεκμηριώσετε την άποψή σας.

3. Στην αρχαία Αθήνα υπήρχε ένας βωμός αφιερωμένος στον «άγνωστο Θεό». Ποιος είναι ο λόγος που οδήγησε τους Αθηναίους να χτίσουν έναν τέτοιο βωμό; Μπορείτε να βρείτε περισσότερες πληροφορίες για τον βωμό αυτό;



Εικ. 2^η: Ο Μωυσής και η φλεγόμενη Βάτος, 13ος αι. μ.Χ., Μονή Αγίας Αικατερίνης, Σινά.

3. Ο Χριστός είπε: «Εγώ είμαι η Αλήθεια»

- Ο Χριστός είναι η οδός, η αλήθεια και η ζωή
- Η αλήθεια δεν είναι μία αφηρημένη ιδέα αλλά ένα συγκεκριμένο Πρόσωπο, ο ίδιος ο Χριστός
- Η αλήθεια αυτή, που αποκάλυψε ο Χριστός, μπορεί να γίνει βίωμα για τον κάθε άνθρωπο

«Ο ερχομός του Χριστού στον κόσμο ήταν ο πιο καθοριστικός σταθμός στο ταξίδι μου στον χρόνο. Για πρώτη φορά ένιωσα ότι η αλήθεια δεν ήταν κάποια λήγια ή θεωρίες αλλά ένα Πρόσωπο συγκεκριμένο, ο ίδιος ο Χριστός.

Αυτό ήταν κάτι που με δυσκολία καταλάβαινα. Πώς ήταν δυνατόν να ταυτίζεται η αλήθεια με τον ίδιο τον Χριστό; Τον ακολούθησα λοιπόν, για να ζήσω από κοντά αυτήν την αλήθεια, που τελικά θα αληθάζε τα πάντα.

Ένα βράδυ ο Χριστός, λίγο πριν το Πάθος του, θέλοντας να καθουσιάσει και να παρηγορήσει τους μαθητές του, τους είπε: «Ας μην ταραζέται η καρδιά σας. Να πιστεύετε στον Θεό, να πιστεύετε και σε μένα...» και τους αποκάλυψε: «Εγώ είμαι η οδός, η αλήθεια και η ζωή. Κανένας δεν έρχεται στον Πατέρα παρά μόνο δι' εμού» (Ιωάν.14,6).

Ακολουθώντας τον Χριστό, τον ακούω να ξαναμιλάει για την αλήθεια, όταν ανακρίνεται από τον Πιλάτο.

– Είσαι ο βασιλιάς των Ιουδαίων;

– Εσύ το λες, απαντά ο Χριστός.

– Είσαι, λοιπόν, ή δεν είσαι ο βασιλιάς των Ιουδαίων; ρωτά εκνευρισμένος ο Πιλάτος.

– Η βασιλεία μου δεν είναι από αυτόν τον κόσμο, γιατί αν ήταν, οι υπήκοοί μου θα αγωνίζονταν, για να μη συλληφθώ. Δεν έχω έρθει στον κόσμο για να κυβερνήσω, όπως οι άλλοι άρχοντες, αλλά για να αποκαλύψω την αλήθεια, είπε ήρεμα ο Χριστός.

Και τότε ο Πιλάτος αμέσως τον ρωτά:

–Τι είναι λοιπόν αλήθεια;

Ο Χριστός, όμως, δεν του απάντησε. Ο Πιλάτος μάλλον απογοητεύτηκε. Ίσως περίμενε να ακούσει κάποια θεωρία και δεν μπορούσε να αντιληφθεί ότι η Αλήθεια βρισκόταν ολοζώντανη μπροστά του. Η Αλήθεια αυτή ήταν μια πραγματική απειλή για την κρατική εξουσία, που εκπροσωπούσε ο Πιλάτος εκείνη την εποχή στην Ιουδαία και που βασιζόταν στη βία και στον φόβο. Γιατί ο Χριστός ήταν η βιωμένη αλή-

Ο Χριστός
αποκαλύπτει
την αλήθεια
στους μαθητές του

Η αλήθεια είναι
ο ίδιος ο Χριστός



* Βλ. Γλωσσάριο

θεια που σώζει. Όποιος τον ακολουθούσε θα ζούσε μια αλήθεια διαφορετική, η οποία θα μεταμόρφωνε ολόκληρη την ύπαρξή του και θα του χάριζε την πραγματική ελευθερία.

Αυτή η αποκάλυψη με είχε συναρπάσει. Τίποτα από όσα είχα ακούσει δεν μπορούσε να συγκριθεί με την αληθινή ζωή που πρόσφερε ο Χριστός. Αισθανόμουν ότι τώρα άρχιζε για μένα η πιο βαθιά γνωριμία με την Αλήθεια».



Εικ. 3^η: Ο Χριστός ένθρονος.
Τοιχογραφία 13ου αι. μ.Χ.,
Πρωτάτο, Άγιον Όρος.

ΠΑΡΑΘΕΜΑ



«Ἐπεσκέψατο ἡμᾶς ἐξ ὕψους ὁ Σωτὴρ
ἡμῶν, ἀνατολή ἀνατολῶν·
καὶ οἱ ἐν σκότει
καὶ σκιᾷ εὗρομεν τὴν ἀλήθειαν·
καὶ γὰρ ἐκ τῆς Παρθένου
ἐτέχθη ὁ Κύριος».

«Μας επισκέφθηκε από ψηλά ο Σωτήρας μας, αυτός που
είναι η Ανατολή των Ανατολών. Και εμείς που βρισκόμα-
σταν στο σκοτάδι και τη σκιά βρήκαμε την Αλήθεια.
Γιατί ο Κύριος γεννήθηκε από την Παρθένο».

Εξαποστειλᾶριο του Ὁρθρου των Χριστουγέννων

Ερωτήσεις -Ασκήσεις

1. Να χαρακτηρίσετε με την ένδειξη Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) τις προτάσεις που ακολουθούν:

- α) Η αλήθεια που αποκάλυψε ο Χριστός, ήταν παρόμοια
με αυτή που είχαν διατυπώσει οι αρχαίοι φιλόσοφοι. Σ ☐ Λ ☐
- β) Ο Πιλάτος κατάλαβε ποια ήταν η αλήθεια. Σ ☐ Λ ☐
- γ) Η αλήθεια ταυτίζεται με το πρόσωπο του Χριστού. Σ ☐ Λ ☐

2. Ο Χριστός είπε: «Εγώ είμαι η Αλήθεια». Γιατί με αυτή τη φράση ανοίγεται στον άνθρωπο η δυνατότητα μιας αυθεντικής ζωής; Ποια ήταν η διαφορά της Αλήθειας αυτής από την αλήθεια που εκπροσωπούσε η κρατική εξουσία εκείνης της εποχής;

3. Να δραματοποιήσετε τη συνάντηση του Χριστού με τον Πιλάτο.

4. Μία συνάντηση με την Αλήθεια

- Οι πρώτοι μαθητές του Χριστού, Ανδρέας και Ιωάννης, μεταφέρουν το μήνυμα της Αλήθειας και σε άλλους ανθρώπους
- Ο Φίλιππος μιλάει για τον Μεσσία Χριστό στον φίλο του Ναθαναήλ, ο οποίος αποφασίζει να τον γνωρίσει από κοντά
- Ο Ναθαναήλ πιστεύει στον Χριστό, που υπόσχεται σε όσους τον ακολουθήσουν την αποκάλυψη της Αλήθειας

*Οι πρώτοι μαθητές
του Χριστού*

«Το ταξίδι μου, που, μετά τη συνάντηση με τον Χριστό, φαινόταν να μετατρέπεται από αναζήτηση της αλήθειας σε πορεία μέσα στην Αλήθεια, με οδήγησε στην περιοχή της Παλαιστίνης. Εκεί ξεκίνησαν όλα, όταν ο Ιωάννης ο Βαπτιστής αναγνώρισε τον Χριστό ως τον Μεσσία που όλοι περίμεναν.

Οι καιροί είναι πραγματικά δύσκολοι αυτή την εποχή στη Γαλιλαία. Φήμες έρχονται από παντού για την οργή του βασιλιά Ηρώδη* που δε θα αργήσει να ξεσπάσει εναντίον του Ιωάννη του Βαπτιστή. Αυτό το καταλαβαίνει πια και ο ίδιος ο Ιωάννης. Άλλωστε γνωρίζει ότι η αποστολή του έχει ολοκληρωθεί, διότι έχει έρθει στον κόσμο η Αλήθεια, για την οποία τόσο καιρό προφήτευε. Νιώθοντας ότι το τέλος πλησιάζει ζητάει από τους μαθητές του, Ανδρέα και Ιωάννη, να ακολουθήσουν τον Χριστό. Και οι δύο ανταποκρίθηκαν πρόθυμα στην προτροπή του δασκάλου τους και ζήτησαν από τον Χριστό να τους δεχτεί ως μαθητές του. Σε αυτούς τους δύο δεν άργησε να προστεθεί και ο Φίλιππος, που καταγόταν από την περιοχή της Γαλιλαίας. Η αποκάλυψη της Αλήθειας ήταν συγκλονιστική για τους μαθητές: ο Μεσσίας είχε έρθει στον κόσμο.

Ο Φίλιππος γρήγορα αναζητά τον αδελφικό του φίλο Ναθαναήλ και του λέει:

– Ήρθε εκείνος, για τον οποίο μίλησε ο Μωυσής και οι προφύτες. Αυτός είναι ο Ιησούς από τη Ναζαρέτ.

Ο Ναθαναήλ δε δείχνει να ενθουσιάζεται από τα λόγια του φίλου του. Φαντάζεται ότι άλλιος ένας προφήτης, σαν αυτούς που κατέκλυζαν την Παλαιστίνη εκείνους τους δύσκολους καιρούς, έχει ενθουσιάσει τον Φίλιππο. Άλλωστε, πώς είναι δυνατόν ο Μεσσίας να κατάγεται από μια τόσο μικρή πόλη, όπως η Ναζαρέτ;

Απαντά ληοπόν κουρασμένα στον Φίλιππο:

– Πώς είναι δυνατόν να προέλθει κάτι καλό από τη Ναζαρέτ;

Ο Φίλιππος όμως δεν καταθέτει εύκολα τα όπλα. Είναι πεπεισμένος ότι αν ο Ναθαναήλ γνωρίσει τον Χριστό θα διαλυθούν οι αμφιβολίες του. Έτσι απαντά στον Ναθαναήλ με μια πρόσκληση.

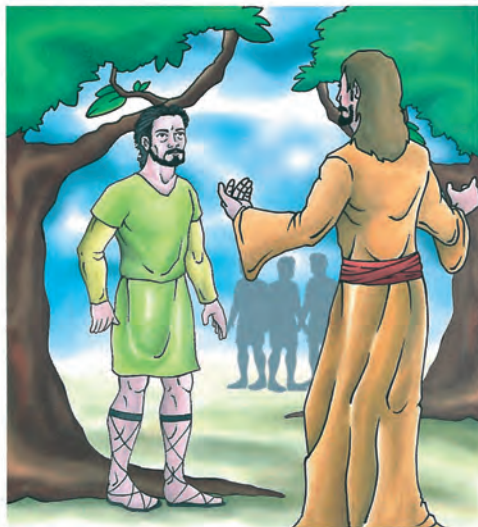
– Έλα και δεσ με τα ίδια σου τα μάτια**.

* Βλ. Γλωσσάριο

** «ἔρχου καὶ ἴδε» (Ιωάν. 1,47).

Ξεκινά λοιπόν ο Ναθαναήλ για να γνωρίσει τον άνθρωπο από τη Ναζαρέτ από κοντά. Ο Χριστός βλέποντας τον Ναθαναήλ να πλησιάζει τού λέει:

– Να ένας γνήσιος Ισραηλίτης, που η καρδιά του δεν έχει κανένα δόλο. Σε είδα που ήσουν κάτω από μια συκιά, πριν σε συναντήσει ο Φίλιππος.



*Ο Ναθαναήλ
αναγνωρίζει τον
Ιησού ως Μεσσία*

Ο Ναθαναήλ μένει έκπληκτος. Ο Ιησούς από τη Ναζαρέτ γνώριζε περισσότερα απ' όσα περίμενε. Έτσι, συγκλονισμένος από τα λόγια του Χριστού, τού λέει:

– Δάσκαλε, τώρα καταλαβαίνω ότι είσαι ο Υιός του Θεού.

Και τότε ο Ιησούς τον ρωτά:

– Αλήθεια, πιστεύεις ότι είμαι ο Υιός του Θεού, επειδή σου είπα ότι καθόσουν κάτω από μια συκιά; Σίγουρα θα δεις και πιο σπουδαία πράγματα από αυτό.

Ήταν αδύνατον πια για μένα να μην ακολουθήσω τον Χριστό και τους μαθητές του. Ήμουν βέβαιος ότι το κάλεσμα αυτό προς τον Ναθαναήλ ήταν ένα κάλεσμα ζωής προς όλους τους ανθρώπους όλων των εποχών για να ακολουθήσουν τον Θεό και να ενωθούν μαζί του....».

ΠΑΡΑΘΕΜΑ



«Τότε ὁ Ἰησοῦς εἶπε
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· εἴ τις θέλει
ὀπίσω μου ἔλθειν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν
καὶ ἄράτω τὸν σταυρόν αὐτοῦ
καὶ ἀκολουθήτω μοι».

Τότε εἶπε ὁ Ἰησοῦς στους μαθητές του: «Εάν κανείς θέλει να με ακολουθήσει, ας ἀπαρνηθεῖ τὸν εαυτό του καὶ ας σηκώσει τὸν σταυρό του καὶ ας με ἀκολουθήσει».

Ματθ. 16, 24

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Να συμπληρώσετε τις λέξεις που λείπουν:
 «Το ταξίδι μου μετά τη συνάντηση με τον Χριστό φαινόταν να μετατρέπεται από....., σε πορεία»
 «πιστεύεις ότι είμαι....., επειδή σου είπα ότι καθόσουν κάτω από μια συκιά; Σίγουρα θα δεις και πιο από αυτό».
2. Μπορείτε να χαρακτηρίσετε τον Ναθαναήλ; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με συγκεκριμένες αναφορές στο κείμενο.
3. Να αναλύσετε το βαθύτερο νόημα των λόγων του Χριστού: «Αλήθεια, πιστεύεις ότι είμαι ο Υιός του Θεού; επειδή σου είπα ότι καθόσουν κάτω από μια συκιά; Σίγουρα θα δεις και πιο σπουδαία πράγματα από αυτό». Ποια ήταν τα πιο σημαντικά γεγονότα που θα ζούσε ο Ναθαναήλ;
4. Γιατί ο Ναθαναήλ θεώρησε ότι τίποτα καλό δεν μπορεί να προέλθει από τη Ναζαρέτ; Υπάρχουν και άλλες τέτοιες περιπτώσεις, όπου κρίνουμε τους συνανθρώπους μας με βάση την καταγωγή τους; (Μπορείτε ν' αναπτύξετε τη συγκεκριμένη ερώτηση και ως σχέδιο εργασίας, με θέμα «το κοινωνικό πρόβλημα της ξενοφοβίας»).

Εικ. 4^η: Ο Ναθαναήλ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

Η ΑΛΗΘΕΙΑ ΚΑΤΑΓΡΑΦΕΤΑΙ



Εικ. 5^η: Ο Ιωάννης ο Θεολόγος (ψηφιδωτή εικόνα), περίπου 1300 μ.Χ., Μονή Μεγίστης Λαύρας, Άγιον Όρος.

5. Το Ευαγγέλιο: Το βιβλίο της Αλήθειας

- Η Αγία Γραφή φωτίζει και καθοδηγεί τον άνθρωπο στον δρόμο προς την αλήθεια
- Στο Ευαγγέλιο περιέχεται η αναγγελία και το βαθύτερο περιεχόμενο της σωτηρίας, όπως επίσης και ο τρόπος με τον οποίο σώζεται ο άνθρωπος
- Ο Χριστός μάς αποκαλύπτει ότι ο ίδιος είναι η Αλήθεια

*Ο Χριστός είναι
η Αλήθεια*

Ο Χριστός, όπως είδαμε, δεν αρκέστηκε στο γεγονός ότι γνώρισαν την Αλήθεια ο Φίλιππος, ο Ναθαναήλ και οι υπόλοιποι μαθητές Του. Όλοι οι άνθρωποι έπρεπε να κατανοήσουν ότι η αλήθεια δεν είναι κάποια ιδέα ή θεωρία, αλλά ότι είναι ο ίδιος ο Θεάνθρωπος Ιησούς Χριστός.

*Η Αγία Γραφή φωτίζει,
καθοδηγεί και σώζει*

Την υπέροχη κορύφωση του λόγου του Χριστού «εγώ είμαι η οδός, η αλήθεια και η ζωή» (Ιωάν. 14,6), όπως και ολόκληρο το σχέδιο του Θεού για τη σωτηρία του ανθρώπου, μπορούμε να τα παρακολουθήσουμε μέσα από την Αγία Γραφή. Η Αγία Γραφή είναι ένα βιβλίο, το οποίο δεν μπορεί να συγκριθεί με κανένα άλλο από τα αναρίθμητα βιβλία που έχουν γραφτεί.

*Σημασία και
περιεχόμενο της
Παλαιάς Διαθήκης*

Ο Θεός έδωσε την Αγία Γραφή για να φωτίσει, να καθοδηγήσει και να σώσει τον άνθρωπο. Όπως μας αναφέρει ο άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος, «όταν μελετάμε τις γραφές ανοίγονται μπροστά μας οι ουρανοί». Ποιο είναι όμως το περιεχόμενο της Αγίας Γραφής; Και τι ακριβώς εννοεί ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος, όταν μας λέει ότι ανοίγονται οι ουρανοί;



Το πρώτο μέρος της Αγίας Γραφής ονομάζεται Παλαιά Διαθήκη και περιλαμβάνει συνολικά 49 βιβλία, που γράφτηκαν με τον φωτισμό του Αγίου Πνεύματος, πριν έρθει ο Χριστός στον κόσμο. Διαθήκη σημαίνει συμφωνία και το όνομά της μας υπενθυμίζει την υπόσχεση του Θεού να είναι πάντα στο πλευρό μας. Στην αρχή της Παλαιάς Διαθήκης βρίσκεται το βιβλίο της Γένεσης, το οποίο μας διηγείται τη δημιουργία του κόσμου και του ανθρώπου. Ακολουθεί το βιβλίο της Εξόδου, στο οποίο περιγράφεται η διαφυγή των Ισραηλιτών από την Αίγυπτο. Η Παλαιά Διαθήκη περιλαμβάνει και άλλα σημαντικά βιβλία, ανάμεσα στα οποία ξεχωρίζουν οι Ψαλμοί, που ανήκουν στα ποιητικά βιβλία, καθώς και τα προφητικά και τα ιστορικά βιβλία. Ολόκληρη η Παλαιά Διαθήκη μάς προετοιμάζει να δεχτούμε τον Χριστό ως σωτήρα του κόσμου.

*Σημασία και
περιεχόμενο της
Καινής Διαθήκης*

Αυτό το γεγονός της σωτηρίας περιγράφει η Καινή Διαθήκη. Εκεί δε διαβάζουμε μόνο κάποια σημαντικά λόγια, αλλά νιώθουμε τη «δύναμη και την παρουσία» του Χριστού, όπως μας λέει ο Απόστολος Πέτρος (Β' Πέτρ. 1,16). Η Καινή Διαθήκη γράφτηκε στην ελληνική γλώσσα και περιέχει 27 βιβλία, τα τέσσερα Ευαγγέλια (του Ματθαίου, του Μάρκου, του Λουκά και του Ιωάννη), τις Πράξεις των Αποστόλων, τις Επιστολές του Αποστόλου Παύλου, Επιστολές άλλων Αποστόλων και τέλος την Αποκάλυψη του Ιωάννη.

Ο όρος «Ευαγγέλιο» σημαίνει την «καλή είδηση» ή την «αγγελία» μιας νίκης. Στον Χριστιανισμό ο όρος αποκτά μια νέα διάσταση:

την αναγγελία του χαρμόσυνου μηνύματος της σωτηρίας. Η Γέννηση του Χριστού, οι λόγιοι και το κήρυγμά του, τα θαύματα, ο θάνατος πάνω στον Σταυρό, η Ανάσταση και η Ανάληψή του περιγράφονται με θαυμαστό τρόπο στα Ευαγγέλια.

*Το Ευαγγέλιο
αναγγέλλει
τη σωτηρία*

Στις Πράξεις των Αποστόλων μαθαίνουμε για τη ζωή και τη δράση των Αποστόλων, καθώς και για την ίδρυση των πρώτων χριστιανικών κοινοτήτων. Οι Επιστολές απευθύνονται σε συγκεκριμένα πρόσωπα και κοινότητες ή γενικά σε όλους τους χριστιανούς και τους δίνουν συμβουλές και λύσεις στα προβλήματα που αντιμετώπιζαν. Η Αποκάλυψη του Ιωάννη είναι το τελευταίο βιβλίο της Καινής Διαθήκης, στο οποίο περιγράφεται με ποιητικές εικόνες η πορεία του κόσμου προς την τελική κρίση και ανακαίνισή του.

Ολόκληρη η Καινή Διαθήκη είναι το προσκλητήριο, με το οποίο ο Χριστός μάς καλεί να συνδεθούμε μαζί του και να γνωρίσουμε την Αλήθεια, που μας προσφέρεται μέσα στη ζωή και στα μυστήρια της Εκκλησίας.

ΠΑΡΑΘΕΜΑ

«Πάντες δέ οἱ πιστεύοντες ἦσαν ἐπὶ τό αὐτό καί εἶχον ἅπαντα κοινά, καί τὰ κτήματα καί τὰς ὑπάρξεις ἐπίπρασκον καί διεμέριζον αὐτά πᾶσι καθότι ἂν τις χρεῖαν εἶχε».

«Και ὅλοι οἱ πιστοὶ ἔμεναν μαζί και τα εἶχαν ὅλα κοινά, και πουλούσαν τα κτήματά τους και τις περιουσίες τους και τα μοίραζαν σε ὅλους ἀνάλογα με τις ἀνάγκες που εἶχε ο καθένας».

Πράξ. 2, 44-46



Εικ.6^η: Ο Χριστός διδάσκει (φορητή εικόνα),
Ιερά Μονή του Αγίου Γεωργίου «Κοντού»,
Λάρνακα, Κύπρος.

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Σχημάτισε πέντε φράσεις, συνδυάζοντας λέξεις από τις παρακάτω στήλες. (π.χ. στο βιβλίο της Γένεσης περιγράφεται η δημιουργία του κόσμου).

Χριστός	πρόσωπα	βίωμα
βιβλίο	Καινή Διαθήκη	συμφωνία
Γένεση	σωτηρία	κοινότητες
Επιστολές	Αλήθεια	διήγηση
Παλαιά Διαθήκη	υπόσχεση	πραγματικότητα
Θεός	προσκλητήριο	Εκκλησία
Άγιο Πνεύμα	Αποκάλυψη	Ανάσταση
εκπλήρωση	φωτισμός	κόσμος
Ιωάννης	Δημιουργία	άνθρωπος

2. Αφού συλλέξετε συμπληρωματικό υλικό, να γράψετε ένα κείμενο για την Αγία Γραφή, που μπορεί να δημοσιευθεί στο περιοδικό ή στην εφημερίδα του σχολείου σας.

3. Το πρώτο βιβλίο που φρόντισε να τυπώσει ο Ιωάννης Γουτεμβέργιος* ήταν η Αγία Γραφή. Πώς νομίζετε ότι δικαιολογείται η απόφασή του και ποια αποτελέσματα είχε αυτή για τη διάδοση της Αγίας Γραφής;

4. Μελετήστε το παράθεμα του μαθήματος σχετικά με την πρώτη χριστιανική κοινότητα. Ποια στοιχεία μας δίνει για τη ζωή των χριστιανών; Εντοπίζετε κάποιες ομοιότητες ή διαφορές με την οργάνωση των ενοριών της Εκκλησίας στις μέρες μας;



Εικ. 7^η: Οι τέσσερις Ευαγγελιστές, Γ. Γρηγοριάδου-Σουρέλη, Η Ζωή του Χριστού, (εικονογράφηση Π. Βαμπούλη).

* Βλ. Γλωσσάριο

6. Ησαΐας: Ο προφήτης που μίλησε για την Αλήθεια

- Ο Ησαΐας αγωνίζεται για να υπερασπίσει την αληθινή πίστη και τον λαό του Θεού
- Προφητεύει τον ερχομό του Χριστού και ονομάζεται «Ευαγγελιστής»

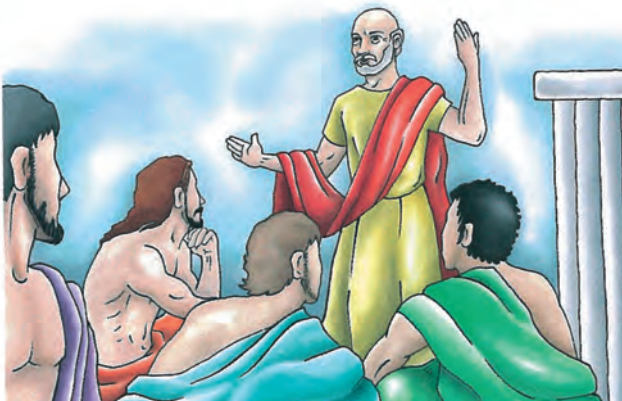
Το 722 πριν από τη γέννηση του Χριστού, η κατάσταση στα Ιεροσόλυμα ήταν πολύ δύσκολη. Οι Ασσύριοι*, που είχαν ήδη καταλάβει τη Σαμάρεια και την Ιουδαία, είχαν κυκλώσει την πόλη. Οι κάτοικοι είχαν κυριευτεί από πανικό. Ακόμα και ο βασιλιάς είχε κρυφτεί, όχι μόνο επειδή φοβόταν τους Ασσυρίους, αλλά και επειδή φοβόταν μήπως ο ίδιος ο λαός του, που χρόνια τώρα εξαπατούσε, ξεσηκωθεί εναντίον του.

Σε ένα σημείο της αγοράς είχε συγκεντρωθεί πολύς κόσμος. Εκεί βρισκόταν ο προφήτης Ησαΐας, που δίδασκε και παρηγορούσε τον φοβισμένο λαό:

*«Σε τι κατάντια έπεσε η πόλη της Ιερουσαλήμ!
Εκεί που πριν επικρατούσε δικαιοσύνη
τώρα αλωνίζουν φονιάδες και ληστές.
Κάληκα τα νομίσματά της
και το κρασί της το νοθεύουν με νερό.
Οι άρχοντες πια το Θεό δεν τον φοβούνται,
μαζί με κλέφτες κάνουνε δουλειές.
Δωροδοκίες δέχονται και τις γυρεύουν
δε νοιάζονται για τα ορφανά
ούτε προσέχουν μην αδικηθούν οι χήρες».*

*Ο προφήτης Ησαΐας
προστατεύει και
παρηγορεί τον λαό*

Μαζί όμως με την αυστηρή κριτική, σ' αυτούς που αδικούσαν και εκμεταλλεύονταν τον λαό, ο Ησαΐας προσπαθούσε να καθησυχάσει και να εμψυχώσει. Η Ιερουσαλήμ, όπως τους είπε, δε θα έπεφτε στα χέρια των Ασσυρίων. Ο αληθινός Θεός, που αυτοί είχαν αρνηθεί, θα τους έσωζε για μια ακόμα φορά. Και σε αυτή την εξαιρετικά δύσκολη κατάσταση ο Ησαΐας αγωνίζεται για την υπεράσπιση της πίστης, προστατεύει και στηρίζει τον λαό του, όπως έκανε πάντα.



*Ο Ησαΐας διδάσκει
στον λαό του Θεού.*

* Βλ. Γλωσσάριο

*Οι προφητείες του
Ησαΐα για το Πλυρωτικό
έργο του Χριστού*

Αυτό όμως που έγινε αιτία για να αναγνωρισθεί ο Ησαΐας ως ο μεγαλύτερος προφήτης, ήταν το γεγονός ότι μίλησε για τον ερχομό του Μεσσία. Προφήτευσε ότι θα γεννηθεί ο Χριστός, αναφέρθηκε στην καταγωγή του, στη Θεοτόκο και στο όνομά του. Έκανε λόγο ακόμα για το κήρυγμα, τα θαύματα, τα Πάθη, τον μαρτυρικό θάνατο και την ένδοξη Ανάστασή του. Και όλα αυτά με τόσες λεπτομέρειες και τόσο ζωηρά, που δίκαια χαρακτηρίστηκε ως ο «μεγαλύτερος προφήτης», ως «Ευαγγελιστής» και ως «Απόστολος».

Ο Ησαΐας προφήτευσε, αιώνες πριν τη γέννηση του Χριστού, την ανατολή ενός καινούργιου κόσμου. Τα λόγια του ακούγονται καθημερινά στη Πατρεία της Εκκλησίας μας και στις ακολουθίες των μεγάλων εορτών της (Χριστούγεννα, Θεοφάνεια, Πάσχα).

ΠΑΡΑΘΕΜΑ

Ας χαίρεται η έρημος κι ο τόπος ο ξερός,
η χέρσα γη ας αγάλλεται κι ως κρίνο ας λουλουδίζει.
Άνθη ας την πλημμυρίζουνε, φαιδρά ας πανηγυρίζει
και της χαράς ν' ακούγεται ήχος γιορταστικός.

...

Τότε θα δουν οι άνθρωποι τη δόξα του Κυρίου,
το μεγαλείο του Θεού.

...

Αυτός θα 'ρθει και θα σας φέρει λύτρωση.
Τότε θ' ανοίξουνε τα μάτια των τυφλών
και των κουφών τ' αυτιά θ' ακούσουν.
Τότε ο κουτσός καθώς το ελάφι θα πηδά
κι η γλώσσα των βουβών θα τραγουδάει.

...

Η ξεραμένη γη θα γίνει λίμνη,
πηγές νερού θα ξεπηδήσουν
στη διψασμένη γη.

...

όσους ο Κύριος λευτέρωσε θα επιστρέψουν
και με χαρά θα 'ρθούνε στη Σιών.
Χαρά αιώνια θα τους πλημμυρίζει,
θα νιώθουν ευτυχία κι αγαλλίαση.
Πόνος και στεναγμός και λύπη θα χαθούν.

**Στίχοι από προφητεία του Ησαΐα που διαβάζεται
την ημέρα των Θεοφανείων**

Ερωτήσεις -Ασκήσεις

1. Σημειώστε με Χ τη σωστή απάντηση:

α) Ο προφήτης Ησαΐας:

- έζησε την εποχή του Χριστού ☐
- έζησε αιώνες πριν από τον Χριστό ☐
- έζησε μετά τη γέννηση του Χριστού ☐

β) Ο Ησαΐας χαρακτηρίστηκε ως «Ευαγγελιστής» γιατί:

- έγραψε ένα από τα τέσσερα Ευαγγέλια ☐
- μελετούσε το Ευαγγέλιο ☐
- μίλησε με αρκετές λεπτομέρειες για το πρόσωπο και το έργο του Χριστού, αιώνες πριν από τη γέννησή του ☐

2. Αφού επιλέξετε κάποιες από τις προφητείες του Ησαΐα που αναφέρονται στο παράθεμα, προσπαθήστε να εξηγήσετε πώς επαληθεύτηκαν στο πρόσωπο του Χριστού.

3. Παράλληλα με την προετοιμασία των ανθρώπων, προκειμένου να δεχθούν τον αναμενόμενο Σωτήρα, οι προφύτες προσπαθούσαν να διδάξουν τη δικαιοσύνη, την ελευθερία και άλλες πανανθρώπινες αξίες, όπως γίνεται φανερό και από το κήρυγμα του Ησαΐα, που περιέχεται στο μάθημα. Γνωρίζετε ονόματα προφητών, οι οποίοι άσκησαν κριτική στην κοινωνική αδικία; Να συγκεντρώσετε πληροφορίες για έναν από αυτούς.

7. Ψαλμοί: Ποιήματα αναζήτησης και έκφρασης της αληθινής ζωής

- Οι Ψαλμοί βοηθούν τον άνθρωπο να γνωρίσει την αλήθεια
- Το περιεχόμενο και η αξία των Ψαλμών στη ζωή της Εκκλησίας

Το βιβλίο των Ψαλμών

Οι Ψαλμοί δεν είναι μόνο ένα από τα σπουδαιότερα βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης, αλλά ανήκουν στα αριστουργήματα της παγκόσμιας λογοτεχνίας. Έχουν χαρακτηριστεί ως η κορυφή της παγκόσμιας θρησκευτικής ποίησης. Το πιο σημαντικό όμως είναι ότι το βιβλίο των Ψαλμών ανοίγει τα φτερά του ανθρώπου, που θέλει να πλησιάσει τον Θεό και να γνωρίσει την αλήθεια. Τους περισσότερους Ψαλμούς έγραψε ο προφήτης και βασιλιάς Δαβίδ και απαγγέλλονταν με τη συνοδεία μουσικών οργάνων.

Οι Ψαλμοί μάς βοηθούν να υμνήσουμε το μεγαλείο του Θεού, εκφράζουν τη χαρά, την ευγνωμοσύνη και την ελπίδα μας στον Θεό και στηρίζουν όσους αντιμετωπίζουν δυσκολίες. Υπάρχουν και Ψαλμοί που προαναγγέλλουν τον ερχομό του Σωτήρα Χριστού και το έργο του. Γι' αυτό και ως προς το περιεχόμενό τους οι Ψαλμοί διακρίνονται σε ευχαριστήριους, μετανοητικούς, διδακτικούς, μεσσιανικούς* κ.ά. Δικαιολογημένα λοιπόν ο Άγιος Γρηγόριος ο Νύσσης, ένας από τους μεγαλύτερους Πατέρες της Εκκλησίας μας, σχολιάζει και ερμηνεύει τους Ψαλμούς, προβάλλοντας την ιδιαίτερη αξία τους για την προσέγγιση της Αλήθειας.

Οι Ψαλμοί εκφράζουν τον πόθο του ανθρώπου για την αληθινή ζωή

Το βιβλίο στο οποίο περιέχονται οι 150 Ψαλμοί ονομάζεται Ψαλτήρι και είναι ένα από τα σημαντικότερα λειτουργικά βιβλία της Εκκλησίας μας. Οι Ψαλμοί διαβάζονται συνήθως στην αρχή των ιερών ακολουθιών της Εκκλησίας μας, ενώ στίχοι τους χρησιμοποιούνται και στη Θεία Λειτουργία, που είναι το κέντρο της ορθόδοξης χριστιανικής ζωής.



Εικ. 8^η: Ο Ψαλμωδός Δαβίδ, Μικρογραφία από Ψαλτήριο του 10ου αι. μ.Χ., Bibliothèque Nationale, Παρίσι.

* μεσσιανικός: αυτός που αναφέρεται στον Μεσσία.

νικής λατρείας. Η ποιητική μορφή των Ψαλμών, η συμβολική τους γλώσσα και ο πλούτος της θεολογίας τους, έκαναν το Ψαλτήρι ένα από τα πιο σημαντικά προσευχητάρια των χριστιανών, αφού μπορεί να εκφράζει με μοναδικό τρόπο την ευγνωμοσύνη και την αφοσίωσή μας στον Θεό.

Το βιβλίο των Ψαλμών είναι πολύ σημαντικό και στην Ιουδαϊκή θρησκεία, αφού αποτελεί ένα από τα πιο συνηθισμένα αναγνώσματα στη συναγωγή.

*Το Ψαλτήρι
στη λατρεία
της Εκκλησίας*

ΠΑΡΑΘΕΜΑ

Στίχοι από τους Ψαλμούς

Φτιάξε μου Θεέ, μια καθαρή καρδιά
και νέο πνεύμα, σταθερό εντός μου βάλε.
Μη μ' αποδιώξεις μακριά σου
μη μου πάρεις το άγιο σου Πνεύμα.
Της λύτρωσής σου δώσ' μου πάλι τη χαρά
και με πρόθυμο πνεύμα στήριξέ με **(Ψαλμ. 50)**.

Όταν κοιτώ τους ουρανούς,
έργο που βγήκε από τα δάχτυλά σου,
και το φεγγάρι και τ' αστέρια
που εσύ τα δημιούργησες,
λέω: τι να 'ναι ο άνθρωπος
κι έτσι πολύ τον σκέφτεσαι
ή των ανθρώπων οι γενιές
και τόσο τις φροντίζεις;
Τον έφτιαξες
λίγο πιο κάτω απ' τους αγγέλους
και τον στεφάνωσες με δόξα και τιμή,
τον έβαλες να επιστατεί
τα δημιουργήματά σου.

....
Κύριε, που είσαι ο Κύριός μας
τι θαυμαστό το όνομά σου
σ' όλη τη γη **(Ψαλμ. 8)**.

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Βλέπετε ότι στην εποχή της Παλαιάς Διαθήκης η ποίηση έπαιζε σημαντικό θρησκευτικό ρόλο στη ζωή των ανθρώπων. Να συζητήσετε στην τάξη τον ρόλο της ποίησης σήμερα στη ζωή μας.

2. Εκτός από τη θρησκευτική λυρική ποίηση να αναφέρετε άλλα είδη ποίησης, παρουσιάζοντας στην τάξη αντιπροσωπευτικούς στίχους από ποιήματα.

3. *Ευτυχισμένος όποιος έχει βοηθό του
Τον Θεό του Ιακώβ
Κι έχει στον Κύριο και Θεό του
Την ελπίδα του.*

*Σ' εκείνον που έπλασε τον ουρανό
τη θάλασσα και τη στεριά
κι όλα τους τα πετούμενα
τα ψάρια και τα ζώα. (Ψαλμ. 145)*

Τι υμνούν αυτοί οι ψαλμικοί στίχοι; Να καταγράψετε τις εντυπώσεις σας.

4. Η εκκλησιαστική υμνογραφία και ποίηση θα γνωρίσει ακόμα μεγαλύτερη άνθηση με τα κοντάκια* και τους κανόνες*, που συνδέθηκαν με τις λατρευτικές ανάγκες της Εκκλησίας. Να βρείτε περισσότερες πληροφορίες γι' αυτά τα είδη της θρησκευτικής ποίησης και να καταγράψετε κάποιους στίχους από τους ύμνους που χρησιμοποιούνται στη λατρεία μας.



Εικ. 9^η: Ο βασιλιάς Δαβίδ ανάμεσα στη Σοφία και την Προφητεία, Μικρογραφία από Ψαλτήριο, περίπου 1300 μ.Χ., Biblioteca Apostolica Vaticana, Βατικανό.

* Βλ. Γλωσσάριο

8. Το βιβλίο της Αλήθειας στη Θεία Λατρεία

- Το ιερό Ευαγγέλιο κατέχει κεντρική θέση στη λατρευτική ζωή της Εκκλησίας
- Η Θεία Λατρεία ενώνει τους πιστούς με τον Χριστό και μεταξύ τους

Κανένας άνθρωπος δεν μπορεί να επιβιώσει χωρίς τροφή. Ακόμα μεγαλύτερη ανάγκη όμως έχουμε όλοι μας από τον λόγο του Θεού, ο οποίος μέσα στη λατρεία* της Εκκλησίας αποκαλύπτει το βαθύτερο περιεχόμενο και νόημά του. «Ο λόγος του Θεού είναι ο άρτος, με τον οποίο τρέφονται από τον Θεό οι πεινασμένες ψυχές των ανθρώπων», μάς διδάσκει ο Γρηγόριος ο Θεολόγος.

Η Θεία Ευχαριστία, αλλήλα και τα υπόλοιπα μυστήρια της Εκκλησίας μας, τελούνται στους ιερούς ναούς. Όταν μπαίνουμε στον ναό, γρήγορα η προσοχή μας στρέφεται προς την Αγία Τράπεζα. Πάνω σ' αυτήν είναι τοποθετημένο το Ευαγγέλιο, που περιέχει τον λόγο του Θεού. Στη Θεία Λειτουργία ο ίδιος ο Χριστός προσφέρεται στους χριστιανούς και ενώνεται μαζί τους. Έτσι η Αγία Τράπεζα είναι η αληθινή πηγή της ζωής για τους πιστούς, αφού πάνω σ' αυτήν τελείται η Θεία Ευχαριστία και πάνω σε αυτή βρίσκεται το βιβλίο της Αλήθειας, το ιερό Ευαγγέλιο, που φωτίζει τον νου και την καρδιά μας. Έξω από την εμπειρία της εκκλησιαστικής ζωής ο λόγος του Θεού μένει τελικά ακατανόητος και απρόσιτος στον άνθρωπο.

Το Ευαγγέλιο είναι για όλους τους χριστιανούς ιερό και τιμάται ιδιαίτερα. Ο ιερέας θυμιατίζει το πολύτιμο καλλιτεχνημένο Ευαγγέλιο, όπως και τις άγιες εικόνες, μας ευλογεί με αυτό και οι πιστοί το προσκυνούν και το ασπάζονται. Την ώρα της ανάγνωσης του Ευαγγελίου όλοι οι χριστιανοί είναι όρθιοι και ακούν με κατανύξη τον λόγο του Θεού.

Όχι μόνο στη Θεία Ευχαριστία αλλήλα και στα υπόλοιπα μυστήρια (χρίσμα, βάπτισμα, γάμος, ευχέλαιο, εξομολόγηση, χειροτονία) το Ευαγγέλιο έχει κεντρική θέση, αφού με αυτό βρίσκεται ο Χριστός

*Ο λόγος του Θεού
«τρέφει» τον άνθρωπο*

*Το βιβλίο της αλήθειας
στην Αγία Τράπεζα*

*Το ιερό Ευαγγέλιο
στα μυστήρια
της Εκκλησίας*



*Το Ευαγγέλιο τοποθετημένο
στην Αγία Τράπεζα.*

* Βλ. Γλωσσάριο

*Το κήρυγμα
του θείου λόγου*

ανάμεσά μας. Την παρουσία του αναστημένου Χριστού εκφράζει και η «Μικρή Είσοδος», κατά την οποία ο ιερέας μεταφέρει το Ευαγγέλιο από το Άγιο Βήμα στο κέντρο του ναού, το υψώνει με την εκφώνηση «Σοφία. Ὁρθοί» και, στη συνέχεια, το τοποθετεί επάνω στην Αγία Τράπεζα.

Και στις γιορτές της Εκκλησίας, όπου πανηγυρίζονται θαυμαστά γεγονότα για τη σωτηρία του ανθρώπου, διαβάζονται περικοπές από τα βιβλία της Καινής Διαθήκης. Για παράδειγμα, στη γιορτή των Θεοφανείων ο ιερέας διαβάζει ένα απόσπασμα, που αναφέρεται στη Βάπτισμα του Χριστού. Όταν οι περικοπές αυτές προέρχονται από τα τέσσερα Ευαγγέλια, ονομάζονται «ευαγγελικές περικοπές», ενώ όταν προέρχονται από τις Επιστολές ή τις Πράξεις των Αποστόλων, ονομάζονται «αποστολικές περικοπές».

Την ανάγνωση των ευαγγελικών και αποστολικών περικοπών στην Εκκλησία ακολουθεί το κήρυγμα του θείου λόγου. Με το κήρυγμα οι πιστοί κατανοούν το νόημα και την επικαιρότητα του λόγου της Γραφής και διδάσκονται από αυτόν. Στην Ορθόδοξη Παράδοση ο ιεροκήρυκας ανατρέχει κάθε φορά στους Πατέρες της Εκκλησίας, οι οποίοι ήταν φωτισμένοι ερμηνευτές της Αγίας Γραφής και με τη θεολογία τους μας βοηθούν και σήμερα να κατανοήσουμε το βιβλίο της Αλήθειας.



Εικ. 10^η: Λειτουργικό Ευαγγέλιο, 10-11ος αι. μ.Χ. Έχει ξύλινο κάλυμμα με πολυτελή επένδυση, Μαρκιανή Βιβλιοθήκη, Βενετία.

ΠΑΡΑΘΕΜΑ

«Τόσο η Αγία Γραφή όσο και η λατρεία αποτελούν σημαντικές πλευρές και πτυχές της Εκκλησίας, αφού η Εκκλησία είναι αυτή που γράφει την Αγία Γραφή και η Εκκλησία είναι εκείνη που καθορίζει τον τρόπο της λατρείας, μέσα στην οποία ερμηνεύει την Αγία Γραφή».

Ιερόθεος Βλάχος, Μητροπολίτης Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου, «Τα αναγνώσματα των Δεσποτικών και Θεομητορικών εορτών», από τον συλλογικό τόμο: *Ίεουργεῖν τό Εὐαγγέλιον*, σ.162

«Η ανάγνωση της Αγίας Γραφής γίνεται απ' αρχής και μέχρι σήμερα άρρηκτα συνδεδεμένη με το μυστήριο της όλης λειτουργικής συνάξεως της Εκκλησίας, ως πρώτο και ισότιμο μέρος της...

Κατά την εν Πνεύματι Αγίω σύναξη της Εκκλησίας του Χριστού, με την παρουσία του ιδίου του Χριστού, κατά τον λόγο του Κυρίου «όπου είναι δύο ή τρεις συγκεντρωμένοι στο όνομά μου, εκεί είμαι κι εγώ ανάμεσά τους» (Ματθ. 18, 20), μέσα από τα αναγνώσματα της Αγίας Γραφής, ομιλούν οι ίδιοι οι Απόστολοι και οι ευαγγελιστές, ο ίδιος ο Κύριος Ιησούς Χριστός. Αυτός παραθέτει την τράπεζα του λόγου, αυτός και την τράπεζα του Μυστικού Δείπνου».

Ιωάννης Φουντούλης, «Το σύστημα των αγιογραφικών αναγνωσμάτων στην Ορθόδοξη Λατρεία. Πλεονεκτήματα, μειονεκτήματα, δυνατότητες βελτιώσεως», από τον συλλογικό τόμο: *Ίεουργεῖν τό Εὐαγγέλιον. Η Αγία Γραφή στην Ορθόδοξη Λατρεία. Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας της Ελλάδος*, Αθήνα 2004, σ. 70-71

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις:

Άγιο Πνεύμα	μυστήριο
Θεία Λειτουργία	βιβλίο της Αλήθειας
Ευαγγέλιο	χάρη
Μικρή Είσοδος	παρουσία του αναστημένου Χριστού
Λόγος του Θεού	άρτος ζωής

2. Αφού λάβετε υπόψη τη δεύτερη παράγραφο της ενότητας, να γράψετε ένα κείμενο, στο οποίο να εξηγείτε τη σπουδαιότητα του Ευαγγελίου για τη ζωή του χριστιανού.

3. Κάθε θρησκεία έχει τα δικά της ιερά βιβλία. Να βρείτε πληροφορίες για κάποιο από αυτά.

4. Η εικονογράφηση των τεσσάρων Ευαγγελίων της Καινής Διαθήκης αναπτύχθηκε ιδιαίτερα κατά τη βυζαντινή περίοδο. Στις βιβλιοθήκες, κυρίως των μοναστηριών, οι μοναχοί μελετούσαν τα κείμενα και αντέγραφαν χειρόγραφα για τις ανάγκες των πιστών, δίνοντας ιδιαίτερη σημασία στην αισθητική του βιβλίου, στην καλλιγραφία αλλά και στις μικρογραφίες (τις κάθε είδους παραστάσεις, με τις οποίες οι βυζαντινοί κοσμούσαν τα χειρόγραφά τους). Μπορείτε να βρείτε περισσότερα στοιχεία γι' αυτά τα εικονογραφημένα Ευαγγέλια και τη χρήση, για την οποία προορίζονταν;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

ΑΛΗΘΕΙΕΣ ΠΟΥ ΔΙΔΑΞΕ Ο ΧΡΙΣΤΟΣ



Εικ. 11^η: Ο Χριστός με τη Σαμαρείτιδα, τέλη 12ου αι. μ.Χ., Μονή Ιωάννου του Θεολόγου, Πάτμος.

9. Η αλήθεια είναι πολύτιμη

- Πρέπει να αναζητάμε διαρκώς την Αλήθεια, δηλαδή τον Χριστό και τη Βασιλεία του Θεού
- Η Βασιλεία του Θεού είναι το πολυτιμότερο αγαθό, για την απόκτηση του οποίου αξίζει να θυσιάσουμε τα πάντα

Ο Χριστός μιλούσε με παραβολές

Ο Χριστός πρόσφερε σ' όλους τους ανθρώπους τη σωτηρία, προσκαλώντας τους να συμμετάσχουν στη ζωή της Εκκλησίας, δηλαδή στον καινούργιο κόσμο του Θεού. Ο Θεάνθρωπος αγαπά όλους και τον καθένα χωριστά. Είναι ο Καλός Ποιμένας, ο οποίος δε διστάζει να εγκαταλείψει προσωρινά τα ενενήντα εννέα πρόβατα, αναζητώντας το ένα, αυτό που είχε χαθεί, για να το επαναφέρει στην Ποίμνη και να το σώσει (Λουκ. 15, 3-7). Η ακτινοβολία του θείου λόγου του ξυπνάει τις ψυχές των ανθρώπων και τους καλεί να ανακαλύψουν έναν αληθινό θησαυρό, που δε μοιάζει με κανένα από τα πολύτιμα αντικείμενα ή αγαθά που μας περιβάλλουν και τα θεωρούμε σημαντικά.

Πολλές φορές ο Χριστός μιλούσε με παραβολές, όπως αυτή του Καλού Ποιμένα, μικρές δηλαδή ιστορίες από την καθημερινή ζωή, που όμως κρύβουν μέσα τους βαθιές αλήθειες. Με τις παρακάτω σύντομες παραβολές, ο Χριστός προσπάθησε να μας αποκαλύψει τι είναι και πόσο σημαντική είναι για όλους μας η Βασιλεία του Θεού.

«Η Βασιλεία του Θεού, είπε ο Χριστός, μοιάζει με έναν θησαυρό που ήταν κρυμμένος σε ένα χωράφι. Κάποιος άνθρωπος, όταν τον βρήκε, τον έκρυψε ξανά και από τη χαρά που τον πλημμύρισε, πούλησε όλα τα υπάρχοντά του για να αγοράσει αυτό το χωράφι.

Ο κρυμμένος θησαυρός και το πολύτιμο μαργαριτάρι



Εικ. 12^η: Η παραβολή του κρυμμένου θησαυρού.

* Ποίμνη: το κοπάδι. Στη γλώσσα της θεολογίας χαρακτηρισμός για τον «λαό του Θεού», την Εκκλησία.

Κάποτε ήταν επίσης ένας έμπορος, που μάζευε όμορφα μαργαριτάρια. Όταν όμως βρήκε ένα υπέροχο και πραγματικά πολύτιμο μαργαριτάρι, πούλησε όλα όσα είχε για να αγοράσει αυτό το μοναδικό» (Ματθ. 13,44 – 46).

Και οι δύο αυτοί άνθρωποι θυσιάσαν όλα τα υπάρχοντά τους, για να αποκτήσουν αυτό που θεωρούσαν πολύτιμότερο. Αυτή είναι η σημαντική αλήθεια, που μας καλεί να κατανοήσουμε ο Κύριός μας μέσα από αυτές τις παραβολές: Για να ενταχθούμε στον νέο κόσμο που εγκαινίασε ο ίδιος ο Χριστός, στη Βασιλεία του Θεού, η οποία «δεν είναι από τον κόσμο αυτό»* (Ιωάν. 18,36), αξίζει να θυσιάσουμε αυτά που θεωρούνται πολύτιμα για τον κόσμο.

*Η μοναδική
και πολύτιμη αλήθεια:
Ο Χριστός
και η Βασιλεία
του Θεού*

ΠΑΡΑΘΕΜΑ

«Εάν κάποιος διαβάσει προσεκτικά την Αγία Γραφή, θα βρει να γίνεται λόγος σ' αυτή για τον Χριστό. Ο Χριστός είναι ο κρυμμένος θησαυρός στον αγρό, δηλαδή, στον κόσμο, διότι αγρός είναι ο κόσμος. Είναι κρυμμένος στις Γραφές, επειδή τον παρουσίαζαν με εικόνες και παραβολές, που δε θα μπορούσαμε να καταλάβουμε αν δεν εκπληρώνονταν όσα προφητεύτηκαν».

**Ειρηνάιος Λουγδούνου (Λυών), Έλεγχος και ανατροπή
της ψευδωνύμου γνώσεως (παράφραση)**



Εικ. 13^η: Οι γεωργοί και η άμπελος. Μικρογραφία εικονογραφημένου χειρογράφου, 11ος αι. μ.Χ., Εθνική Βιβλιοθήκη Παρισίων.

* Δεν ταυτίζεται με τον κόσμο της πτώσης και τις δυνάμεις του κακού, που ενεργούν μέσα σ' αυτόν.

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Συμπληρώστε τις λέξεις που λείπουν:
 - α) Η αλήθεια του _____ είναι ένας πολύτιμος _____ που καλούμαστε να ανακαλύψουμε.
 - β) Οι _____ είναι μικρές ιστορίες από την καθημερινή ζωή που όμως κρύβουν βαθιές _____.
 - γ) Η _____ του Θεού είναι _____ απ' όλα τα υπάρχοντά μας.

2. Ποια πορεία μπορούμε να ακολουθήσουμε, ώστε να ανακαλύψουμε τον καινούργιο κόσμο της Βασιλείας του Θεού, με βάση τα κείμενα και σύμφωνα με τις δικές σας εμπειρίες;

3. Το άγχος για την απόκτηση υλικών αγαθών μαστίζει πολλούς ανθρώπους στις μέρες μας. Με βάση το κείμενο του μαθήματος αξιολογήστε τις προτεραιότητες που θέτουν οι σύγχρονοι άνθρωποι στη ζωή τους.

4. Για ποιο λόγο πιστεύετε ότι οι άνθρωποι γοητεύονταν από τις παραβολές, που χρησιμοποιούσε συχνά ο Χριστός στο κήρυγμά του; Ποιο είναι το μήνυμα της παραβολής, που αναφέρεται στο μάθημά μας, για τους ανθρώπους κάθε εποχής σχετικά με τη σωτηρία τους;

10. Και οι δύο προσεύχονταν αλλήλα...

- Η προσευχή συμβάλλει καθοριστικά στην προσπάθεια του ανθρώπου να πλησιάσει τον Θεό
- Με την παραβολή του Τελώνη και του Φαρισαίου ο Χριστός διδάσκει ότι στη σχέση μας με τον Θεό και τους συνανθρώπους μας πρέπει να είμαστε ταπεινοί και ειλικρινείς

Ο άνθρωπος δε νιώθει την ανάγκη επικοινωνίας μόνο με τους συνανθρώπους του αλλήλα και με τον Θεό. Τη δυνατότητα να επικοινωνήσει με τον Θεό προσφέρει στον άνθρωπο η προσευχή. Με την προσευχή μπορεί να εκφράσει την ευγνωμοσύνη του προς αυτόν, να ομολογήσει την πίστη του, να ζητήσει τη βοήθειά του ή να μιλήσει για τα λάθη του, ζητώντας συγχώρεση. Το «Πάτερ ήμῶν» είναι η προσευχή που δίδαξε στους μαθητές του ο Χριστός και μ' αυτή μάς έμαθε τι πρέπει κυρίως να ζητάμε από τον Θεό και με ποια προτεραιότητα.

Μας δίδαξε επίσης ότι η προσευχή έχει αξία, όταν γίνεται με ταπείνωση και ειλικρίνεια και όχι με υποκρισία και κομπασμό.* Αυτά μάς τα είπε με την παραβολή του Τελώνη και του Φαρισαίου**, δύο ανθρώπων που πήγαν να προσευχηθούν στον Ναό.

Η αξία της προσευχής

Ο Φαρισαίος άρχισε να προσεύχεται, λέγοντας για τον εαυτό του: «Σ' ευχαριστώ Θεέ μου, που δεν είμαι σαν κάποιους άλλους ανθρώπους, που αρπάζουν τις ξένες περιουσίες, που είναι άδικοι με τους συνανθρώπους τους και δεν σέβονται την οικογένεια των άλλων. Ούτε και σαν αυτόν τον τελώνη. Εγώ νηστεύω δύο φορές την εβδομάδα κι απ' όσα κερδίζω το ένα δέκατο το προσφέρω στον Ναό».

Ο Τελώνης στεκόταν μακρύτερα και δεν τοημούσε ούτε τα μάτια του να σηκώσει ψηλά. Μόνο χτυπούσε το στήθος του με συντριβή και έλεγε: «Σπληχνίσου με, Θεέ μου, τον αμαρτωλό».

«Σας βεβαιώνω», συνέχισε ο Κύριος, «πως ο Τελώνης επέστρεψε στο σπίτι του συμφιλιωμένος με τον Θεό, σε αντίθεση με τον Φαρισαίο. Γιατί όποιος υπερηφανεύεται και καυχιέται, θα ταπεινωθεί, ενώ εκείνος που συναισθάνεται τα σφάλματα και τις αμαρτίες του θα υψωθεί» (Λουκ. 18,10-14).

Δύο διαφορετικοί τρόποι προσευχής

Ο Φαρισαίος, που θεωρούσε τον εαυτό του ξεχωριστό και ευσεβή, ήταν προσκολλημένος στις διατάξεις του Νόμου**, χωρίς να προσπαθεί να καταλάβει την αληθινή σημασία του, δηλαδή το πνεύμα του Νόμου. Έτσι, ενώ νόμιζε ότι ήταν κοντά στον Θεό, στην πραγματικότητα βρισκόταν πολύ μακριά του. Από την άληθη μεριά, ο Τελώνης, δηλαδή ο φοροεισπράκτορας των Ρωμαίων που κρατούσε πάντοτε ως μισθό ένα μεγάλο μέρος των φόρων, θεωρούνταν πολύ αμαρτωλός. Προσήλθε όμως στον Ναό για να προσευχηθεί με ταπείνωση και ειλικρίνεια. Είχε συνειδητοποιήσει το μέγεθος των αμαρτιών του και η στάση του φανέρωνε την αληθινή του μετάνοια.

Αμέσως σκέφτηκα κάποιους, που κάνουν αντίστοιχα λάθη με

* κομπασμός: καύχηση, έπαρση

** Βλ. Γλῶσσάριο

*Επικοινωνώντας
με τον Θεό*

εκείνα του Φαρισαίου. Είναι εκείνοι που κατακρίνουν τους συνανθρώπους τους και υπερηφανεύονται, υιοθετώντας έτσι ψεύτικη και υποκριτική συμπεριφορά. Ο Χριστός, όμως, επισημαίνει και καυτηριάζει τέτοιου είδους συμπεριφορές. Ζητάει από τον καθένα μας να σκεφτόμαστε στην προσευχή μας τους συνανθρώπους μας με ταπείνωση, ειλικρίνεια και απλότητα. Τότε η προσευχή μας μπορεί να μας παρασύρει σαν ένα δυνατό κύμα πέρα από τον εαυτό μας. Μπορούμε να στραφούμε στους συνανθρώπους μας, που αντιμετωπίζουν δυσκολίες, που κινδυνεύουν, που υποφέρουν και αγωνιούν. Έτσι η προσευχή μας θ'αγκαλιάζει ολόκληρο τον κόσμο, ζητώντας από τον Θεό ειρήνη και ενότητα για όλους τους ανθρώπους.



Εικ. 14^η: Η προσευχή του Τελώνη και του Φαρισαίου.

ΠΑΡΑΘΕΜΑ

«Ο ταπεινός και αφανής ήρωας του Χριστού είναι ο εξυπνότερος του κόσμου, διότι κατορθώνει να προφυλάσσει τον πνευματικό του θησαυρό, στου Θεού το θησαυροφυλάκιο».

Γέροντας Παΐσιος

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Στην παραβολή, που μόλις διαβάσατε, υπάρχουν διαφορετικές μορφές θρησκευτικής συμπεριφοράς. Να επισημάνετε τα θετικά και τα αρνητικά στοιχεία από τις συμπεριφορές αυτές. Μπορείτε να εντοπίσετε παρόμοιες στάσεις σημερινών χριστιανών;

2. Να χαρακτηρίσετε με την ένδειξη Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) τις προτάσεις που ακολουθούν.

- α) Ο Φαρισαίος διακρινόταν για την ταπείνωσή του ☐
- β) Ο Τελώνης εισέπραττε φόρους για λογαριασμό των Ρωμαίων ☐
- γ) Σύμφωνα με τη διδασκαλία του Χριστού ο κομπασμός είναι αμαρτία ☐

3. Μια από τις πιο αγαπημένες προσευχές στην Ορθόδοξη Εκκλησία είναι η πολύ σύντομη αλλά περιεκτική προσευχή: «Κύριε Ιησού Χριστέ, ελέησόν με». Όταν αυτή γίνεται αδιάκοπα και με καθαρή καρδιά, μπορεί να οδηγήσει τον χριστιανό πιο κοντά στον Θεό. Γιατί κατά τη γνώμη σας συμβαίνει αυτό; Ποια είναι η πιο γνωστή προσευχή την οποία μας δίδαξε ο Χριστός;

4. Προσπαθήστε να δημιουργήσετε παράγωγα ρήματα με τις παρακάτω λέξεις: ευγνωμοσύνη, διδασκαλία, υποκρισία, σεβασμός, κέρδος, σπλάχνο, αμαρτία, προσευχή, αγωνία, σφάλμα.

11. Να συγχωρούμε τους άλλους

- Ο Χριστός προβάλλει την αγάπη και τη συγχώρεση ως θεμελιώδη χαρακτηριστικά της Βασιλείας του Θεού
- Πρέπει να συγχωρούμε απεριόριστα τους συνανθρώπους μας, όπως ο Θεός συγχωρεί όλους εμάς για τα αμαρτήματά μας

*Η αξία
της συγχώρεσης*

*Ο αγαθός Βασιλιάς και
ο πονηρός δούλος*

Όπως μάθαμε σε προηγούμενο μάθημα, οι Προφύτες πολλή χρόνια πριν από την έλευση του Χριστού, είχαν προαναγγείλει τον ερχομό ενός νέου, διαφορετικού κόσμου, που θα φανέρωνε και θα εγκαινίαζε ο Μεσσίας. Αυτός ο νέος κόσμος της Βασιλείας του Θεού, με την έλευση του Χριστού απέκτησε ένα νόημα και ένα περιεχόμενο πιο δυναμικό και πολύ πιο ανθρώπινο απ' ό,τι περίμεναν οι άνθρωποι εκείνης της εποχής.

Μια από τις βασικότερες πτυχές αυτού του νέου κόσμου του Θεού είναι η μετάνοια και η συγχώρεση. Ο ίδιος ο Κύριος με τα λόγια του, αλλά και έμπρακτα με τη ζωή του, δίδαξε την αξία της συγχώρεσης.

Όταν κάποτε ο Πέτρος τον ρώτησε: «Πόσες φορές Κύριε, πρέπει να συγχωρήσω τον αδελφό μου, εάν αυτός εξακολουθεί να μου κάνει κακό; Μήπως έως επτά φορές;» ο Χριστός τού απάντησε: «Όχι μόνο επτά, αλλά αμέτρητες». Και τότε είπε μια παραβολή που αναφερόταν στη Βασιλεία του Θεού.

«...μοιάζει η βασιλεία των ουρανών με έναν βασιλέα, ο οποίος θέλησε να λογαριαστεί με τους δούλους του. Όταν άρχισε να λογαριάζεται, του έφεραν έναν που χρωστούσε δέκα χιλιάδες τάλαντα*. Επειδή αυτός δεν είχε να τα πληρώσει, διέταξε ο κύριός του να πουληθεί αυτός και η γυναίκα του και τα παιδιά του και όλα όσα είχε και να επιστραφούν τα οφειλόμενα. Τότε έπεσε ο δούλος στα πόδια του και του έλεγε: «Κύριε, κάνε υπομονή και όλα θα σου τα επιστρέψω». Και ο κύριος του δούλου τον σπλαχνίστηκε, τον άφησε ελεύθερο και του χάρισε το χρέος. Μόλις βγήκε ο δούλος εκείνος έξω, συνάντησε έναν από τους συνδούλους του, που του χρωστούσε εκατό δηνάρια**. Και τον έπιασε από τον λαιμό και του είπε, «Δώσε μου όσα μου χρωστάς». Ο σύνδουλός του έπεσε στα πόδια και τον παρακαλούσε λέγοντας, «Κάνε υπομονή και θα σου τα επιστρέψω».

Αυτός όμως δεν ήθελε, αλλά πήγε και τον έβαλε στη φυλακή έως ότου επιστρέψει τα οφειλόμενα. Όταν οι σύνδουλοί του είδαν ό,τι συνέβη, λυπήθηκαν πάρα πολύ και ήρθαν και εξήγησαν στον κύριό τους όλα όσα είχαν συμβεί.

Τότε ο κύριός του τον κάλεσε και του λέει: «Δούλε πονηρέ, όλο το χρέος εκείνο σου το χάρισα, διότι με παρακάλεσες. Δεν έπρεπε

* τάλαντο: νόμισμα μεγάλης αξίας

** δηνάριο: νόμισμα μικρής αξίας

και εσύ να ελεήσεις τον σύνδουλό σου, όπως και εγώ σε ελέησα;». Και οργισμένος ο κύριός του τον παρέδωσε στους βασανιστές, έως ότου του επιστρέψει όλα όσα του χρωστούσε.

Έτσι θα σας συμπεριφερθεί και ο Πατέρας μου ο ουράνιος, εάν ο καθένας σας δε συγχωρεί τον αδελφό του με όλη του την καρδιά» (Ματθ. 18, 21-35).

Μέσα στη νέα πραγματικότητα, που εγκαινίασε ο Χριστός, η συγχώρεση είναι απαραίτητη προϋπόθεση για μια αυθεντική ζωή. Ο ίδιος ο Ιησούς Χριστός όχι μόνο δίδαξε την αγάπη και τη συγγνώμη, αλλά και ο ίδιος συγχώρησε ακόμα και τους σταυρωτές του.

«Εάν συγχωρήσετε στους ανθρώπους ό,τι κακό έχουν κάνει, θα συγχωρήσει και σας ο Πατέρας σας ο ουράνιος. Εάν όμως δε συγχωρείτε τους ανθρώπους, τότε ούτε και ο Πατέρας σας θα συγχωρήσει τα παραπτώματά σας» (Ματθ. 6, 14-15).

*Η απεριόριστη αγάπη
του Θεού
ως παράδειγμα*



Εικ. 15^η: Η παραβολή του άσπλαχνου οφειλέτου ή του οφείλοντος μύρια τάλαντα. Σχέδιο Γ. Νικολακόπουλου, από την τοιχογραφία της Μεγίστης Λαύρας (τροποποιημένο), Άγιον Όρος.

ΠΑΡΑΘΕΜΑ

Η συγχώρεση του Αγίου

Ο Άγιος Διονύσιος μόναζε στην ορεινή Μονή της Θεοτόκου Αναφωνητριάς στη Ζάκυνθο, όπου είχε αποσυρθεί κατά την τελευταία περίοδο της ζωής του. Παράλληλα με την άσκησή του συνέχιζε το ποιμαντικό του έργο, διδάσκοντας ανάμεσα στ' άλλα και τα άπορα παιδιά, καθιστώντας έτσι τη μονή σπουδαίο πνευματικό κέντρο στα δύσκολα χρόνια της Ενετοκρατίας. Ένα βράδυ, αφού είχε τελειώσει το απόδειπνο, η πόρτα του μοναστηριού χτυπούσε επίμονα και δυνατά. Ο ίδιος ο Άγιος έτρεξε ν' ανοίξει με μια ανησυχία, που ήδη είχε ζωγραφιστεί στο πρόσωπό του. Κάποιος άνθρωπος έστεκε έξω και φαινόταν πολύ αναστατωμένος και ταλαιπωρημένος.

- Τι σου συμβαίνει, αδελφέ μου, πώς μπορώ να σε βοηθήσω;
- Ζητάω τη συμπόνια σου καλόγερε. Σε παρακαλώ, άσε με να περάσω, προφύλαξέ με γιατί με κυνηγάνε κι εγώ θα σου τα πω όλα.

Ο Άγιος τον οδήγησε, χωρίς δεύτερη σκέψη, σ' ένα καλά προφυλαγμένο χώρο του μοναστηριού. Εκεί η εξιστόρηση των γεγονότων άρχισε σιγά σιγά να παίρνει τη μορφή εξομολόγησης.

- Μ' έβαλαν να σκοτώσω κάποιον γέροντα από την αριστοκρατική οικογένεια των Σιγούρων.

- Κάποιον υπηρέτη τους, αθεόφοβε;

- Όχι, σκότωσα τον άρχοντα Κωνσταντή, απάντησε κλαίγοντας.

Τα λόγια του φονιά χτύπησαν σαν κεραυνός τον Άγιο. Ο δολοφονημένος ήταν ο μικρότερος αδελφός του, ο Κωνσταντίνος. Ο Διονύσιος άρχισε να τρέμει και να θρηνεί, αποκαλύπτοντας ότι πρόκειται για τον αδελφό του. Την ίδια ώρα όμως έβλεπε τη συντριβή και τη μετάνοια του φονιά, που παρακαλούσε πλέον να τον σκοτώσει με τα ίδια του τα χέρια. Τη φοβερή σκηνή διέκοψαν οι αρχές, που αναζητούσαν τον δολοφόνο. Ο Άγιος, που πρόβλεψε από τη δύναμη της μετάνοιάς του ότι ο φονιάς θα σωζόταν, όχι μόνο παραπλάνησε τους διώκτες, αλλά συγχώρεσε τον δολοφόνο και τον φυγάδευσε. Αυτός πέρασε απέναντι στην Ηλεία και η παράδοση αναφέρει ότι αγίασε.

Ελεύθερη απόδοση με βάση το Συναξάρι του Αγίου

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω φράσεις με τις κατάλληλες λέξεις που θα βρείτε στο κείμενο του μαθήματος.

α) Ο υπηρέτης χρωστούσε δέκα χιλιάδες τάλαντα στον

β) Ο Πέτρος ήταν ένας από τους του Χριστού.

γ) Η παραβολή του αγνώμονα δούλου αναφέρεται στη του Θεού.

δ) Πρέπει να τους συνανθρώπους μας αμέτρητες φορές.

ε) Η..... είναι απαραίτητη προϋπόθεση για μια καλύτερη ζωή για τους ανθρώπους και τους λαούς.

2. Για ποιον λόγο η συγνώμη και η συγχώρεση έχει μεγάλη αξία στις ανθρώπινες σχέσεις;

3. Αφού συζητήσετε το περιστατικό από τον βίο του Αγίου Διονυσίου, να προσπαθήσετε να βρείτε παρόμοια περιστατικά (μπορείτε να χρησιμοποιήσετε βιβλία, το διαδίκτυο ή περιστατικά της καθημερινής ζωής).

12. Προσέχουμε πάντοτε όσα λέμε;

- *Η κακή χρήση της γλώσσας προξενεί μεγάλο κακό στις σχέσεις των ανθρώπων, γι' αυτό είναι αναγκαία η χαλιναγωγήσή της*
- *Σύμφωνα με τη διδασκαλία του Χριστού και των μαθητών του, η κακή χρήση της γλώσσας δε συμβιβάζεται με τη φύση του ανθρώπου*

Η Βασιλεία του Θεού γίνεται πραγματικότητα

Μάθαμε ότι στόχος της διδασκαλίας και των παραβολών του Χριστού ήταν να αποκαλύψει ποιος είναι ο Θεός και ότι προνοεί και μεριμνά για τον κόσμο. Ταυτόχρονα, ο Κύριος, με όλη όσα έπραξε και υπέφερε, έδειξε σε όλους τους ανθρώπους πώς μπορεί να γίνει πραγματικότητα στη ζωή μας ο νέος κόσμος του Θεού. Έχει λοιπόν άμεση σχέση η Βασιλεία του Θεού με τους ανθρώπους, με τα προβλήματα, τις ανάγκες τους, τις ελπίδες και τα όνειρά τους.

Ο Χριστός, σε όσους τον ακολούθησαν πιστά, εμπιστεύτηκε το δύσκολο έργο να συνεχίσουν ό,τι ο ίδιος άρχισε. Ανάμεσα σε αυτούς ήταν και ο Ιάκωβος,* ο οποίος επισήμανε στην Επιστολή του τα δεινά που προκαλεί στις ανθρώπινες σχέσεις η κακή χρήση της γλώσσας. Πιο συγκεκριμένα έγραψε:

Η γλώσσα πρέπει να χαλιναγωγείται

«Ας μη γίνονται πολλοί από σας διδάσκαλοι, αδελφοί μου, διότι πρέπει να ξέρετε ότι εμείς οι διδάσκαλοι θα κριθούμε αυστηρότερα. Όλοι φταίμε σε πολλά. Εκείνος που δε φταίει στα λόγια του είναι τέλειος άνθρωπος και μπορεί να χαλιναγωγήσει και όλο το σώμα του. Εάν βάζουμε χαλινάρια στα στόματα των αλόγων, για να μας υπακούουν, μπορούμε να διευθύνουμε ολόκληρο το σώμα τους. Ακόμη και τα πλοία, αν και είναι τόσο μεγάλα και ωθούνται από δυνατούς ανέμους, όμως κατευθύνονται από ένα πολύ μικρό τιμόνι εκεί που θέλει ο πηδαλιούχος**. Έτσι και η γλώσσα είναι μικρό μέλος και όμως καυχιέται για μεγάλα πράγματα. Πόσο μικρή φωτιά κατακαίει ένα τόσο μεγάλο δάσος. Και η γλώσσα είναι μια φωτιά, κόσμος κακίας. Μεταξύ των μελών μας η γλώσσα είναι εκείνη που मोλύνει ολόκληρο το σώμα και πυρακτώνει τον τροχό της ζωής και πυρακτώνεται και αυτή από τη γέενα*.

Κάθε είδος θηρίων και πτηνών, ερπετών και θαλασσίων ζώων δαμάζεται και έχει δαμαστεί από τον άνθρωπο, αλλήλ τη γλώσσα κανείς από τους ανθρώπους δεν μπορεί να δαμάσει, είναι ασυγκράτητο κακό, γεμάτη από θανατηφόρο δηλητήριο. Με αυτή ευλογούμε τον Θεό και Πατέρα και με αυτή καταριόμαστε τους ανθρώπους που έχουν δημιουργηθεί καθ' ομοίωση του Θεού. Από το ίδιο στόμα βγαίνει ευλογία και κατάρα. Δεν πρέπει, αδελφοί μου, να γίνεται αυτό. Μήπως η πηγή βγάζει από το ίδιο μέρος γλυκό και πικρό νερό; Μήπως μπορεί, αδελφοί μου, η συκιά να κάνει ελιές ή η κληματαριά σύκα; Έτσι και καμιά πηγή δε βγάζει ταυτόχρονα νερό αημιρό και γλυκό» (Ιακ.3,1-12).

* Βλ. Γλωσσάριο.

** πηδαλιούχος: αυτός που χειρίζεται το πηδάλιο του πλοίου, ο τιμονιέρης.

Είναι γεγονός ότί καθημερινά, με όσα αλόγιστα λέμε, πληγώνουμε τους συνανθρώπους μας και οι πληγές που ανοίγουμε με την κακή χρήση της γλώσσας είναι αρκετές φορές χειρότερες από τις σωματικές πληγές. Αντίθετα, ο καλός λόγος «θεραπεύει» τις πληγές των ανθρώπων. Ο συνάνθρωπός μας έχει ανάγκη από τον καλό μας λόγο αλληλά και τη διακριτική μας συμβουλή, στην περίπτωση που κάνει κάποιο λάθος. Για να το καταφέρουμε όμως αυτό χρειάζεται σύνεση, ταπείνωση και κυρίως καθημερινός αγώνας.

*Ο καλός λόγος
«θεραπεύει»*



Εικ. 16^η: Ο άγιος Ιάκωβος ο Αδελφόθεος, από τη Μονή Ιωάννου του Θεολόγου στην Πάτμο.

ΠΑΡΑΘΕΜΑ



«Όποιος κατάλαβε τα παραπτώματά του μπόρεσε να χαλιναγωγήσει και τη γλώσσα του, ενώ αντίθετα αυτός που λέει πολλά δεν γνώρισε ακόμα, όπως θα έπρεπε, τον εαυτό του. Ο φίλος της σιωπής προσεγγίζει τον Θεό και συνομιλώντας μυστικά μαζί Του φωτίζεται από Αυτόν. Ο Ιησούς μάς δίδαξε και με τη σιωπή του, που προξένησε σεβασμό ακόμα και στον Πιλάτο».

Ιωάννης της Κλίμακος, Κλίμαξ

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Να βρείτε τη λέξη της μεσοστιχίδας.

ΘΕΟΣ
ΔΑΣΚΑΛΟΣ
ΙΑΚΩΒΟΣ
ΑΛΗΘΕΙΑ
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ
ΧΡΙΣΤΟΣ
ΟΜΙΛΙΑ
ΓΛΩΣΣΑ

2. Ο άνθρωπος χρησιμοποιεί τη γλώσσα ως το κύριο μέσο επικοινωνίας με τους συνανθρώπους του. Πόσο επηρεάζει η γλώσσα που χρησιμοποιούμε την επικοινωνία μας με τους άλλους; Έχουμε άλλα μέσα επικοινωνίας;

3. Να βρείτε παροιμίες που να αναφέρονται στη διαφορετική χρήση της γλώσσας και να τις σχολιάσετε.

4. Η κακή χρήση της γλώσσας τραυματίζει τις σχέσεις των ανθρώπων. Πώς το αντιλαμβάνεστε αυτό; Μπορείτε να αναφέρετε παραδείγματα από την καθημερινή ζωή;



Εικ. 17^η : Η γλώσσα είναι σαν τις ρίζες του δένδρου. Από αυτήν εξαρτάται η καρποφορία των ανθρώπινων σχέσεων ή ο μαρasmus τους.

13. Η Επί του Όρους ομιλία

- Τα χαρακτηριστικά του νέου τρόπου ζωής που φανέρωσε ο Χριστός
- Ο Χριστός αποκαλύπτει το νόημα της αληθινής χαράς
- Η Βασιλεία του Θεού είναι πραγματικότητα παρούσα και μέλλουσα

Όπως διαβάζουμε στα Ευαγγέλια, ο Χριστός θεράπευε πολλούς που υπέφεραν από ψυχικές και σωματικές ασθένειες και δίδασκε όσους διψούσαν για την αλήθεια. Μιλούσε στην καρδιά των ανθρώπων, γι' αυτό και τον ακολουθούσαν πολλοί από τα Ιεροσόλυμα, τη Γαλιλαία, τη Δεκάπολη και άλλες περιοχές.

Κάποια ημέρα, το πλήθος που τον ακολουθούσε ήταν τόσο πυκνό, ώστε ο Χριστός ανέβηκε σε έναν λόφο για να μπορούν να τον βλέπουν και να τον ακούνε όλοι. Τους μίλησε για το νόημα της αληθινής χαράς και τα λόγια του ήταν περίπου τα εξής:

«Μακάριοι (χαρούμενοι) είναι εκείνοι που μπροστά στον Θεό νιώθουν ταπεινοί, διότι η Βασιλεία του Θεού είναι δική τους.

Μακάριοι είναι εκείνοι που σε αυτόν τον κόσμο θλίβονται για το κακό που επικρατεί, μετανοούν για τα δικά τους σφάλματα και είναι έτοιμοι να αλλιάξουν τρόπο ζωής. Αυτοί οι άνθρωποι είναι χαρούμενοι, διότι θα κληρονομήσουν έναν κόσμο που το κακό δε θα τον αγγίζει.

Μακάριοι είναι εκείνοι που είναι πράοι* στη συμπεριφορά τους προς τους άλλους και μεταχειρίζονται με καλοσύνη όλους τους ανθρώπους, διότι το μέλλον τους ανήκει.

Μακάριοι είναι εκείνοι που δε βλέπουν μόνο τις δικές τους ανάγκες, αλλά νιώθουν τον πόνο και την ανέχεια των άλλων και τους ελεούν. Αυτούς τους ανθρώπους ο Θεός ποτέ δε θα τους εγκαταλείψει.

Μακάριοι είναι εκείνοι που έχουν καθαρή καρδιά και λείπει ο δόλος από την ψυχή τους, διότι αυτοί θα δουν τον Θεό. Όλοι όσοι δηλαδή δε βλάπτουν τους άλλους με λόγια και έργα, όσοι δεν κατατρώγονται από κακές σκέψεις για τους συνανθρώπους τους.

Μακάριοι είναι εκείνοι που καταφέρνουν να έχουν ειρήνη μέσα τους και φέρνουν με τη ζωή τους την ειρήνη του Θεού ανάμεσα στους ανθρώπους, διότι αυτοί θα ονομαστούν παιδιά του Θεού».

Αυτά είναι μόνο κάποια από τα λόγια του Χριστού για το νόημα της πραγματικής χαράς. Είναι λόγια που μας δείχνουν την πνευματική πορεία που πρέπει να ακολουθήσουμε για να ενωθούμε με τον Θεό.

Τι είναι η Επί του Όρους ομιλία

Μακάριοι οι ταπεινοί

Μακάριοι οι πενθούντες

Μακάριοι οι πραείς

Μακάριοι οι ελεήμονες

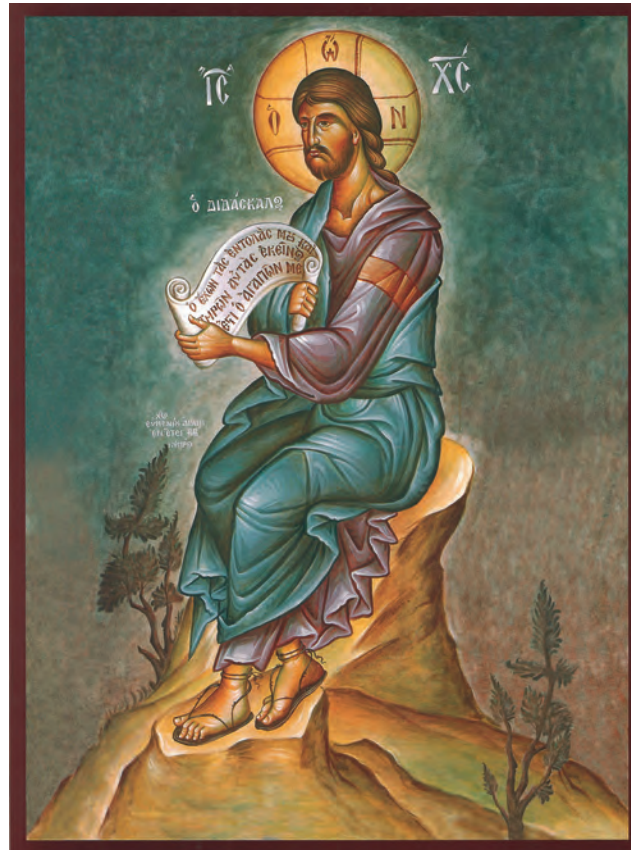
Μακάριοι οι καθαροί στην καρδιά

Μακάριοι οι ειρηνοποιοί

* πράος: ήπιος, ήμερος, μαλακός

Ο νέος τρόπος ζωής

Ο Χριστός υπέδειξε στον άνθρωπο έναν νέο τρόπο ζωής. Ο άνθρωπος που αποδέχεται αυτή την αλήθεια, γνωρίζει πως η πραγματική χαρά δε βρίσκεται στη συσσώρευση υλικών αγαθών και πως η Βασιλεία του Θεού δεν είναι κάτι αόριστο. Είναι ο τρόπος ζωής, που μας αποκαλύπτει και μας χαρίζει ο ίδιος ο Χριστός. Μια ζωή καθαρής καρδιάς και αληθινής χαράς, μια ζωή πίστης προς τον Θεό, αγάπης προς τον συνάνθρωπο και ελπίδας για την αιώνια ζωή.



Εικ. 18^η: Ιησούς Χριστός ο Διδάσκαλος.

ΠΑΡΑΘΕΜΑ

«Είναι άραγε πουθενά αλλού η Βασιλεία του Θεού, εκτός από μέσα μας; Υπάρχει κάποια άλλη Βασιλεία εκτός από αυτή, που το Άγιο Πνεύμα μάς κάνει να τη νιώθουμε μέσα μας σαν μια απέραντη ευφροσύνη; Αυτή είναι κάτι σαν προεικόνιση, σαν αρραβώνας, σαν δείγμα της αιώνιας χαράς, την οποία θα απολαύσουν οι δίκαιοι στη μέλλουσα ζωή».

**Γρηγόριος Νύσσης, Περί του κατά Θεόν σκοπού
και της κατ' αλήθειαν ασκήσεως**

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Να βρείτε από την Καινή Διαθήκη το κείμενο των Μακαρισμών (Ματθ. 5,1-12) και να εντοπίσετε και τις άλλες ομάδες ανθρώπων, στις οποίες απευθύνεται ο Χριστός.

2. Να γράψετε ή να ζωγραφίσετε με θέμα την «ειρήνη». (Μπορείτε να ανταλλάξετε ιδέες και με μαθητές άλλων ευρωπαϊκών χωρών στην ιστοσελίδα: <http://www.poetry-for-peace.net/>).

3. Φανταστείτε ότι ο σύγχρονος άνθρωπος έκανε πράξη τις συμβουλές του Χριστού και ακολουθούσε τον νέο τρόπο ζωής που μας δίδαξε. Ποια συγκεκριμένα, προβλήματα, που είναι έντονα στις μέρες μας, θα μπορούσαν τότε να είχαν επιλυθεί; (π.χ. πείνα, ασθένειες, οικολογική καταστροφή, πόλεμοι κ.λπ.).

4. Συμπληρώστε τα γράμματα που λείπουν:

- Μ _ _ _ _ _ ι (χαρούμενοι)
- Ε _ _ η _ _ _ _ _ ι (όσοι αποκαθιστούν την ειρήνη)
- Ε _ _ _ μ _ _ _ _ (φιλόανθρωποι)
- Π ρ _ _ _ (καλοσυνάτος, ήπιος)
- Π _ _ θ _ _ _ _ _ (όσοι θλίβονται)

14. Όταν λέμε πάντα την αλήθεια

- Καθημερινά ερχόμαστε αντιμέτωποι με το ψέμα
- Το ψέμα κλονίζει την εμπιστοσύνη και δυσχεραίνει τις σχέσεις των ανθρώπων
- Η ειλικρίνεια, η ανάληψη ευθυνών, η αξιοπιστία και η αποφυγή του όρκου είναι χαρακτηριστικά των δυνατών ανθρώπων και των πραγματικών χριστιανών

*Ο Χριστός διδάσκει
την αξία
της ειλικρίνειας*

Ο Χριστός συνέχιζε να μιλάει στο πλήθος που είχε συγκεντρωθεί στον λόφο. Όσο περνούσε η ώρα, τόσο περισσότερος κόσμος τον άκουγε με θαύματα, αφού το κήρυγμά του διέφερε από όλα όσα είχαν ακούσει μέχρι τότε.

Τώρα τα λόγια Του αναφέρονταν στη σημασία της ειλικρίνειας και την αποφυγή της υποκρισίας στη ζωή των ανθρώπων. Θέλοντας να μας δείξει πόσο σημαντικό είναι να λέμε την αλήθεια και πόσο ανώφελο είναι να ορκίζεται κανείς με το παραμικρό, τόνιζε τα εξής: «Έχετε ακούσει που λένε οι αρχαίοι ότι πρέπει να εκπληρώνουμε τους όρκους που έχουμε δώσει στον Θεό. Εγώ όμως σας λένω να μην ορκίζεστε καθόλου... Τα λόγια σας να είναι Ναι ή Όχι. Όλα όσα θα λέγονται παραπάνω είναι ανώφελα και μάταια» (Ματθ. 5, 33-37).

Ο Χριστός, όμως, δεν απευθυνόταν μόνο στους συγχρόνους του. Το μήνυμά του είναι το ίδιο επίκαιρο και στις μέρες μας, όπου το ψέμα φαίνεται να δηλητηριάζει συχνά τις ανθρώπινες σχέσεις. Αρκετοί από τους συνανθρώπους μας πηλάθουν και διηγούνται φανταστικές ιστορίες και δε διστάζουν ακόμα και να ορκισθούν για να μας κάνουν να πιστέψουμε αυτά που ισχυρίζονται. Πολλές φορές τα μικρά ψέματα που λένε στην αρχή διαδέχονται μεγαλύτερα και η εμπιστοσύνη μας στο πρόσωπό τους κλονίζεται όλο και περισσότερο.

*Το ψέμα γκρεμίζει
την εμπιστοσύνη
των ανθρώπων*

Το ψέμα αποδεικνύεται ένας πραγματικός εφιάλτης, αφού μαγαλώνει τη δυσπιστία μεταξύ των ανθρώπων. Όποιος εξάλλου ορκίζεται, συνήθως το κάνει γιατί έχει χάσει την εμπιστοσύνη των άλλων για όσα λείει και προσπαθεί να επικαλεστεί τον Θεό προκειμένου να δώσει εγκυρότητα* στα λόγια του. Ο άνθρωπος που ψεύδεται και ορκίζεται, επιδιώκοντας να αποφύγει ή να κερδίσει κάτι, αποδεικνύει την αδυναμία του χαρακτήρα του, ενώ αυτός που δεν ορκίζεται ούτε λείει ψέματα, επιβεβαιώνει την ειλικρίνειά του και την εμπιστοσύνη του στον συνάνθρωπό του και στον Θεό.

*Ο Χριστός είναι
η Αλήθεια*

Ο λόγος του Χριστού απευθύνεται τελικά σε όλους μας και μας παρακινεί να οικοδομήσουμε τις σχέσεις μας πάνω στην αλήθεια και την ειλικρίνεια, ακολουθώντας το παράδειγμά του. Παράλληλα, όμως, ο Χριστός μάς προτρέπει να συγχωρούμε και να αγκαλιάζουμε ακόμα και κάποιον που δεν ακολουθεί το παράδειγμά του. Η στοργή και η αγάπη μας μπορεί να τον κάνουν να ανακαλύψει τον δρόμο της ειλικρίνειας και της αλήθειας ως κανόνα της «έν Χριστώ ζωής».

* εγκυρότητα: κύρος, αξιοπιστία, βαρύτητα

ΠΑΡΑΘΕΜΑ

«Να μην ορκίζεσαι ψέματα ή για ασήμαντους λόγους, επικαλούμενος το όνομα του Θεού. Αν το κάνεις, επειδή φοβάσαι ή ντρέπεσαι ή γιατί θέλεις να κερδίσεις κάτι, παραβαίνοντας τον όρκο σου, είναι σαν να αρνιέσαι τον ίδιο τον Θεό. Γι' αυτόν τον λόγο να μην ορκίζεσαι καθόλου... Όταν πάντα λες την αλήθεια, τότε όλοι θα σε πιστεύουν σαν να έχεις ορκιστεί».

**Γρηγόριος Παλαμάς, Δεκάλογος της κατά Χριστόν
Νομοθεσίας**



Εικ. 19^η: Το ψέμα μπήκε στις σχέσεις των ανθρώπων με το προπατορικό αμάρτημα.
Μικρογραφία από βυζαντινό εικονογραφημένο χειρόγραφο, 12ος αι. μ.Χ.,
Biblioteca Apostolica Vaticana, Βατικανό.

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Να κάνετε τις παρακάτω αντιστοιχίες:

αλήθεια	έλλειψη εμπιστοσύνης
ψέμα	αξιοπιστία
όρκος	αδυναμία χαρακτήρα
ανάληψη ευθυνών	ακεραιότητα χαρακτήρα

2. Υπάρχουν περιπτώσεις, όπου αναγκαζόμαστε να ορκιστούμε. Ποιες τέτοιες περιπτώσεις γνωρίζετε; Γιατί, η Πολιτεία έχει καθιερώσει τον όρκο στις περιπτώσεις αυτές; Ποια είναι η άποψή σας;

3. Να βρείτε από την Καινή Διαθήκη το κείμενο που αναφέρεται στον όρκο (Ματθ. 5,33-37). Να καταγράψετε όλο το απόσπασμα, σχολιάζοντας τις επιπτώσεις του ψεύδους στις ανθρώπινες σχέσεις.

15. Χτίζουμε τη ζωή μας σε γερά θεμέλια

- Οι αλήθειες που μας φανέρωσε ο Χριστός είναι τα θεμέλια της ζωής μας
- Θα πρέπει πάντοτε να σκεφτόμαστε τις συνέπειες των επιλογών μας

Ο Χριστός, όπως γνωρίζουμε, συχνά χρησιμοποιούσε παραβολές για να αποκαλύψει στους ανθρώπους την αλήθεια. Στο τέλος της Επί του Όρους ομιλίας, θέλησε να μας διδάξει ποια είναι τα γερά θεμέλια, πάνω στα οποία μπορούμε να οικοδομήσουμε τη ζωή μας. Έτσι είπε την εξής παραβολή:

Πού πρέπει να χτίζουμε τα σπίτια μας

«Κάποτε δύο άνθρωποι ξεκίνησαν να χτίσουν τα σπίτια τους. Ο ένας βασανίστηκε πολύ να βρει ένα μέρος που να είναι βραχώδες για να αποτελέσει γερό στήριγμα για το σπίτι του. Ο άλλος τυχαία βρήκε ένα μέρος που ήταν μαλακό και αμμώδες και χωρίς να το πολυσκεφτεί έχτισε το σπίτι του εκεί. Για λίγο καιρό όλα πήγαιναν καλά και για τους δύο. Ο καιρός όμως άλλαξε. Άρχισαν να φυσούν άνεμοι δυνατοί και η βροχή έπεφτε καταρρακτώδης. Σε λίγο άρχισαν τα νερά της βροχής να γίνονται ποτάμια ορμητικά που παρέσυραν τα πάντα. Ο άνθρωπος που είχε χτίσει το σπίτι του πάνω στον βράχο, είχε κάνει τη σωστή επιλογή και το σπίτι του σώθηκε. Ο άλλος δεν κατάφερε να γλιτώσει από τα ορμητικά νερά που παρέσυραν το σπίτι του και το κατέστρεψαν».



Εικ. 20^η: Η παραβολή εκείνων που οικοδόμησαν στην πέτρα και στην άμμο. Από την Επί του Όρους ομιλία, τοιχογραφία από τη Μονή Φιλανθρωπινών στη νήσο των Ιωαννίνων, 1560 μ.Χ.

Με την παραβολή αυτή ο Χριστός θέλησε να μας διδάξει ότι το μόνο πραγματικό θεμέλιο για τη ζωή μας είναι η αλήθεια. Όταν χτίζουμε τα σπίτια μας, αναζητούμε το πιο στέρεο έδαφος για να βάλλουμε τα θεμέλιά του, τα οποία θα μας εξασφαλίσουν σταθερότητα και σιγουριά. Αν τα θεμέλια του σπιτιού μας είναι σαθρά*, τότε αυτό μπορεί εύκολα να καταρρεύσει. Το ίδιο μπορεί να συμβεί και με τη ζωή μας. Καθώς μεγαλώνουμε και πραγματοποιούμε τους στόχους και τα όνειρά μας, θα πρέπει να προσέχουμε σε ποιες βάσεις, σε ποια θεμέλια θα στηρίξουμε τη ζωή μας. Αν όλη μας η ζωή στηρίζεται σε εφήμερες** αξίες και όχι στην αλήθεια του Χριστού, θα κινδυνεύσουμε όταν θα έρθουν οι δύσκολες στιγμές της ζωής.

Οι αλήθειες που μας αποκάλυψε ο Χριστός, αποτελούν τις ακλόνητες βάσεις για τη ζωή όλων των ανθρώπων, όλων των εποχών. Ο Θεός, βέβαια, δίνει σε όλους τους ανθρώπους το δικαίωμα της ελεύθερης επιλογής, αυτό όμως αυξάνει περισσότερο την ευθύνη όλων μας. Οι αλήθειες της πίστης μας δεν είναι απλώς κάποιες θεωρίες καλύτερες από κάποιες άλλες, απλά είναι ένας τρόπος ζωής που ελευθερώνει τον άνθρωπο και τον οδηγεί στην ομοίωσή του με τον Θεό.

*Τα «θεμέλια»
της ζωής μας*

*Οι συνέπειες
των επιλογών μας*

ΠΑΡΑΘΕΜΑ

«Ὁ οὐρανός καί ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δέ λόγοι μου οὐ μή παρελεύσονται».

«Ὁ ουρανός καὶ ἡ γῆ θα παρέλθουν, τὰ λόγια μου ὅμως
δεν θα παρέλθουν ποτέ».

Μάρκ. 13,31

«Ἐγώ εἰμί ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή, ὑμεῖς τὰ κλήματα. Ὁ μένων ἐν ἐμοὶ καὶ ἐν αὐτῷ, οὗτος φέρει καρπὸν πολύν, ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν».

«Ἐγώ εἰμαι τὸ ἀμπέλι, εσείς τὰ κλήματα. Εκείνος που μένει
ενωμένος με ἐμένα, ὅπως καὶ ἐγώ με εκείνον, αὐτός φέρει πολὺ
καρπὸ, διότι χωρὶς ἐμένα δεν μπορείτε νὰ κάνετε τίποτα».

Ἰωάν. 15,5

* σαθρός: ετοιμόρροπος, σάπιος, ο χωρίς βάση

** εφήμερος: πρόσκαιρος, παροδικός, μικρής διάρκειας, όχι μόνιμος

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Να καταγράψετε τις αλήθειες, που εσείς θεωρείτε απαραίτητες για να θεμελιώ-
σει κάποιος σωστά τη ζωή του. Να τεκμηριώσετε με επιχειρήματα τις επιλογές σας.

2. Να συγκεντρώσετε κείμενα ή δημοσιεύματα, τα οποία αναφέρονται σε πα-
ραδείγματα αρνητικών επιλογών του ανθρώπου και στις συνέπειες που είχαν
οι επιλογές αυτές για την καθημερινή ζωή.

3. Να χαρακτηρίσετε με την ένδειξη Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) τις προτάσεις
που ακολουθούν:

α. Ο Χριστός με την παραβολή αυτή ήθελε να μας δείξει
πώς πρέπει να χτίζουμε τα σπίτια μας. ☐

β. Ο άνθρωπος θα πρέπει πρώτα να επιλέγει και μετά
να σκέφτεται τις συνέπειες των επιλογών του. ☐

γ. Στη διδασκαλία του Χριστού μπορούμε να βρούμε
τα θεμέλια που χρειαζόμαστε στη ζωή μας. ☐



Εικ. 21": Η παραβολή γι' αυτούς που χτίζουν τα σπίτια τους πάνω στην πέτρα και την άμμο.
Σχέδιο Γ. Νικοηακόπουλου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

ΠΟΙΟΣ ΑΓΡΥΠΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ



Εικ. 22^η: Γρηγόριος Νύσσης και Γρηγόριος ο Θεολόγος. Μικρογραφία από χειρόγραφο του 11ου αι. μ.Χ., Μονή Διονυσίου, Άγιον Όρος.

16. Η Εκκλησία ως κιβωτός φυλάει την αλήθεια

- Με την κιβωτό του Νώε σώζεται το ανθρώπινο γένος και το ζωικό βασίλειο από τον κατακλυσμό
- Η κιβωτός της Διαθήκης περιείχε τις πλάκες με τις 10 εντολές που έδειχναν το θέλημα του Θεού και έσωζαν τον ισραηλιτικό λαό από την ανομία
- Η Αλήθεια είναι ο ίδιος ο Χριστός
- Η Εκκλησία είναι η κιβωτός, μέσα στην οποία φυλάσσεται η αλήθεια που σώζει όλους τους ανθρώπους

Η κιβωτός του Νώε

Όταν οι άνθρωποι με τις επιλογές τους είχαν οδηγήσει τον κόσμο σε φοβερά αδιέξοδα,* επειδή είχαν απομακρυνθεί από το θέλημα του Θεού, ήρθε ο κατακλυσμός. Τότε ο Θεός, ο οποίος ενδιαφέρεται πάντα για το καλό του ανθρώπου, συμβούλησε τον Νώε να κατασκευάσει μια κιβωτό, που θα έσωζε τους δίκαιους ανθρώπους και το ζωικό βασίλειο από τον κατακλυσμό.

Η κιβωτός
της Διαθήκης

Οι άνθρωποι, όμως, που είχαν σωθεί με θεία παρέμβαση, ξέφυγαν γρήγορα από τον δρόμο του Θεού και έτσι το κακό δεν άργησε να ξαναγυρίσει στον κόσμο. Ο Θεός θέλησε να συμπαρασταθεί για άλλη μια φορά στους ανθρώπους, δίνοντάς τους Νόμο, που θα τους βοηθούσε να φτιάξουν έναν δίκαιο κόσμο. Έτσι, έδωσε στον Μωυσή τις Δέκα Εντολές, κάνοντας μια Διαθήκη (συμφωνία) μαζί του. Οι εντολές αυτές έπρεπε να φυλαχτούν καλά και να δοθούν και στις επόμενες γενιές, σαν μια κληρονομιά αληθείας, που θα προφύλασσε τον κόσμο από την εξάπλωση της αμαρτίας και τις επιπτώσεις της. Ο Μωυσής τις χάραξε πάνω σε δύο πέτρινες πλάκες και τις έβαλε σε ένα ξύλινο κι-



Εικ. 23^η: Η κλήση του Νώε και
η κατασκευή της κιβωτού.
Σχέδιο Γ. Νικολακόπουλου.



Εικ. 24^η: Ο Μωυσής παραλαμβάνει
τον Νόμο από τον Θεό.
Σχέδιο Γ. Νικολακόπουλου.

* Τα αδιέξοδα αυτά ήταν: η έλλειψη σεβασμού της ανθρωπίνης προσωπικότητας και η παράβαση βασικών κανόνων ηθικής και δικαίου.

βώτιο, το οποίο έμοιαζε με την κιβωτό του Νώε. Αυτή ήταν η Κιβωτός της Διαθήκης, που αργότερα φυλασσόταν στον ναό του Σολομώντα.

Όταν όμως ήρθε στον κόσμο η πραγματική Αλήθεια, ο ίδιος ο Χριστός, οι νόμοι οι οποίοι ήταν γραμμένοι πάνω σε πέτρα, δηλαδή σ' ένα άψυχο υλικό, γέμισαν ζωή, και ο κάθε άνθρωπος που τους φύλαγε μέσα του έπρεπε και αυτός με τη σειρά του να τους δώσει σε άλλους ανθρώπους, που δεν τους γνώριζαν ακόμα.

Η πραγματική Αλήθεια

Οι άνθρωποι αποτελούν τώρα πια την κιβωτό της Αλήθειας, την Εκκλησία, της οποίας κεφαλή είναι ο ίδιος ο Χριστός. Η Εκκλησία κατέγραψε την αλήθεια, που ο Χριστός μάς δίδαξε, στην Καινή Διαθήκη, στις αποφάσεις των Οικουμενικών Συνόδων και στα έργα των Πατέρων* της Εκκλησίας. Τα μέλη της Εκκλησίας έκαναν πράξη όσα μας δίδαξε ο Χριστός και με αυτόν τον τρόπο έγιναν οι πραγματικοί φύλακες της αλήθειας, αυτοί δηλαδή που τη διέσωσαν με λόγια και με έργα.

Η κιβωτός της αλήθειας

Στην Εκκλησία του Χριστού μπορούμε όλοι μας να γίνουμε μια «ζωντανή κιβωτός», που θα αναλάβει να φυλάξει την αλήθεια και να την παραδώσει υπεύθυνα στις γενιές των ανθρώπων, που θα έρθουν μετά από εμάς.

Οι φύλακες της αλήθειας



Εικ. 25^η: Ο Χριστός. Λεπτομέρεια από τη Δέηση, 1315-1320 μ.Χ., Μονή της Χώρας, Κωνσταντινούπολη.

* Βλ. Γλωσσάριο

ΠΑΡΑΘΕΜΑ

«Εγώ είμι τό φῶς τοῦ κόσμου· ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἔξει το φῶς τῆς ζωῆς»

«Εγώ είμαι το φως του κόσμου. Εκείνος που με ακολουθεῖ δε θα περπατήσει στο σκοτάδι ἀλλά θα ἔχει το φως της ζωῆς».

Ιωάν. 8,12



«Με τον ἴδιο τρόπο που η κιβωτός μέσα ἀπό τα ορμητικά νερά διέσωζε ὅσους βρίσκονταν μέσα, ἔτσι και η Εκκλησία σώζει ὅλους ὅσους βρίσκονται σε κίνδυνο. Η Κιβωτός ἀπλῶς διέσωζε τη ζωή των ἀνθρώπων, ἐνῶ η Εκκλησία κάνει κάτι παραπάνω. Ποιο εἶναι αὐτό; Η κιβωτός, ὅταν παρέλαβε ἄλογα διέσωσε ἄλογα, η Εκκλησία ὅταν δέχεται ἄλογους (παράλογους) ἀνθρώπους δεν τους σώζει ἀπλῶς, ἀλλά τους κάνει και ἀλλάζουν.

Εἶναι σαν να παίρνει η Εκκλησία κάποιον που μοιάζει με κοράκι και τον κάνει να συμπεριφέρεται μετὰ σαν περιστέρι, σαν να παίρνει κάποιον που μοιάζει με λύκο και τον κάνει ἀκακο σαν πρόβατο».

Ἰωάννης Χρυσόστομος, *Εἰς τον σεισμόν και εἰς τον πλούσιον και εἰς τον Λάζαρον και πόθεν η δουλεία ἐγένετο*

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Συμπληρώστε τις λέξεις που λείπουν:
Ο Χριστός εἶναι η
Η Εκκλησία εἶναι ητης αλήθειας.
Μέσα στην της βρίσκονταν οι πλάκες του Νόμου.
Ὅλοι οι πιστοί εἶναιτης αλήθειας.
2. Αφού διαβάσετε το παράθεμα, να συγκρίνετε την κιβωτό του Νῶε και την κιβωτό της Αλήθειας (Εκκλησία).
3. Για ποιον λόγο εἶναι ευθύνη ὅλων μας να διαφυλάξουμε και να παραδώσουμε την αλήθεια στις ἐπόμενες γενιές;
4. Αφού χωριστεῖτε σε ομάδες, να συγκεντρώσετε πληροφορίες (ἀπό εφημερίδες, περιοδικά, διαδίκτυο κ.λπ.) για τα παρακάτω θέματα:
α) Η καταστροφή του φυσικοῦ περιβάλλοντος (αιτία, συνέπειες, μέτρα ἀντιμετώπισης).
β) Το κακό που κυριαρχεῖ στις ἀνθρώπινες σχέσεις (αιτία, συνέπειες, λύσεις).

17. Τα σχίσματα τραυματίζουν την ενότητα των χριστιανών

- Σχίσματα εμφανίστηκαν από τα πρώτα χρόνια της ζωής της Εκκλησίας μας
- Το 1054 μ.Χ. συνέβη το μεγάλο σχίσμα μεταξύ της Ανατολικής και της Δυτικής Εκκλησίας
- Σήμερα γίνονται ουσιαστικές προσπάθειες για την αποκατάσταση των σχέσεων των Εκκλησιών

Η πορεία της Εκκλησίας στον κόσμο δεν ήταν ανέφελη*. Από τα πρώτα χρόνια εμφανίστηκαν έριδες* ανάμεσα στους χριστιανούς και η Εκκλησία μας χωρίστηκε σε ομάδες που διεκδικούσαν για τον εαυτό τους την αλήθεια. Στις επιστολές του αποστόλου Παύλου έχουμε τις πρώτες μαρτυρίες για την ύπαρξη τέτοιων ομάδων στην Κόρινθο. Στην Α΄ προς Κορινθίους επιστολή διαβάζουμε γι' αυτές τις έριδες και για τη σύγκριση που έκαναν οι κάτοικοι της Κορίνθου μεταξύ του Χριστού, του αποστόλου Παύλου, του Απολλώ** και του Κηφά**. Ο απόστολος Παύλος, όμως, κατηγορηματικά τονίζει ότι, όπως ο Χριστός είναι αδύνατον να διαμεριστεί, έτσι και το σώμα του Χριστού, που είναι η Εκκλησία, δεν είναι δυνατόν να είναι διαιρημένη.

Στα χρόνια που ακολούθησαν, η ενότητα της Εκκλησίας δοκιμάστηκε σκληρά από νέες διαμάχες και όταν ήταν Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ο Φώτιος (858-867 και 877-886 μ.Χ.) και Πάπας Ρώμης ο Νικόλαος Α΄, ήρθε η πρώτη μεγάλη ρήξη μεταξύ των Εκκλησιών της Ρώμης και της Κωνσταντινούπολης. Ο κυριότερος δογματικός** λόγος για τη διάσταση των δύο Εκκλησιών ήταν η προσθήκη, από τους Δυτικούς στο Σύμβολο της Πίστεως, της φρά-

Οι πρώτες έριδες χριστιανικών ομάδων στην εκκλησία της Κορίνθου

Η ενότητα της Εκκλησίας δοκιμάζεται



Εικ. 26^η: Ο Πατριάρχης Φώτιος υπήρξε ένα από τα φωτεινότερα πνεύματα της εποχής του. Στη μικρογραφία, που προέρχεται από τον εικονογραφημένο κώδικα της Χρονογραφίας του Ι. Σκυλίτζη (12ος -14ος αι. μ.Χ.), μεταξύ άλλων εικονίζεται ο Φώτιος ένθρονος.

* ανέφελος: ασυννέφιαστος, χωρίς θλίψεις, εμπόδια, δυσκολίες
 * έριδα: διχόνοια
 ** Βλ. Γλώσσάριο



*Το οριστικό σχίσμα
Ανατολής-Δύσης
το 1054 μ.Χ.*

*Σύγχρονες
προσπάθειες
για την υπέρβαση
του σχίσματος*

σης «καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ»*, όταν γίνεται αναφορά στην εκπόρευση του Αγίου Πνεύματος. Κυρίως όμως οι λόγοι ήταν πολιτικοί και εκκλησιαστικοί. Ο Πάπας θεωρούσε ότι μπορεί να επεμβαίνει και να ρυθμίζει σύμφωνα με τη δική του θέληση τις υποθέσεις της Ανατολικής Εκκλησίας, διεκδικώντας για τον εαυτό του τη θέση της κεφαλής όλης της Εκκλησίας. Ο πατριάρχης Φώτιος αντέδρασε σθεναρά σε αυτές τις απαιτήσεις του Πάπα και οι σχέσεις των δύο Εκκλησιών ψυχράθηκαν. Σιγά σιγά οι διαφορές μεταξύ της Εκκλησίας της Κωνσταντινουπόλεως και της Ρώμης άρχισαν να γίνονται περισσότερες, αφού και στη θεολογία και στην εξέλιξη της λατρείας η Εκκλησία της Ρώμης ακολούθησε τη δική της πορεία.

Η τραγική κατάληξη αυτής της ρήξης των σχέσεων των δύο Εκκλησιών ήταν το μεγάλο σχίσμα το 1054 μ.Χ., όταν πάπας της Ρώμης ήταν ο Λέων ο Θ' και πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ο Μιχαήλ Κηρουλάριος. Τότε ο απεσταλμένος του Πάπα καρδινάλιος Ουμβέρτος, την ώρα της Θείας Λειτουργίας, κατέθεσε στην Αγία Τράπεζα, στον ιερό ναό της Αγίας Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη, ανάθεμα**, το οποίο ανταπέδωσε λίγο αργότερα ο Μιχαήλ Κηρουλάριος.

Η διάσπαση των χριστιανικών Εκκλησιών ήταν μια θλιβερή πραγματικότητα για τη μία, αγία και καθολική Εκκλησία του Χριστού. Από τότε μέχρι σήμερα έγιναν πολλές προσπάθειες για την αποκατάσταση της ενότητας της Εκκλησίας, χωρίς όμως ουσιαστικό αποτέλεσμα. Μια νέα περίοδος για τις σχέσεις των δύο Εκκλησιών άρχισε τον Ιανουάριο του 1964 όταν συναντήθηκαν στα Ιεροσόλυμα ο Οικουμενικός Πατριάρχης Αθηναγόρας ο Α' και ο Πάπας Παύλος ο Στ'. Δύο χρόνια περίπου αργότερα, στις 7 Δεκεμβρίου του 1965, πραγματοποιήθηκε η αμοιβαία άρση των αναθεμάτων του 1054 μ.Χ., που για αιώνες υπήρξαν σοβαρό εμπόδιο για την προσέγγιση των Εκκλησιών.

Στην εποχή μας, ο οικουμενικός διάλογος και η προσέγγιση των Εκκλησιών είναι αίτημα επιτακτικό και ελπίδα των πιστών, οι οποίοι προσδοκούν, σύμφωνα με τα λόγια του Χριστού, όλοι να γίνουν ένα («ἵνα πάντες ἓν ὦσιν», Ιωάν. 17,21).



Εικ. 27^η: Η συνάντηση του Οικουμενικού Πατριάρχη Αθηναγόρα με τον Πάπα Παύλο Στ' στο Βατικανό το 1967, Αρχείο Ν. Μαγγίνα.

* Καί εἰς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, τό κύριον, τό ζωοποιόν, τό ἐκ τοῦ Πατρὸς (καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ), ἐκπορευόμενον...

** Βλ. Γλωσσάριο

ΠΑΡΑΘΕΜΑ

«ἐπειδὴ καὶ Ἰουδαῖοι σημεῖον αἰτοῦσιν καὶ Ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσιν, ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον, Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, Ἕλλησι δὲ μωρίαν, αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς, Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι, Χριστὸν Θεοῦ δύναμιν καὶ Θεοῦ σοφίαν».

«Οἱ Ἰουδαῖοι θέλουν θαύματα, οἱ δὲ Ἕλληνες ζητοῦν σοφία, εμεῖς ὁμως κηρύττουμε Χριστό σταυρωμένο, ο οποίος εἰς μεν τοὺς Ἰουδαίους εἶναι σκάνδαλο, εἰς δε τοὺς Ἕλληνες μωρία, ἀλλὰ σ' ἐκείνους που εἶναι καλεσμένοι (ἀπὸ τον Θεό), Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνες, ο Χριστός που κηρύττουμε εἶναι Θεοῦ δύναμη καὶ Θεοῦ σοφία».

Α΄ Κορ. 1, 22-24

«Ὅπως στο παρελθόν η διαίρεση Ανατολῆς καὶ Δύσης ἀποδείχθηκε μεγάλη τραγωδία καὶ αἰτία μίας θλιβερῆς ἐκπτώχευσης καὶ γιὰ τα δύο μέρη, ἔτσι σήμερα η ανανέωση τῆς ἐπαφῆς μεταξύ Δύσης καὶ Ανατολῆς ἀποδεικνύεται ἤδη ως πηγή ἀμοιβαίου πλουτισμοῦ».

Κάλλιστος Ware, Ἐπίσκοπος Διοκλείας, Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, μτφρ. Ι. Ροηλίδη, ἐκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήνα 1996, σ. 514

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Να συγκεντρώσετε πληροφορίες γιὰ τὸ Σχίσμα τῶν δύο Ἐκκλησιῶν καὶ νὰ συζητήσετε στὴν τάξη γιὰ τὶς συνέπειές του (θα πρέπει νὰ ἐξετάσετε τὶς συνέπειες τοῦ Σχίσματος γιὰ τὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας μας, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν πολιτισμὸ γενικότερα).

2. Νὰ ἀντιστοιχίσετε τὶς παρακάτω λέξεις:

Φώτιος

οριστικὸ σχίσμα

Μιχαὴλ Κηρουλάριος

σύγχρονες προσπάθειες

Ἐκκλησία τῆς Κορίνθου

ἀπόστολος Παῦλος

1054

πάπας Λέων Θ΄

ἀρση ἀναθεμάτων

πάπας Νικόλαος Α΄

3. Ἡ διάσπαση τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας εἶναι μία θλιβερὴ πραγματικότητα. Με ποῖον τρόπο, κατὰ τὴ γνώμη σας, θὰ μπορούσαν νὰ γεφυρωθοῦν οἱ διαφορὲς ἀνάμεσα στὶς χριστιανικὲς Ἐκκλησίες;

4. Οἱ διαφορὲς τῶν Ἐκκλησιῶν ἀποτελοῦν ἐμπόδιο γιὰ τὴ διατήρηση καλῶν σχέσεων μεταξύ τῶν χριστιανῶν στὴν καθημερινή ζωή;

18. Οι αιρέσεις νοθεύουν την αλήθεια

- Οι αιρέσεις διαστρέφουν την ορθή διδασκαλία της Εκκλησίας μας
- Οι αιρέσεις απειλούν την ενότητα της Εκκλησίας και τη σωτηρία των πιστών
- Οφείλουμε να γνωρίζουμε τη δογματική διδασκαλία της Εκκλησίας μας και να επαγρυπνούμε για την προστασία της από τον κίνδυνο των αιρέσεων
- Οι σύγχρονες αιρέσεις προκαλούν πολλή προσωπικά, οικογενειακά και κοινωνικά προβλήματα

Αιρέσεις: «πληγή» στο σώμα της Εκκλησίας

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετώπισε η Εκκλησία μας, ήδη από την εποχή των Αποστόλων, ήταν η νόθευση της διδασκαλίας του Χριστού. Κάποιοι χριστιανοί, είτε επηρεασμένοι από άλλες θρησκείες και φιλοσοφίες είτε γιατί έβαζαν τις δικές τους απόψεις πάνω από την πίστη της Εκκλησίας μας, διέδιδαν διδασκαλίες, που ήταν αντίθετες προς την Αγία Γραφή. Αίρεση είναι αυτή ακριβώς η αλλοίωση των δογμάτων* από αυτούς που είτε τα παρερμηνεύουν είτε προσπαθούν να εισαγάγουν στη δογματική διδασκαλία της Εκκλησίας μας ξένες αντιλήψεις.

Αρειανισμός και μονοφυσισμός

Η πρώτη μεγάλη αίρεση στην ιστορία του χριστιανισμού ήταν ο αρειανισμός. Ο Άρειος δίδασκε ότι ο Υιός του Θεού δεν είναι αιώνιος, αλλά είναι κτίσμα του Θεού Πατέρα. Η διδασκαλία αυτή παρερμήνευε το μυστήριο της Αγίας Τριάδας. Η Α΄ Οικουμενική Σύνοδος (Ιούλιος 325 μ.Χ.) καταδίκασε τον Άρειο και τις κακοδοξίες** του και ανέδειξε έναν μεγάλο Πατέρα της Εκκλησίας μας, τον Μέγα Αθανάσιο.



Εικ. 28^η: Α΄ Οικουμενική Σύνοδος. Ο Μέγας Κωνσταντίνος περιστοιχισμένος από στρατιώτες και συνοδικούς επισκόπους.

Μικρογραφία από χειρόγραφο του 9ου αι.μ.Χ., Vercelli, Βιβλιοθήκη Αρχιεπισκοπής.

Μια άλλη μεγάλη κατηγορία αιρέσεων αναφερόταν στον τρόπο με τον οποίο ενώθηκαν οι δύο φύσεις, θεία και ανθρώπινη, στο πρόσωπο του Χριστού. Ο μονοφυσισμός ήταν από τις σοβαρότερες αιρέσεις που αμφισβήτησαν την ύπαρξη των δύο φύσεων του Χριστού. Ο αρχιμανδρίτης Ευτυχής δίδασκε ότι η θεία φύση του Χριστού απορρόφησε την ανθρώπινη και την εξαφάνισε. Οι μονοφυσίτες έλεγαν ότι, όπως ακριβώς μια σταγόνα ξυδιού διαλύεται όταν πέσει στον ωκεανό, έτσι και η ανθρώπινη φύση του Χριστού απορροφήθηκε από τη θεϊκή. Ισχυρίζονταν, δηλαδή, ότι ο Χριστός είναι μόνο Θεός και όχι άνθρωπος.

Η Εκκλησία μας με τη σύγκληση της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου διακήρυξε την πίστη της στην αχώριστη ένωση των δύο φύσεων στο ενιαίο πρόσωπο του Χριστού, μιας ένωσης, που έγινε χωρίς αλλοίωση της μίας ή της άλλης φύσης.

Οι συνέπειες των αιρέσεων ήταν ανυπολόγιστες. Οι αιρέσεις δί-

* Βλ. Γλωσσάριο

** κακοδοξία: αιρετική θρησκευτική δοξασία

χασαν την Εκκλησία και δημιούργησαν κλίμα φανατισμού. Οι διαμάχες αυτές έδωσαν την αφορμή στο κράτος να επεμβαίνει στις υποθέσεις της Εκκλησίας, χωρίς να δίνει πολλές φορές τις πιο σωστές λύσεις, αλλά κυρίως έκαναν αρκετούς χριστιανούς να χάσουν την ορθή πίστη και να αποκοπούν από το σώμα της Εκκλησίας.

Και σήμερα πολλοί είναι εκείνοι που νοθεύουν τη διδασκαλία της Εκκλησίας μας. Απομονώνουν κάποιες φράσεις από την Αγία Γραφή, παραποιούν το νόημά τους και παραπλανούν όσους δεν γνωρίζουν την ορθόδοξη διδασκαλία. Με ποικίλα μέσα, όπως διανομή φυλλαδίων, επισκέψεις σε σπίτια κ.ά. προσεγγίζουν πολλούς χριστιανούς και προσπαθούν να τους προσηλυτίσουν*.

Οι πιστοί θα πρέπει να επαγρυπνούν και να μένουν σταθεροί στην ορθόδοξη πίστη και στην Παράδοση της Εκκλησίας μας. Πάνω από όλα, όμως, ο καθένας μας θα πρέπει να γνωρίζει ότι οι αιρετικοί είναι άνθρωποι που έχουν χάσει τον δρόμο της σωτηρίας και ότι έχουμε χρέος να τους βοηθήσουμε να επιστρέψουν στην Ορθοδοξία.

Οι συνέπειες των αιρέσεων

Η αντιμετώπιση των αιρέσεων

ΠΑΡΑΘΕΜΑ

«...αιρέσεις μέν, τούς παντελῶς ἀπερρηγμένους, καί κατ'αὐτήν τήν πίστιν ἀπηλλοτριωμένους, σχίσματα δέ, τούς δι' αἰτίας τινάς ἐκκλησιαστικάς, καί ζητήματα ἰάσιμα, πρὸς ἀλλήλους διενεχθέντας...».

«...οι αιρέσεις αφορούν αυτούς που είναι ολοκληρωτικά αποκομμένοι και αποξενωμένοι από την ορθή πίστη, ενώ τα σχίσματα αποτελούν εσωτερικές διενέξεις για λόγους εκκλησιαστικούς και ζητήματα που μπορούν να επιλυθούν».

Μέγας Βασίλειος, Προς Αμφιλόχιον, Επιστολή Κανονική Α'

«...ὁ ἁμαρτωλὸς ἄνθρωπος ἂν μόνον φύγοι τήν μετὰ τῶν φαύλων ἀναστροφήν, καί τοῖς δικαίοις συναναστρέφεται, τῆς δικαιοσύνης καί τῆς δι'αὐτήν κατὰ ψυχὴν σωτηρίας οὐκ ἀστοχήσοι ποτέ».

«...ο αμαρτωλός, μόνο αν αποφύγει τη συναναστροφή με τους κακούς και αρχίσει να συναναστρέφεται με τους δίκαιους, δε θα αστοχήσει ποτέ ως προς τη δικαιοσύνη και τη σωτηρία της ψυχής του».

**Γρηγόριος Παλαμάς, Ομιλία ΙΗ',
Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Μυροφόρων**

* προσηλυτίζω: παρασύρω κάποιον να αποδεχτεί τη δική μου θρησκευτική πίστη ή, γενικά, τις ιδέες μου για προσωπικό μου όφελος.

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Να συγκεντρώσετε πληροφορίες για τις σύγχρονες αιρέσεις και να συζητήσετε στην τάξη για τον κίνδυνο που αποτελούν για τη ζωή των πιστών.

2. Τι επιπτώσεις έχουν οι αιρέσεις και τα σχίσματα για τη σχέση των μελών μιας κοινωνίας;

3. Αφού διαβάσετε το παράθεμα, να εντοπίσετε τις διαφορές ανάμεσα στα σχίσματα και στις αιρέσεις.

4. Να χαρακτηρίστε με την ένδειξη Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) τις προτάσεις που ακολουθούν.

- α) Οι αλήθειες της πίστης μας είναι απόλυτα κατανοητές με τη δύναμη της ανθρώπινης λογικής ☐
- β) Οι αιρέσεις διχάζουν και διαιρούν την Εκκλησία ☐
- γ) Οι αιρέσεις απειλούν τη σωτηρία των πιστών ☐
- δ) Οι πιστοί γνωρίζουν τις αλήθειες της πίστης μας και έτσι δεν είναι αναγκαίο να επαγρυπνούν ☐



Οι αιρετικοί με ποικίλα μέσα, όπως διανομή φυλλαδίων, επισκέψεις σε σπίτια κ.ά. προσεγγίζουν πολλούς χριστιανούς και προσπαθούν να τους προσηλυτίσουν.

19. Οι Σύνοδοι της Εκκλησίας μεριμνούν για τη διάσωση της χριστιανικής αλήθειας

- Οι Σύνοδοι αποτελούν βασικό θεσμό της δημοκρατικής οργάνωσης της Εκκλησίας μας και αποκαλύπτουν τον τρόπο με τον οποίο λαμβάνονται οι αποφάσεις για ζητήματα πίστης και εκκλησιαστικής ζωής
- Οι Οικουμενικές και τοπικές Σύνοδοι διατυπώνουν και διασαφηνίζουν την αλήθεια της Εκκλησίας μας εξασφαλίζοντας την ενότητά της

Στην προηγούμενη ενότητα μάθαμε ότι κάποιοι προσπάθησαν να κατανοήσουν την πίστη μας αποκλειστικά με τη δύναμη της ανθρωπίνης λογικής και ότι έπεσαν σε πλάνες. Οι άνθρωποι αυτοί ονομάστηκαν αιρετικοί και αντιμετωπίστηκαν από την Εκκλησία μας με τη σύγκληση επτά Οικουμενικών Συνόδων από το 325 μ.Χ. έως το 787 μ.Χ.

Πώς όμως λειτουργούσαν οι Σύνοδοι; Αυτό θα το πληροφορηθούμε, παρακολουθώντας από κοντά τις εργασίες της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου.

Η Δ΄ Οικουμενική Σύνοδος έπρεπε να αντιμετωπίσει την αίρεση του μονοφυσιτισμού. Τη Σύνοδο αυτή συγκάλεσε ο αυτοκράτορας Μαρκιανός στη Χαλκηδόνα, το 451 μ.Χ. Οι αυτοκράτορες συγκαλούσαν πάντα τις Οικουμενικές Συνόδους και παρευρίσκονταν σε αυτές, για να τονίσουν τη σημασία της διευθέτησης των εκκλησιαστικών ζητημάτων για την ενότητα του λαού και για το συμφέρον του κράτους.

Στη Σύνοδο προσκλήθηκαν όλοι οι επίσκοποι της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Πολλοί από τους επισκόπους συνοδεύονταν από μέλη των Εκκλησιών τους, που μπορούσαν να συνεισφέρουν στη λύση των ζητημάτων που θα απασχολούσαν τη Σύνοδο. Η διατύπωση του δόγματος από μια Οικουμενική Σύνοδο, με τον φωτισμό του Αγίου Πνεύματος, δεν αποτελεί βέβαια εισαγωγή νέων αληθειών, αλλά ανάπτυξη και διασάφηση της χριστιανικής πίστης, όπως μας την αποκάλυψε ο ίδιος ο Χριστός και την κήρυξαν οι Απόστολοι.

Η έγκριση των αποφάσεων μιας Συνόδου από τον αυτοκράτορα δεν αρκεί για να εξασφαλιστεί το κύρος της. Για παράδειγμα η Σύνο-

Η αντιμετώπιση των προβλημάτων της Εκκλησίας από τις Συνόδους

Οι εργασίες της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου

Το κριτήριο για τα θεμελιώδη θέματα της πίστης μας



Εικ. 29^η: Ο αυτοκράτορας Μαρκιανός ανάμεσα σε επισκόπους της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου. Μικρογραφία από χειρόγραφο του 16ου αι. μ.Χ., Μονή Βατοπαιδίου, Άγιον Όρος.

*Η Σύνοδος
είναι βασικός θεσμός
της Εκκλησίας μας*

δος της Φεράρας-Φλωρεντίας (1438-39 μ.Χ.), η οποία αποφάσισε για την ένωση της Ανατολικής Εκκλησίας με τους Ρωμαιοκαθολικούς με τρόπο ταπεινωτικό για την πρώτη, δεν πέτυχε την εφαρμογή των αποφάσεών της, οι οποίες αποδοκιμάστηκαν από τον πιστό ορθόδοξο λαό. Οι αποφάσεις μιας Συνόδου για να γίνουν αποδεκτές πρέπει να εκφράζουν την πίστη του πληρώματος της Εκκλησίας.

Η σύγκληση Συνόδων αποτελεί ένα ουσιαστικό γνώρισμα της ζωής και της δομής της Εκκλησίας μας και μαρτυρεί τη δυναμική παρουσία του Αγίου Πνεύματος για την αποσαφήνιση και διασφάλιση των σωτηριωδών αληθειών της πίστης μας.

ΠΑΡΑΘΕΜΑ

«μέγα τι χάρισμα δέδωκεν ἡμῖν ὁ Λόγος, ὥστε μή ἐκ τῶν φαινομένων ἀπατᾶσθαι, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον, κἄν ταῦτα κεκαλυμμένα τυγχάνη, διακρίνειν τῇ τοῦ Πνεύματος χάριτι».

«Μεγάλο χάρισμα μάς ἔχει δώσει ὁ Λόγος, ὥστε να μην ἀπατώμαστε ἀπὸ τα φαινόμενα, ἀλλὰ πολὺ περισσότερο, ἀκόμα καὶ ἀν αὐτὰ δεν εἶναι ξεκάθαρα, να μπορούμε να τα ερμηνεύουμε με τὴ χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος».

Μέγας Αθανάσιος, Κατὰ Αρειανῶν

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Στη διδακτική ενότητα που αφορούσε τα σχίσματα, μάθαμε ότι στη Δυτική Εκκλησία, ένας άνθρωπος, ο Πάπας, έχει τον τελευταίο λόγο για τα ζητήματα της πίστης. Για ποιον λόγο ήταν αδύνατον να δεχτεί η Ανατολική Εκκλησία αυτή την απαίτηση; Ποια είναι η παράδοση της Εκκλησίας μας για τη λήψη τόσο σοβαρών αποφάσεων;

2. Η σύγκληση Συνόδων με τη συμμετοχή των επισκόπων και των λαϊκών, για την αντιμετώπιση των προβλημάτων της Εκκλησίας, αποκαλύπτει τη δημοκρατική δομή της. Γνωρίζεις από την ιστορία και άλλες περιπτώσεις που η λήψη αποφάσεων γινόταν με τη συμμετοχή των πολιτών σε συλλογικά όργανα;

3. Στο παράθεμα ο Μέγας Αθανάσιος τονίζει τον ουσιαστικό ρόλο του Αγίου Πνεύματος για την αποκάλυψη των αληθειών της πίστης μας. Πιστεύετε και εσείς ότι ο ρόλος του Αγίου Πνεύματος είναι καθοριστικός στη διατύπωση της δογματικής διδασκαλίας της Εκκλησίας μας; (Να αναπτύξετε τις απόψεις σας με μια σύντομη αναφορά στις αιρέσεις, που εισάγουν «νέες» διδασκαλίες ανθρώπινης προέλευσης).

4. Να συμπληρώσετε το κείμενο με τις λέξεις που λείπουν.

Ηαποτελεί ένα ουσιαστικό γνώρισμα της ζωής και της δομής της Εκκλησίας μας και μαρτυρεί τη δυναμική παρουσία τουγια την αποσαφήνιση και διασφάλιση των.....της πίστης μας.

20. Η αποσαφήνιση της αλήθειας για τις εικόνες

- Η περίοδος της Εικονομαχίας και οι αποφάσεις της Ζ΄ Οικουμενικής Συνόδου
- Την Κυριακή της Ορθοδοξίας η Εκκλησία γιορτάζει τη νίκη της εναντίον των αιρέσεων

Ο μεγάλος Πατέρας της Εκκλησίας μας Ιωάννης ο Χρυσόστομος είχε αναφέρει τα εξής για τους αγώνες της Εκκλησίας: «Ἡ Ἐκκλησία οὐδέποτε γηρᾷ... πολемуμένη νικᾷ... κλυδωνίζεται, ἀλλ' οὐ καταποντίζεται... παλαίει ἀλλ' οὐχ ἡττᾶται... πυκτεύει ἀλλ' οὐ νικᾶται». Δηλαδή, η Εκκλησία μας μπορεί να αντιμετωπίζει δυσκολίες, να αγωνίζεται εναντίον κάθε είδους εχθρού, ἀλλ᾽ ὅμως ποτέ δεν είναι δυνατόν να νικηθεί και να καταστραφεί. Το ίδιο ισχύει και για τον κάθε πιστό. Για τον χριστιανό δεν υπάρχουν αζεπέραστα εμπόδια στον δρόμο που οδηγεί στη σωτηρία, ἀλλ᾽ ὁ μόνος σκαλοπάτια που τον ανεβάζουν και τον οδηγούν πιο κοντά στον Θεό.

Αἰῶνες ἀργότερα, ὅταν ξέσπασε μια μεγάλη διαμάχη μέσα στους κόλπους της Εκκλησίας σχετικά με την προσκύνηση των εικόνων, πολλοί φοβήθηκαν ὅτι η Εκκλησία δε θα άντεχε αὐτή την καταιγίδα. Τα λόγια ὁμῶς του ἱεροῦ Χρυσόστομου ἐπιβεβαιώθηκαν με τον καλύτερο τρόπο για ἀκόμη μία φορά.

Ἡ ἱερὴ κληρονομία των εικόνων ἔχει τις ρίζες της στους πρώτους αἰῶνες, ὅταν οἱ χριστιανοὶ ζωγράφιζαν στα τοιχώματα των κατακομβῶν* ἓναν σταυρό, ἓνα ψάρι, ἓνα κλῆμα, ἀλλ᾽ ὅμως σύμβολα ἢ ἀλλες παραστάσεις, για να ἀποτυπώσουν την πίστη τους στον ἀληθινὸ Θεό. Στη συνέχεια, ὅταν η Εκκλησία βγήκε νικήτρια ἀπὸ τη σκληρὴ περίοδο των διωγμῶν, οἱ χριστιανοὶ ἀγάπησαν βαθιά και τίμησαν τις εἰκόνες. Εἰκονογράφησαν τους τοίχους των ναῶν με τις εἰκόνες του Χριστοῦ, της Παναγίας και των Ἀγίων. Ἀλλ᾽ ὅμως και στα σπίτια τους εἶχαν πάντα ἓνα μικρὸ εἰκονοστάσι και η προσευχὴ μπροστὰ στην εἰκόνα ἦταν μια ζωντανὴ συνομιλία με ἓνα ἀγαπημένο ἱερὸ πρόσωπο. Στις χαρές και στις λύπες τους οἱ εἰκόνες τοὺς στήριζαν και μετᾶγγιζαν γαλήνη στην ψυχὴ τους.

Ἦρθε ὁμῶς μια ἐποχὴ, που μια μερίδα χριστιανῶν υποστήριξε πως δεν μπορούμε να εἰκονίζουμε το πρόσωπο του Χριστοῦ, ἐπειδὴ ὁ Θεός εἶναι πνεῦμα και το πνεῦμα δεν εἰκονίζεται. Αὐτοὶ ἦταν οἱ Εἰκονομάχοι. Ἡ πλειοψηφία ὁμῶς των χριστιανῶν παρέμενε πιστὴ στην παράδοση και τη διδασκαλία της Εκκλησίας.

Ὅπως υποστήριζαν οἱ φίλοι των εικόνων, ὁ Υἱὸς του Θεοῦ ἐγίνε ἀνθρώπος και ἐζησε ἀνάμεσα σε ἀνθρώπους και ἐπομένως μπορεί να εἰ-

*Ἡ Εκκλησία
αγωνίζεται και νικά*

*Ἡ ἀγάπη
των χριστιανῶν
για τις εἰκόνες*

*Ἡ αἵρεση
της Εἰκονομαχίας*

Εἰκ. 30^η: Ἡ Ζ΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, Θεοφάνης Στρελίτζας. Σύνθεση στον νάρθηκα του καθολικοῦ της Μονῆς Σταυρονικήτα, 16ος αἰ. μ.Χ., Ἁγιον Ὅρος.

* Βλ. Γλῶσσάριο



Η Α΄ περίοδος της διαμάχης

κονίζεται. Τόνιζαν επίσης την παιδαγωγική και διδακτική αξία των εικόνων. Είναι ενδεικτικό ότι οι εικόνες χαρακτηρίστηκαν ως «βίβλοι* των αγραμμάτων».

Η πρώτη περίοδος αυτής της διαμάχης κράτησε εξήντα περίπου χρόνια και στη διάρκειά της πολλοί πιστοί διώχθηκαν, εξορίστηκαν, βασανίστηκαν, ή έχασαν ακόμα και τη ζωή τους στην προσπάθειά τους να υπερασπιστούν τις εικόνες και την Ορθοδοξία. Αμέτρητες φορητές εικόνες, τοιχογραφίες και ψηφιδωτά καταστράφηκαν. Πέρα από την πολιτιστική καταστροφή, απειλούνταν η ενότητα της Εκκλησίας και η ίδια η αλήθεια της πίστης.

Η Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδος

Η Εκκλησία για να αντιμετωπίσει το ζήτημα, σύμφωνα με την παράδοση και τη διδασκαλία της, συγκάλεσε το 787 μ.Χ. στη Νίκαια την Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδο.

- ◆ Οι Πατέρες που συμμετείχαν στη Σύνοδο καταδίκασαν την Εικονομαχία και υπενθύμισαν σε όλους τους χριστιανούς πως, όταν προσκυνούμε μια εικόνα, προσκυνούμε και τιμούμε το εικονιζόμενο πρόσωπο.
- ◆ Όπως διακήρυξαν, το πρόσωπο του Χριστού μπορούμε να το εικονίζουμε, αφού ήταν τέλειος Θεός και τέλειος άνθρωπος.
- ◆ Σύμφωνα επίσης με τις αποφάσεις της Συνόδου, οι εικόνες είναι ισότιμες με «το Ευαγγέλιο, τον τύπο του Σταυρού και τα άγια Λείψανα των μαρτύρων».

Η Β΄ περίοδος της διαμάχης

Παρόλο όμως που η Εκκλησία είχε εκφράσει ξεκάθαρα το ορθόδοξο δόγμα, μια δεύτερη περίοδος Εικονομαχίας περίμενε τους χριστιανούς, η οποία διήρκεσε άλλα τριάντα χρόνια. Οι φλόγες της διαμάχης έσβησαν για πάντα το 843 μ.Χ. Τότε, την πρώτη Κυριακή της Μεγάλης Σαρακοστής, γιορτάστηκε επίσημα η οριστική αναστήλωση των εικόνων. Από τότε, η Κυριακή αυτή ονομάζεται Κυριακή της Ορθοδοξίας και εορτάζεται η νίκη και ο θρίαμβος της Ορθοδοξίας εναντίον όλων των αιρέσεων που την απειλούσαν, με αποκορύφωμα την Εικονομαχία. Μέχρι και σήμερα η Κυριακή της Ορθοδοξίας γιορτάζεται με ιδιαίτερη λαμπρότητα.

Ο θρίαμβος της Ορθοδοξίας

ΠΑΡΑΘΕΜΑ

«Η γάρ τῆς εἰκόνος τιμή ἐπὶ τό πρωτότυπον διαβαίνει».

«Η τιμή της εικόνας αναφέρεται στο πρωτότυπο».

Μέγας Βασίλειος, *Περί Αγίου Πνεύματος*

«Η βυζαντινή ζωγραφική έχει καθολική και ανθρώπινη σημασία. Γι' αυτό, αντί να παλιώσει με τον καιρό και να χάσει τη σημασία της, τουναντίον, ολοένα και γίνεται πιο νέα και πιο νέα. Η βυζαντινή τέχνη είναι αιώνια, όπως το Ευαγγέλιο, απ' όπου επήγασε».

Φώτης Κόντογλου, *Η Πονεμένη Ρωμιοσύνη*, εκδ. Αστήρ, Αθήνα 1989, σ.115

* βίβλοι: βιβλία

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Να χαρακτηρίσετε με την ένδειξη Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) τις προτάσεις που ακολουθούν:

- α) Η αίρεση των Εικονομάχων αποδοκιμάστηκε από τη Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδο. ☐
- β) Η προσκύνηση των εικόνων συνδέεται με την αυθεντική παράδοση της Εκκλησίας ☐
- γ) Το πρόσωπο του Χριστού δεν μπορούμε να το εικονίζουμε ☐
- δ) Το 843 μ.Χ. ξεκίνησε η Γ΄ περίοδος της Εικονομαχίας ☐
- ε) Η Εκκλησία πλήρωσε ένα βαρύ τίμημα κατά την περίοδο της Εικονομαχίας, αλλά βγήκε νικήτρια για μια ακόμα φορά ☐

2. Για ορισμένους ανθρώπους σήμερα, η σημασία των εικόνων εστιάζεται στην καλλιτεχνική τους αξία και όχι στο θεολογικό τους μήνυμα. Γράψτε ένα σύντομο κείμενο, στο οποίο θα αναπτύσσετε επιχειρήματα προκειμένου να υποστηρίξετε τη θεολογική σημασία των εικόνων.

3. «Δεν υπάρχουν αξεπέραστα εμπόδια στον δρόμο που οδηγεί στη σωτηρία, αλλά μόνο σκαλοπάτια που ανεβάζουν τον άνθρωπο και τον οδηγούν πιο κοντά στον Θεό». Συζητήστε την παραπάνω πρόταση του κειμένου του μαθήματος στην τάξη. Μπορείτε να βρείτε παραδείγματα από την καθημερινή σας ζωή, όπου μία δοκιμασία σας έκανε δυνατότερους;

4. Αφού χωριστείτε σε ομάδες μπορείτε να επισκεφθείτε έναν ναό της ενορίας σας και στη συνέχεια να συγκεντρώσετε υλικό για τα τέσσερα είδη της χριστιανικής αειγραφίας: α) τις φορητές εικόνες, β) τις τοιχογραφίες, γ) τα μωσαϊκά ή ψηφιδωτά και δ) τις μικρογραφίες (διακοσμητικές συνθέσεις, παραστάσεις σε χειρόγραφα) κ.ά. Παρουσιάστε τα αποτελέσματα των εργασιών σας στην τάξη.



Εικ. 31^η: Η αναστήλωση των εικόνων. Φορητή εικόνα, μέσα 16ου αι.μ.Χ., Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα.

21. Το Σύμβολο της Πίστεως: Βασικές αλήθειες με λίγα λόγια

- Το Σύμβολο της Πίστεως εκφράζει περιληπτικά την αυθεντική πίστη των χριστιανών
- Τα 12 άρθρα του συνοψίζουν τη δογματική διδασκαλία της Εκκλησίας

*Η σύνταξη
του Συμβόλου
της Πίστεως*

*Το περιεχόμενο
του Συμβόλου
της Πίστεως*

*Με το «Πιστεύω»
διακηρύσσουμε την
ορθόδοξη πίστη μας*

Η κυριακάτικη Λειτουργία μόλις είχε τελειώσει και αφού ακούσαμε το «Δί' εὐχῶν» τρέξαμε να πάρουμε αντίδωρο από το χέρι του ιερέα. Ήμασταν χαρούμενοι, που στη Θεία Λειτουργία εκφωνήσαμε το «Πιστεύω». Όταν ο παπα-Γρηγόρης, που είχε κερδίσει την αγάπη και τον σεβασμό όλων των παιδιών, βγήκε στο προαύλιο της Εκκλησίας, μας επαίνεσε και μας μίλησε για τη σημασία του «Πιστεύω». Λέγεται έτσι, μας είπε, επειδή αρχίζει με τη λέξη πιστεύω. Πρόκειται για το Σύμβολο της Πίστεως, το οποίο εκφράζει με περιληπτικό τρόπο την αλήθεια και την αυθεντική πίστη της Εκκλησίας.

Το Σύμβολο της Πίστεως διατυπώθηκε από τις δύο πρώτες Οικουμενικές Συνόδους της Εκκλησίας μας και από τότε αποτελεί σημείο αναφοράς για τους χριστιανούς. Αποτελείται από δώδεκα άρθρα, από τα οποία τα επτά πρώτα συντάχθηκαν από την Α΄ Οικουμενική Σύνοδο, που έγινε το 325 μ.Χ. στη Νίκαια της Βιθυνίας. Τα πέντε τελευταία άρθρα του συντάχθηκαν στην Κωνσταντινούπολη το 381 μ.Χ. από τη Β΄ Οικουμενική Σύνοδο και από τότε εκφωνούνται πάντοτε στη Θεία Λειτουργία, σε άλλα μυστήρια και ακολουθίες της Εκκλησίας.

Με απλό και σύντομο τρόπο ο παπα-Γρηγόρης μάς υπενθύμισε το περιεχόμενο του Συμβόλου της Πίστεως.

1. Πιστεύουμε σ' έναν Θεό, Πατέρα.
2. Πιστεύουμε και στον Υιό του Θεού, τον Χριστό, που γεννήθηκε από τον Πατέρα, δεν δημιουργήθηκε, είναι φως από φως, Θεός αληθινός, ομοούσιος με τον Πατέρα.
3. Τον γέννησε ως άνθρωπο η Μαρία με το Άγιο Πνεύμα.
4. Σταυρώθηκε και τάφηκε στα χρόνια του Πιλάτου.
5. Αηλιά αναστήθηκε την τρίτη ημέρα σύμφωνα με τις Γραφές.
6. Στη συνέχεια αναλήφθηκε.
7. Θα ξανάρθει όμως για να μας κρίνει στη Δευτέρα Παρουσία του.
8. Πιστεύουμε και στο Άγιο Πνεύμα, ως Θεό αληθινό, που εκπορεύεται από τον Πατέρα και μίλησε μέσα από τους Προφètes.
9. Πιστεύουμε στη Μία, Αγία, Καθολική και Αποστολική Εκκλησία.
10. Ομολογούμε ένα βάπτισμα για τη συγχώρεση των αμαρτιών μας.
11. Προσδοκούμε ανάσταση των νεκρών.
12. Επίσης, ελπίζουμε στην αιώνια ζωή.

Το σύνολο των άρθρων αυτών συνοψίζει τα δόγματα της Εκκλησίας. Γι' αυτό, όταν εκφωνούμε το «Πιστεύω», διακηρύσσουμε τη σταθερή μας πίστη στον Τριαδικό Θεό και την προσήλωσή μας στις βασικές αλήθειες του χριστιανισμού.



Στο προαύλιο της Εκκλησίας

ΠΑΡΑΘΕΜΑ

Το Σύμβολο της Πίστεως

Πιστεύω εἰς ἓνα Θεόν, Πατέρα, παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων.

Καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ, τόν μονογενῆ, τόν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων.

Φῶς ἐκ φωτός, Θεόν ἀληθινόν, ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρί, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο.

Τόν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα.

Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, καὶ παθόντα καὶ ταφέντα.

Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς.

Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς.

Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.

Καὶ εἰς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, τό κύριον, τό ζωοποιόν, τό ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τό σύν Πατρί καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τό λαλήσαν διά τῶν Προφητῶν.

Εἰς μίαν, ἁγίαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν.

Ὁμολογῶ ἓν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν.

Καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.

Ἀμήν.

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Ακροστιχίδα του «Πιστεύω»

- α. _____ (όταν ήταν ηγεμόνας της Ιουδαίας σταυρώθηκε ο Χριστός)
- β. _____ (λέγεται και έτσι ο παπάς)
- γ. _____ (οι δύο πρώτες διατύπωσαν το Σύμβολο της Πίστεως)
- δ. _____ (δεν υπάρχουν τρεις Θεοί αλλά Ένας και)
- ε. _____ (ονομάζεται Αγία, Αποστολική και Καθολική)
- στ. _____ (ο Χριστός είναι του Θεού)
- ζ. _____ (ο Χριστός είναι το Α και το ...)

2. Προσπαθήστε να χωρίσετε και τα 12 άρθρα του Συμβόλου της Πίστεως και να σημειώσετε που αναφέρονται.

άρθρο 1 : στον Θεό Πατέρα

.....

3. Αφού μελετήσετε το «Πιστεύω» συγκεντρώστε και γράψτε ό,τι μας διδάσκει για τον Χριστό, τον Υιό του Θεού. Ποια στοιχεία μάς δίνει για την επίγεια ζωή του;

4. Γράψτε από δύο προτάσεις σχετικές με:

- α) Το Σύμβολο της Πίστεως
- β) Την Ανάσταση του Χριστού
- γ) Τα μυστήρια της Εκκλησίας



Εικ. 32^η: Η Αγία Τριάς, 15ος αι.μ.Χ., Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄

ΖΩΝΤΑΣ ΜΑΖΙ ΜΕ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ



Εικ. 33^η: Ο Χριστός. Τμήμα από τη Δέση, ψηφιδωτό 13ου αι. μ.Χ., Αγία Σοφία, Κωνσταντινούπολη.

22. Στην Εκκλησία ζούμε την αδελφότητα

- Όλοι οι συνάνθρωποί μας είναι αδέρφια μας
- Η Εκκλησία, που είναι το σώμα του Χριστού, ενώνει τους ανθρώπους

*Ο συνάνθρωπος
ως αδελφός*

Ο συμμαθητής μου ο Γιώργος, εδώ και αρκετό καιρό βοηθούσε με όλες του τις δυνάμεις στην οργάνωση της αποστολής ανθρωπιστικής βοήθειας από την ενορία του σε γειτονική χώρα, που υπέφερε ακόμα από τις θλιβερές συνέπειες του πρόσφατου πολέμου στα Βαλκάνια. Σήμερα, νωρίς το πρωί, η αποστολή θα αναχωρούσε και καθώς ερχόμουν στο σχολείο, τον διέκρινα στο απέναντι πεζοδρόμιο να βοηθάει, ακόμα και στη φόρτωση των αγαθών που είχαν συγκεντρωθεί. Η πράξη του Γιώργου ήταν για μένα η έμπρακτη απόδειξη της χριστιανικής αδελφότητας, στην οποία ήταν αφιερωμένο το μάθημα των Θρησκευτικών εκείνη την ημέρα.

*Η Εκκλησία είναι
το σώμα του Χριστού*

«Η Εκκλησία παιδιά», είπε ο δάσκαλός μας, «είναι κάτι περισσότερο από μια ανθρώπινη κοινότητα, είναι το σώμα του Χριστού, όπου οι άνθρωποι είναι ενωμένοι μαζί του και μεταξύ τους. Αυτή αποτελεί την απάντηση στα προβλήματα που αντιμετωπίζουμε σήμερα και προσφέρει τις λύσεις που προσδοκούμε». Ήδη στα πρώτα βήματα της Εκκλησίας, που μπορούμε να παρακολουθήσουμε στην Καινή Διαθήκη, η ζωή των χριστιανών ήταν ζωή αδελφότητας. Δεν υπήρχαν διακρίσεις μεταξύ ανδρών και γυναικών, Ιουδαίων και Ελλήνων, πλουσίων και φτωχών, αφού όλοι ήταν ίσοι μπροστά στον Θεό.

Ο Χριστός, που ήρθε για να σώσει τον άνθρωπο, έγινε αδελφός του καθενός από μας. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι ο Θεάνθρωπος Χριστός αποκαλούσε τους μαθητές του και τους άλλους ανθρώπους «αδελφούς». Ακόμα και σήμερα οι χριστιανοί (κυρίως οι μοναχοί και οι κληρικοί) προσφωνούνται «αδελφοί», ακολουθώντας το παράδειγμα του Χριστού.

Στη μεγάλη οικογένεια της Εκκλησίας τα μέλη συνδέονται στενά μεταξύ τους με τον σύνδεσμο της αγάπης. Όπως τα μέλη ενός σώματος δεν μπορούν να υπάρχουν ξεχωριστά από το σώμα, έτσι κανένας χριστιανός δεν μπορεί να υπάρξει μόνος του μακριά από τον Χριστό.

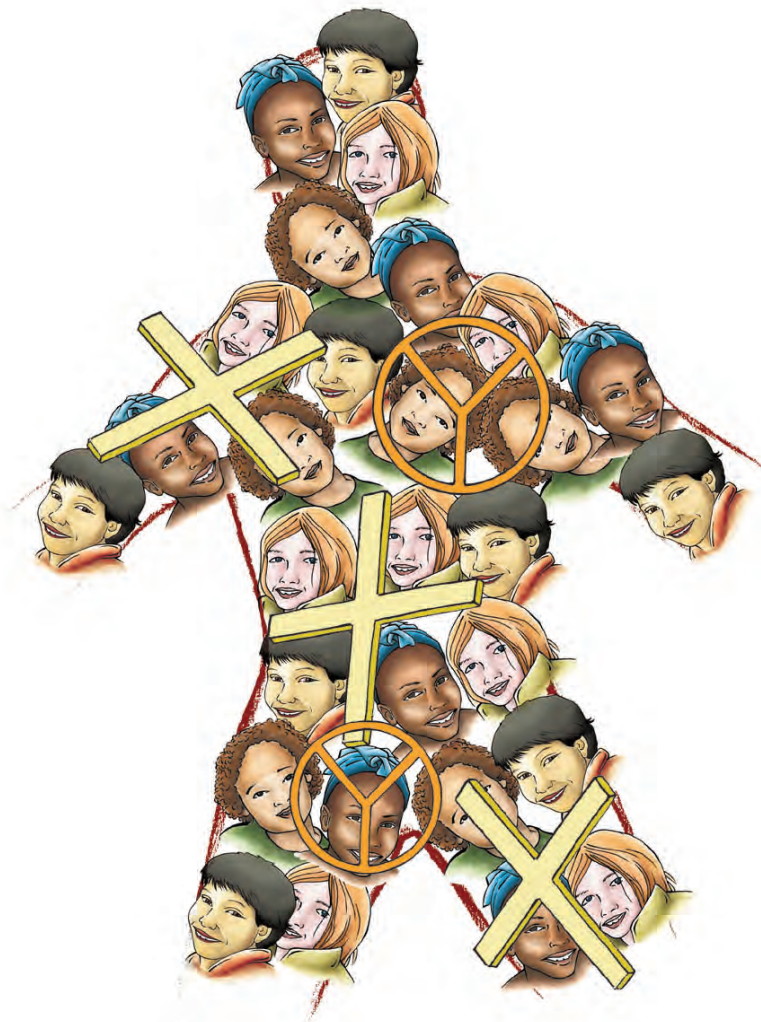
*Η Θεία Ευχαριστία
ως έμπρακτη
αδελφότητα*

Η αδελφότητα και η ενότητα εκφράζεται και πραγματοποιείται μέσα από τα μυστήρια της Εκκλησίας. Σ' αυτά επισφραγίζεται η δύναμη της χριστιανικής αγάπης. Η συμμετοχή μας, συνέχισε ο δάσκαλός μας, στο μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας, είναι έμπρακτη αδελφότητα. Οι χριστιανοί, όταν μετέχουν στη Θεία Ευχαριστία, ενώνονται με τον Χριστό αλητά και μεταξύ τους σαν πραγματικά αδέρφια».

ΠΑΡΑΘΕΜΑ

«Ο χριστιανισμός προϋποθέτει κοινή ζωή. Οι χριστιανοί οφείλουν να θεωρούνται μεταξύ τους «αδελφοί» (πράγματι, αυτό ήταν από τα πρώτα ονόματά τους), μέλη μιας κοινότητας που συνδέονται στενά μεταξύ τους. Και γι' αυτό η αδελφική αγάπη πρέπει να αποτελεί το πρώτο σημάδι και την πρώτη απόδειξη της μαρτυρίας αυτής της κοινότητας... Οι χριστιανοί δεν είναι μόνον ενωμένοι μεταξύ τους αλλ' είναι προ παντός ένα εν Χριστώ, και μόνο αυτή η ένωση ή κοινωνία με τον Χριστό κάνει δυνατή την αληθινή κοινωνία μεταξύ των ανθρώπων - εν αυτώ».

**Γεώργιος Φλωρόφσκυ, Το σώμα του ζώντος Χριστού.
Μια ορθόδοξη ερμηνεία της Εκκλησίας, μτφρ. Ι.Παπαδόπουλου,
εκδ. Αρμός, Αθήνα 1999, σ. 28-30**



Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Να αντιστοιχίσετε τις παρακάτω λέξεις:

αδελφός	μυστήριο
Σώμα Χριστού	λόγος του Θεού
Καινή Διαθήκη	Εκκλησία
Αγία Τριάδα	τέλεια ενότητα
Θεία Ευχαριστία	συνάνθρωπος
αγάπη	αδελφότητα

2. Ο Χριστός δίδαξε ότι ο κάθε συνάνθρωπός μας είναι αδελφός και ότι πρέπει να αγωνιζόμαστε καθημερινά για να επικρατήσει ισότητα, δικαιοσύνη και ελευθερία. Αφού ανατρέξετε σε κάποια εφημερίδα, να ανακαλύψετε συγκεκριμένα περιστατικά, όπου εμφανίζεται η αδικία μεταξύ των ανθρώπων. Τι προτάσεις θα κάνατε για να αντιμετωπιστούν κάποια από αυτά τα προβλήματα;

3. Με ευθύνη της Εκκλησίας μας λειτουργούν στη χώρα μας αρκετά γηροκομεία, όπου βρίσκουν στέγη και φροντίδα πολλοί ηλικιωμένοι συνάνθρωποί μας. Προσπαθήστε να οργανώσετε μια επίσκεψη σε ένα εκκλησιαστικό γηροκομείο, που βρίσκεται στην περιοχή σας. Στη συνέχεια μπορείτε να πάρετε συνεντεύξεις από τους υπευθύνους του ιδρύματος και να καταγράψετε τα συμπεράσματά σας σχετικά με την έμπρακτη εκδήλωση αλληλεγγύης και αδελφότητας στους κόλπους της Εκκλησίας.

4. Να συγκεντρώσετε δημοσιεύματα, που αναφέρονται σε θέματα αλληλεγγύης μεταξύ ανθρώπων ή λαών, ανεξάρτητα από θρησκευτικές, πολιτιστικές ή άλλες διαφορές και που είναι έκφραση σεβασμού σε πανανθρώπινες αξίες.

5. Παρουσιάστε στην τάξη μια δική σας σύνθεση από φωτογραφίες, σκίτσα, τραγούδια, διηγήματα κ.λπ. με θέμα: «Είμαστε όλοι μία οικογένεια», όπου να τονίζεται ο σεβασμός στη διαφορετικότητα και η ανάγκη ενότητας και αλληλεγγύης.

23. Η αλήθεια είναι φως

- *Ο Χριστός είναι το φως το αληθινό*
- *Οι Πατέρες και οι Άγιοι της Εκκλησίας μεταδίδουν το φως του Χριστού σε ολόκληρο τον κόσμο*
- *Καθήκον κάθε χριστιανού είναι να μεταδίδει το φως της αλήθειας*

Στις ακολουθίες και τα μυστήρια της Εκκλησίας ακούγονται υπέροχα τροπάρια, που μας μιλούν για το φως του Χριστού. Ο Χριστός είναι το φως το αληθινό και φωτίζει κάθε άνθρωπο που έρχεται στον κόσμο χαρίζοντάς του την ακτινοβολία της θείας ζωής.

- «Δόξα σοι τῷ δείξαντι τό φῶς...».
- «Δεῦτε λάβετε φῶς ἐκ τοῦ ἀνεσπέρου φωτός...».
- «Νῦν πάντα πεπλήρωται φωτός...».
- «Φῶς Χριστοῦ φαίνει πᾶσι...».
- «Εἶδομεν τό φῶς τό ἀληθινόν...».

Ὅπως το φως του ἡλίου είναι για τη φύση πηγή ζωής, έτσι και το φως του Χριστού χαρίζει στον άνθρωπο την αληθινή ζωή. Ἀλλῶστε ο Χριστός εἶπε: «Εγώ εἰμαι το φως του κόσμου. Εκείνος που με ακολουθεῖ δε θα περπατήσει στο σκοτάδι ἀλλᾴ θα έχει το φως της ζωής» (Ιωάν. 8, 12). Γι' αυτό και ο τυφλός που θεράπευσε ο Χριστός, δεν εἶδε μόνο την ομορφιά του κόσμου, ἀλλᾴ ἀνοίξαν και τα μάτια της ψυχῆς του. Ἀπό τότε η φωνή του ἀντηχεῖ στους αἰῶνες: «Πιστεύω Κύριε», πιστεύω με ὅλην την ψυχὴ και την καρδιά μου (Ιωάν. 9, 1-38).

Ὅταν εμεῖς οἱ ἄνθρωποι ἀντιμετωπίζουμε δυσκολίες στη ζωή μας, αρκετές φορές νιώθουμε ὅτι βρισκόμαστε μέσα σ' ἓνα βαθύ σκοτάδι. Η χάρη ὅμως του φωτοδότη Χριστοῦ έρχεται να ἀναπληρώσει την ἀνθρώπινη ἀδυναμία. Ἀρκετές φορές μοιάζουμε με τους δύο μαθητές του Χριστοῦ, οἱ οποίοι μετά τη σύλληψη και τη σταύρωσή του,

*Ο Χριστός είναι το
φως του κόσμου*

*Η θεραπεία
του τυφλού*

*Συμπορευόμενοι
με τον Χριστό*



Εικ. 34^η: Η Θεραπεία των τυφλών, 14ος αι. μ.Χ., Μονή της Χώρας, Κωνσταντινούπολη.

*Βλ. Γλωσσάριο

ένιωσαν ότι οι ελπίδες τους έσβησαν οριστικά. Στην πορεία τους προς Εμμαούς*, ο Χριστός παρουσιάζεται, βαδίζει και συζητά μαζί τους, χωρίς εκείνοι να τον αναγνωρίσουν. Ο Χριστός προσποιείται άγνοια όσων συνέβησαν και τους ρωτά τι συζητούν και είναι σκυθρωποί. Εκείνοι του αναφέρουν όλα τα γεγονότα για τον Ιησού, για το πάθος, την ταφή του και τη σταυρική του θυσία.

Τότε ο Χριστός αρχίζει να τους μιλά με τον δικό του τρόπο, τους φωτίζει και τους πείθει ότι έπρεπε να υποστεί το πάθος για τους ανθρώπους και ότι όλα κύλησαν σύμφωνα με το σχέδιο του Θεού. Η καρδιά των μαθητών άρχισε να θερμαίνεται και να φωτίζεται ο νους τους. Ένωσαν ότι αυτός ο ξένος είναι πολύ οικείος και ο λόγος του είναι φως και παρηγοριά μέσα στην απόγνωση. Αργότερα, όταν ευλόγησε τον άρτο, τον έκοψε και τους τον πρόσφερε, «άνοιξαν τα μάτια τους» και κατάλαβαν ότι φανερώθηκε μπροστά τους ο Αναστημένος Χριστός, που νίκησε τον θάνατο, την απελπισία και τον φόβο (Λουκ. 24, 13-31).

Ο Χριστός είχε προτρέψει τους μαθητές του να μεταφέρουν σε όλους τους ανθρώπους το φωτεινό μήνυμα του Ευαγγελίου. Τους είπε: «Εσείς είστε το φως του κόσμου» (Μαθ. 5,14). Στους αιώνες που ακολούθησαν οι Πατέρες και οι Άγιοι της Εκκλησίας μας φωτίστηκαν και φώτισαν με το αληθινό φως του Χριστού και το μετέδωσαν σε όλη την οικουμένη, δείχνοντας σε όλους μας τον δρόμο για τη σωτηρία.

*Οι Πατέρες και οι
άγιοι μεταφέρουν το
φως του Χριστού σε
όλη την οικουμένη*



Εικ. 35^η: Η Μεταμόρφωση, 12ος αι. μ.Χ., Μονή Παντελεήμονος, Άγιον Όρος.

ΠΑΡΑΘΕΜΑ

«Φῶς ἀναλλοίωτον, Λόγε, φωτός Πατρός ἀγεννήτου, ἐν τῷ φανέντι φωτί σου σήμερον ἐν Θαβωρίῳ, φῶς εἶδομεν τόν Πατέρα, φῶς καί τό Πνεῦμα, φωταγωγοῦν πᾶσαν κτίσιν».

«Εσύ Λόγε εἶσαι το ἀναλλοίωτο φως, που προήλθε ἀπό το φως του ἀγέννητου Πατέρα. Στο φως σου, που ἔλαμψε σήμερα στο ὄρος Θαβώρ, γνωρίσαμε τον Πατέρα ως Φως και το Ἅγιο Πνεῦμα ως Φως που φωταγωγεῖ ολόκληρη την κτίση».

**Εξαποστειλᾶριο της εορτῆς της Μεταμορφώσεως
του Σωτήρος**

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Να συμπληρώσετε το κείμενο με τις λέξεις που βρίσκονται στην παρένθεση (άνθρωπο, Χριστός, πνευματική, πρόθυμοι).

Ο εἶναι το φως τοῦ κόσμου και προσφέρεται σ' αὐτούς που εἶναι ...
..... να το δεχτοῦν. Ο Χριστός θεραπεύει ὄχι μόνο τη σωματική τύφλωση
ἀλλά και την , που εἶναι ἰδιαίτερα επικίνδυνη για τον

2. Σε πολλά κείμενα των Πατέρων της Εκκλησίας ἡ Ἀγία Τριάδα συμβολίζεται με τον ἥλιο. Γιατί πιστεύετε ὅτι χρησιμοποιοῦν τον συγκεκριμένο συμβολισμό; Μπορεῖτε σε συνεργασία με τους συμμαθητές σας να εντοπίσετε και να παρουσιάσετε στην τάξη ἄλλα σύμβολα που υπάρχουν στην Εκκλησία μας (π.χ. το περιστέρι ως σύμβολο κ.λπ.).

3. Ἡ Βάπτισμα του Χριστοῦ ἢ τα Θεοφάνεια ονομάζεται και γιορτή των Φώτων, ὅπως ἐπίσης και τα νήπια που βαπτίζονται ἀποκαλοῦνται νεοφώτιστοι. Γιατί πιστεύετε ὅτι συμβαίνει αὐτό;

24. Η αλήθεια εκφράζεται με ύμνους στη λατρεία

- Οι ύμνοι της Εκκλησίας μας, με τρόπο εύληπτο, διδάσκουν στους πιστούς τη δογματική της διδασκαλία και τους υπενθυμίζουν τα γεγονότα από τη ζωή του Χριστού και των Αγίων
- Τα λατρευτικά κείμενα της Εκκλησίας διασώζουν και εκφράζουν την ενότητα των πιστών

Εσπερινός:
ακολουθία αγάπης
και ευχαριστίας



Εικ. 36^η: Μουσικό χειρόγραφο με «Οίκους της Θεοτόκου» από τη Μονή Βατοπαιδίου, Άγιον Όρος.

Οι χριστιανικές
αλήθειες εκφράζονται
με τους ύμνους

Όταν φτάσαμε στην Πορταριά του Πηλίου οι φίλοι μου και εγώ, ο ήλιος έγερνε προς τη Δύση, βάφοντας με υπέροχα χρώματα τον ουρανό και γεμίζοντας με σκιές τα αιωνόβια δένδρα. Μέσα σε αυτή τη γαλήνια ατμόσφαιρα ήχησε η καμπάνα της εκκλησίας του αγίου Νικολάου. Άρχισε η ακολουθία του Εσπερινού, η απογευματινή ακολουθία της ημέρας. Το κάλεσμα της καμπάνας έφερε τα βήματά μας στην παλιά εκκλησία. Τα ιλγία του ιερέα μέσα στον πέτρινο ναό αντιλαλούσαν και ανέβαιναν θαρρείς στον ουρανό:

«Φως ιλαρόν άγίας δόξης άθανάτου Πατρός, ουρανίου, άγιου, μακαρος, Ίησοϋ Χριστέ, έλθόντες επί την ήλιου δύσιν, ιδόντες φως έσπερινόν, ύμνοϋμεν Πατέρα, Υιόν και Άγιον Πνεϋμα, Θεόν...».

Όταν ο εσπερινός τελείωσε, μας πλησίασε ο ιερέας και μας χαιρέτησε εγκάρδια. Η κουβέντα που άρχισε εξελίχτηκε, χωρίς να το καταλάβουμε, σε έναν διάλογο για όσα είχαμε ακούσει στον ναό.

«Ο Ιησούς Χριστός είναι το φως το αληθινό, Εκείνος που έφερε το φως της αλήθειας στον κόσμο, Ο Υιός του Θεού, που με τον Πατέρα και το Άγιο Πνεϋμα αποτελούν τον Τριαδικό Θεό, που υμνείται από όλους μας...»

Αυτές οι δογματικές αλήθειες έχουν βρει μοναδική ποιητική διατύπωση στους ύμνους του Εσπερινού, μας είπε ο ιερέας:

– Εδώ βρίσκεται η θεολογική αξία των ύμνων της Εκκλησίας. Με τρόπο εύληπτο*, οι πιστοί μαθαίνουν, αιώνες τώρα, τη διδασκαλία του χριστιανισμού, χωρίς τις περισσότερες φορές να την έχουν διδαχθεί στο σχολείο ή αληλού.

Στις λατρευτικές συνάξεις της Εκκλησίας μας μαθαίνουμε για τη ζωή, τη διδασκαλία, τα Πάθη και την Ανάσταση του Χριστού, αληλά και τους βίους των Αγίων της Εκκλησίας μας. Η συμμετοχή στη λατρεία είναι κοινωνία των πιστών μεταξύ τους και με τον Θεό.

– Καθημερινά γίνεται Εσπερινός; ρωτήσαμε τον ιερέα.

– Ο Εσπερινός διακρίνεται στον μικρό και στον μεγάλο Εσπερινό. Ο μικρός Εσπερινός τελείται κάθε απόγευμα. Ο μεγάλος Εσπερινός τελείται κάθε απόγευμα Σαββάτου και τις παραμονές των εορτών. Ο Εσπερινός, γενικά, είναι ευχαριστία προς τον Θεό για την ημέρα που πέρασε και παράκληση για τη νύχτα που έρχεται.

– Υπάρχει κάποια αντίστοιχη ακολουθία της Εκκλησίας μας που τελείται το πρωί;

* εύληπτος: αυτός που κατανοείται εύκολα

– Η ημέρα ξεκινάει με τον Όρθρο που τελείται νωρίς το πρωί. Τις Κυριακές και τις εορτές ακολουθείται από τη Θεία Λειτουργία.

Η κουβέντα μας με τον ιερέα τελείωσε λίγο αργότερα. Στις μέρες που ακολούθησαν, μας δόθηκε η ευκαιρία να συμμετάσχουμε και σε έναν Όρθρο. Μετά το τέλος του Όρθρου, κατεβαίνοντας προς την πηλασία του χωριού, στα αυτιά μας αντηχούσαν ακόμα οι ύμνοι της πρωινής ακολουθίας:

Δόξα σοι τῷ δείξαντι τό φῶς...Κύριε βασιλεῦ, ἐπουράνιε Θεέ, Πάτερ παντοκράτωρ· Κύριε Υἱέ μονογενές, Ἰησοῦ Χριστέ καί Ἅγιο Πνεῦμα. Κύριε ὁ Θεός, ὁ ἀμνός τοῦ Θεοῦ, ὁ Υἱός τοῦ Πατρός, ὁ αἴρων τήν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου· ἔλεησόν ἡμᾶς ὁ αἴρων τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου...

*Όρθρος: Το δυναμικό
ξεκίνημα της ημέρας*



Εικ. 37^η: Ο Παντοκράτορας στην κορυφή του τρούηλου, ως το πρώτο φως, συνέχει και ενοποιεί τα πάντα.

ΠΑΡΑΘΕΜΑ

«Τό ἐκ τῆς μελωδίας τερπνόν τοῖς δόγμασιν ἐγκατέμιξεν, ἵνα τῷ προσηνεῖ καί λείῳ τῆς ἀκοῆς τό ἐκ τῶν λόγων ὠφέλιμον λανθανόντως ὑποδεξόμεθα...Διά τοῦτο τά ἐναρμόνια ταῦτα μέλη τῶν ψαλμῶν ἡμῖν ἐπινενόηται, ἵνα οἱ παῖδες τήν ἡλικίαν, ἥ καί ὅλως οἱ νεαροί τό ἥθος, τῷ μέν δοκεῖν μελωδῶσι, τῇ δέ ἀληθείᾳ τὰς ψυχὰς ἐκπαιδεύωνται».

«Το τερπνό της μελωδίας με τα δόγματα συνταίριαξε, για να δεχτούμε το ωφέλιμο των λόγων, μέσω του ευχάριστου του ακούσματος...Οι μελωδίες των ψαλμών έχουν επινοηθεί, για να νομίζουν τα παιδιά και όσοι δεν έχουν ακόμα αποκτήσει πνευματική ωριμότητα ότι ψάλλουν, ενώ στην πραγματικότητα διαπαιδαγγούνται».

Μέγας Βασίλειος, Όμιλία Εἰς Ψαλμούς

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Οι ύμνοι της Εκκλησίας μας έχουν απaráμιλλη ποιητική αξία, ενώ ταυτόχρονα αναγνωρίζεται και η παιδευτική τους αξία, όπως επισημαίνει και ο Μέγας Βασίλειος στο κείμενο του παραθέματος. Γνωρίζετε και άλλα τέτοια παραδείγματα ποιητικών κειμένων που έχουν χρησιμοποιηθεί στο παρελθόν ή που χρησιμοποιούνται ακόμα και σήμερα για τους ίδιους λόγους;

2. Η διδακτική ενότητα τελειώνει με κάποια αποσπάσματα από τη Δοξολογία στο τέλος του Όρθρου. Ποιες αλήθειες μας αποκαλύπτει το κείμενο για τον Θεό και τη σχέση του με τον κόσμο;

3. Να λύσετε το σταυρόλεξο που ακολουθεί:

ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ:

Το σώμα του Χριστού

Η πρωινή ακολουθία

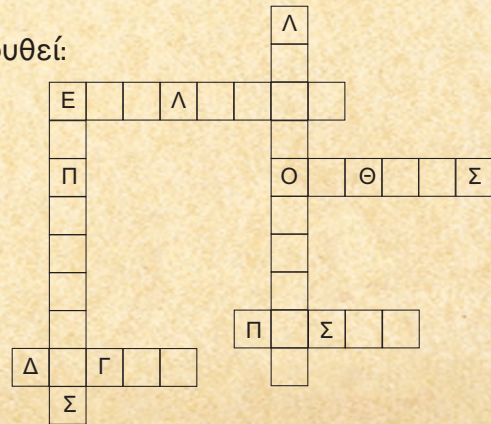
Αφοσίωση στον Θεό

Βασική αλήθεια της πίστης μας

ΚΑΘΕΤΑ:

Απογευματινή ακολουθία

Η τέλεση της Θείας Ευχαριστίας



Εικ. 38^η: Ο Άγιος Νικόλαος Πορταριάς, Πήλιο.

25. Μετανιώνω και συμφιλιώνομαι αληθινά

- Η μετάνοια είναι ριζική αλλαγή σκέψης και συμπεριφοράς
- Ο Θεός συγχωρεί όσους μετανοούν πραγματικά
- Με τη μετάνοια και τη συγχώρεση οι σχέσεις των ανθρώπων αποκαθίστανται και βαθαίνουν

Συχνά οι σχέσεις μας με τους συνανθρώπους μας διαταράσσονται. Στη θέση της ειρηνικής συνύπαρξης και της αγάπης μπαίνει η διχόνοια και η κακία. Αιτία όλων αυτών είναι ο εγωισμός, που απομακρύνει τον άνθρωπο από τον Θεό και από τους άλλους ανθρώπους. Γι' αυτό ο Χριστός μάς καλεί να ξεπερνούμε τον εγωισμό, να ζητούμε συγγνώμη από όσους έχουμε πικράνει και να συμφιλιωνόμαστε μαζί τους. Μόνο τότε αποδέχεται ο Θεός τα δώρα και τις θυσίες που του προσφέρουμε. Ο Χριστός στην Επί του Όρους ομιλία του είπε:

«Εάν, όταν προσφέρεις, το δώρο σου εις το θυσιαστήριο, θυμηθείς ότι ο αδελφός σου έχει κάτι εναντίον σου, τότε άφησε το δώρο σου εμπρός εις το θυσιαστήριο και πήγαινε πρώτα να συμφιλιωθείς με τον αδελφό σου και τότε έλα να προσφέρεις το δώρο σου» (Ματθ. 5, 23-24).

Μια θλιβερή πραγματικότητα στη ζωή του ανθρώπου είναι η καθημερινή του συνάντηση με το κακό. Οι αμαρτίες μας, άλλοτε μικρές και άλλοτε μεγάλες, μας κάνουν να συνειδητοποιήσουμε τη ρήξη στη σχέση μας με τον Θεό και τον συνάνθρωπο. Αυτή η συνειδητοποίηση του κακού, που πράξαμε εκούσια ή ακούσια, οδηγεί στη μεταμέλεια. Με τη μετάνοια ως τελικό και ουσιαστικό στάδιο της μεταμέλειας, ο άνθρωπος αλληλάζει τρόπο σκέψης και συμπεριφοράς, γίνεται «άληθος» άνθρωπος.

*Η αξία της συγγνώμης
και της συμφιλίωσης*



Εικ. 39^η: Η παραβολή του άσωτου υιού.
Σχέδιο Γ. Νικολακόπουλου,
από την τοιχογραφία της Μονής
της Μεγίστης Λαύρας, Άγιον Όρος.

Το μυστήριο της μετανοίας

*Η συγχώρεση ως
καταλυτικός παρά-
γοντας αποκατάστα-
σης των σχέσεων
του ανθρώπου*

Με το μυστήριο της εξομολόγησης επι-σφραγίζεται η συγχώρεση των αμαρτημάτων μας. Την ώρα του μυστηρίου ο πιστός καλείται να ανοίξει την ψυχή του στον εξομολόγο, που παρέχει την άφεση* με τη χάρη του Χριστού. Εκείνος, ως πνευματικός πατέρας, σε καμία περίπτωση δεν επιτρέπεται να κοινοποιήσει όσα του εμπιστεύτηκε ο εξομολογούμενος. Αντιθέτως, θα πρέπει με διάκριση να βοηθήσει τον πιστό να αποκτήσει αυτογνωσία, να κάνει αυτοκριτική, να νικήσει τον εγωισμό του και να συγχωρεθεί από τον Θεό.

Η μετάνοια είναι λοιπόν μια πορεία αλλαγής και συμφιλίωσης. Όποιος μετανοεί, συγχωρείται, «χωράει» δηλαδή ξανά στην εκκλησιαστική κοινότητα, έχοντας καταπολεμήσει τον εγωισμό του και έχοντας αποκαταστήσει τις σχέσεις του με τον Θεό και με τον συνάνθρωπό του.

Εικ. 40^η: Η Οσία Μαρία η Αιγυπτία είναι ζωντανό παράδειγμα της δύναμης της μετανοίας. Τη μνήμη της τιμά η Εκκλησία μας την Ε΄ Κυριακή των Νηστειών.



ΠΑΡΑΘΕΜΑ

«...αὐτός, καί τόν δοῦλον σου (τόν δε) μετανοοῦντα, ἐφ'οῖς ἔπραξε πλημμελήμασι, πρόσδεξαι τῇ συνήθει σου φιλανθρωπία, παρορῶν πάντα τά πεπραγμένα, ὁ ἀφιεῖς ἀδικίας καί ὑπερβαίνων ἀνομίας».

«Εσύ Θεέ μου, και τον δούλο σου (αναφέρεται το όνομα του εξομολογούμενου), ο οποίος μετανοεί για όσα κακά έπραξε, δέξου τον με τη γνωστή σου φιλανθρωπία, παραβλέποντας όλα όσα έχει πράξει, Εσύ, που συγχωρείς τις αδικίες και αντιπαρέρχεσαι τις ανομίες».

**Μικρόν Ευχολόγιον,
Ακολουθία των Εξομολογουμένων**

* άφεση: συγχώρεση αμαρτιών

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Πιστεύετε ότι η αίτηση συγνώμης δείχνει πάντοτε πραγματική μετάνοια; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

2. Στο μάθημά μας επισημαίνεται ότι ο εγωισμός είναι η πηγή του κακού στις μέρες μας. Μπορείτε να αναφέρετε περιπτώσεις, που ο εγωισμός συντελεί στη διατάραξη των σχέσεων του ανθρώπου με το περιβάλλον και με τον συνάνθρωπό του;

3. Να συγκεντρώσετε πληροφορίες για το μυστήριο της εξομολόγησης.

4. Να βάλετε σε κύκλο τη σωστή απάντηση:

α. Κατά την εξομολόγηση ο πιστός:

- i) ανακρίνεται από τον ιερέα
- ii) ανοίγει την ψυχή του και αποκτά αυτογνωσία
- iii) κατακρίνεται για όσα έχει διαπράξει.

β. Η μετάνοια είναι:

- i) πραγματική και ριζική αλλαγή του ανθρώπου
- ii) αποφυγή των συνεπειών των πράξεών μας
- iii) μια απλή αίτηση συγνώμης.

γ. Ο ιερέας κατά το μυστήριο της εξομολόγησης

- i) διαδραματίζει τον ρόλο του κριτή ή του δικαστή και επιβάλλει ανάλογες τιμωρίες
- ii) ακούει όσα του λέει ο πιστός και τα συζητάει αργότερα με άλλους
- iii) με διάκριση βοηθά τον πιστό ν' αλλάξει ζωή.

26. Ευχέλαιο: Για την υγεία του σώματος και της ψυχής

- Ο Ιησούς και οι μαθητές του γιάτρευαν ψυχικές και σωματικές ασθένειες
- Με το μυστήριο του Ευχελαίου ο πιστός ζητάει ανακούφιση και γιατρειά από τις ψυχοσωματικές του παθήσεις

Ο Χριστός θεραπεύει ψυχικές και σωματικές ασθένειες

Στην Παλαιά Διαθήκη οι προφύτες, κάνοντας λόγο για τον ερχομό του Μεσσία, είχαν επισημάνει μια βασική διάσταση του απολυτρωτικού του έργου, που ήταν η θεραπεία ασθενειών. Πραγματικά στα Ευαγγέλια υπάρχουν πολλές μαρτυρίες για τις περιόδους του Χριστού, κατά τις οποίες, εκτός από το κήρυγμα της Βασιλείας του Θεού, σημαντική ήταν και η θεραπεία ασθενειών. Σύντομα λοιπόν η φήμη του Κυρίου απλώθηκε σε περιοχές έξω από την Παλαιστίνη και πέρα από τον ποταμό Ιορδάνη.

Οι μαθητές, με τη δύναμη που τους είχε δώσει ο ίδιος ο Χριστός, ακολουθούσαν το παράδειγμα του δασκάλου τους, καλώντας τους ανθρώπους να μετανοήσουν για να γιαντρευτούν. Στις Πράξεις των Αποστόλων διαβάζουμε για τις θεραπείες που έκαναν οι μαθητές του Χριστού, επικαλούμενοι το όνομα του Κυρίου.

Οι πρώτοι χριστιανοί, που γνώριζαν ότι ο Χριστός είχε δώσει στους Αποστόλους και στους διαδόχους τους μια τέτοια ευεργετική δύναμη, σε περιπτώσεις ασθενείας καλούσαν τους ιερείς, οι οποίοι, αφού προσεύχονταν, άλειφαν με λάδι τον άρρωστο και παρακαλούσαν για τη θεραπεία της ασθένειάς του, αλλήλα και για τη συγχώρεση των αμαρτιών του. Στην Επιστολή του Ιακώβου (5, 14-16) έχουμε και πρακτικές οδηγίες για τη διαδικασία αυτή.



Εικ. 41^η: Η ίαση του τυφλού και της πεθεράς του Πέτρου, 1312-1322 μ.Χ.,
ναός της Οδηγήτριας, Μυστράς.

Το μυστήριο του Ευχελαίου

Σιγά σιγά, σε αυτή την πρώτη προσευχή για την ψυχική και σωματική υγεία του ασθενούς, προστέθηκαν ευχές, ύμνοι και αναγνώσματα της Καινής Διαθήκης. Έτσι σύντομα το μυστήριο του Ευχελαίου πήρε τη μορφή που έχει μέχρι τις μέρες μας. Το μυστήριο του Ευχελαίου γίνεται στα σπίτια των πιστών, ιδιαίτερα όταν ένα μέλος της οικογένειας έχει κάποιο σοβαρό πρόβλημα, εκτός από τη Μεγάλη Τετάρτη που τελείται στους ναούς. Σε ένα τραπέζι τοποθετείται μια εικόνα, συνήθως του Χριστού ή της Παναγίας, και ένα καντήλι. Ο ιερέας διαβάζει ένα αποστολικό ανάγνωσμα, ένα απόσπασμα από το Ευαγγέλιο και μια ευχή. Αυτή η διαδικασία επαναλαμβάνεται επτά φορές με διαφορετικά, κάθε φορά, αναγνώσματα. Στη συνέχεια, ο ιερέας με ένα βαμβάκι βουτηγμένο στο λάδι του καντηλιού σχηματίζει το σημείο του Σταυρού στο πρόσωπο και στα χέρια όσων έχουν πάρει μέρος στο μυστήριο.

Ενότητα ψυχής και σώματος

Η Εκκλησία μας με το Μυστήριο του Ευχελαίου διακηρύσσει περήτρανα την πίστη της στην ενότητα ψυχής και σώματος. Όταν ο Χριστός θεράπευε τις ασθένειες, ταυτόχρονα συγχωρούσε και τις αμαρτίες, δείχνοντας ότι η αμαρτία της ψυχής επηρεάζει άμεσα και τη σωματική υγεία. Με το Ευχέλαιο προσευχόμαστε για τη μετάνοια των ανθρώπων, γιατί μόνο η μετάνοια μπορεί να χαρίσει στην ψυχή μας ειρήνη και γαλήνη, που επηρεάζει άμεσα και το σώμα μας. Η μετάνοια της ψυχής αντανακλά στο σώμα, το οποίο βρίσκεται σε άμεση σχέση και εξάρτηση από τις ψυχικές λειτουργίες.

Στις μέρες μας, που η πρόοδος των επιστημών έχει αποδείξει τη στενή αλληλεξάρτηση ψυχής και σώματος, εκτιμούμε τη μακραίωνη παράδοση της Εκκλησίας μας, η οποία με το μυστήριο του Ευχελαίου επιδιώκει την κάθαρση του ανθρώπου από τις ψυχικές και σωματικές ασθένειες.



*Εικ. 42^η: Ευχέλαιο στο Ιπποκράτειο Γ.Ν.Α.
από τον ιερέα του παρεκκλησίου του Αγίου Λουκά.*

ΠΑΡΑΘΕΜΑ

«Πάτερ Ἄγιε, ἰατρέ τῶν ψυχῶν καί τῶν σωμάτων, ὁ πέμψας τόν μονογενῆ σου Υἱόν, τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, πᾶσαν νόσον ἰώμενον καί ἐκ θανάτου λυτρούμενον, ἴασαι καί τόν δοῦλον σου (τόνδε), ἐκ τῆς περιεχούσης αὐτόν σωματικῆς ἀσθενείας, καί ζωοποιήσον αὐτόν, διὰ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ σου».

«Πάτερ Ἄγιε, ἐσύ που εἶσαι ὁ ἰατρός των ψυχῶν καὶ των σωμάτων, που ἐστεῖλες τὸν Μονογενῆ σου Υἱό, τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό, γιὰ νὰ θεραπεύσει κάθε νόσο καὶ νὰ λυτρώσει ἀπὸ τὸν θάνατο, θεράπευσε καὶ αὐτόν τὸν δούλο σου ἀπὸ τὴ σωματικὴ καὶ ψυχικὴ ἀσθένεια που τὸν περιβάλλει καὶ δώσε του ζωή, με τὴ χάρη τοῦ Χριστοῦ σου».

Ευχὴ τοῦ μυστηρίου τοῦ Ευχελαίου

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Το μυστήριο τοῦ Ευχελαίου συνδέεται με τὸν Χριστό; Να τεκμηριώσετε τὴν ἀπάντησή σας.
2. Πιστεύετε ὅτι ὑπάρχει ἀλληλεπίδραση ψυχικῆς καὶ σωματικῆς υγείας; Ἀν ναι, τότε νὰ ἀναφέρετε παραδείγματα ἀπὸ τὴν καθημερινή σας ζωή.
3. Το λάδι ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ὡς τὴς μέρες μας κατεῖχε σημαντικὴ θέση στὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Γνωρίζετε σε ποιες περιπτώσεις οἱ ἄνθρωποι τὸ χρησιμοποιοῦσαν; Σήμερα, γιὰ τὸ λάδι θεωρεῖται ἀναντικατάστατο γιὰ τὸν ἄνθρωπο;
4. Νὰ βάλετε τὴς λέξεις στὴ σωστή τους σειρά:

Σε περιπτώσεις, γιὰ τὴν θεραπεία, καλοῦσαν, οἱ ὁποῖοι, με λάδι, καὶ παρακαλοῦσαν, τῆς ἀσθενείας του, ἀλειφαν, ἀσθενείας, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴ συγχώρεση, ἀφοῦ προσεύχονταν, τὸν ἀρρωστο, τοὺς ἱερεῖς, τῶν ἀμαρτιῶν του.

27. Η Ορθοδοξία στην Ελλάδα

- *Η Ορθοδοξία διασώζει ακέραιη την πίστη της Εκκλησίας*
- *Η συνάντηση και σύνθεση Χριστιανισμού και Ελληνισμού αποτέλεσε τη βάση της διαμόρφωσης της νεοελληνικής ταυτότητας*
- *Οι Ορθόδοξες ελληνικές κοινότητες σε ολόκληρο τον κόσμο διατηρούν και μεταδίδουν την αυθεντική ελληνορθόδοξη παράδοση*

Έχουμε μάθει ότι με το μεγάλο σχίσμα (1054 μ.Χ.) η Χριστιανοσύνη διασπάστηκε. Από τότε η Ορθόδοξη Εκκλησία της Ανατολής και η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία της Δύσης ακολούθησαν τη δική τους χωριστή πορεία. Τον 16ο αιώνα επήλθε η διάσπαση του δυτικού Χριστιανισμού με την εμφάνιση του Προτεσταντισμού. Τι εννοούμε, όμως, όταν κάνουμε λόγο για την Ορθόδοξη Εκκλησία, ποια είναι τα χαρακτηριστικά της και σε τι διαφέρει από τις άλλες χριστιανικές εκκλησίες;

Ορθοδοξία σημαίνει ορθή δόξα (= ορθή δοξασία, ορθή γνώμη), δηλαδή ορθή πίστη στον Θεό. Είναι η πίστη που διασώζεται ακέραιη μέσα στη ζωή της εκκλησιαστικής κοινότητας από την εποχή των Αποστόλων μέχρι σήμερα. Η ορθή πίστη συνδέεται άρρηκτα με την ορθή πράξη (ορθοπραξία), με το ορθόδοξο ήθος, το οποίο είναι ήθος εκκλησιαστικό, αγαπητικό και ασκητικό. Η λέξη Ορθοδοξία σημαίνει όμως και ορθή δοξολογία, δηλαδή ορθή λατρεία του Τριαδικού Θεού. Στη λατρευτική ζωή της Εκκλησίας μας βιώνεται ολόκληρο το Μυστήριο της σωτηρίας και η πορεία προς τη Βασιλεία του Θεού.

Ο Χριστιανισμός από πολύ νωρίς συνδέθηκε αναπόσπαστα με τον ελληνικό πολιτισμό. Η σύνδεση αυτή παίρνει μια ξεχωριστή μορφή και έκφραση στα χρόνια της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, στα οποία διαμορφώνεται η ιδιαίτερη ταυτότητα της Ορθοδοξίας.

Στα δύσκολα χρόνια της Τουρκοκρατίας η συμβολή της Ορθοδοξίας για τη διάσωση του Ελληνισμού ήταν καθοριστική. Η Εκκλησία, αντιμέτωπη με σοβαρότατα προβλήματα, όπως ήταν οι εξισλαμισμοί, η προπαγάνδα των Ρωμαιοκαθολικών και των Προτεσταντών μισσιονάριων*, η έλλειψη παιδείας και πολλή άγνοια, κατάφερε να διατηρήσει αλώβητη την ορθόδοξη πίστη, αλλά και να συμβάλει αποφασιστικά στην απελευθέρωση του Γένους. Γι' αυτό στη συνείδηση των περισσότερων Ελλήνων η πορεία του Ελληνισμού συνδέεται αναπόσπαστα με την Ορθοδοξία.

Αναμφισβήτητα, η Ορθοδοξία έχει διαμορφώσει τη σύγχρονη νεοελληνική ταυτότητα και αποτελεί και σήμερα αστείρευτη πηγή, από την οποία η ελληνική κοινωνία μπορεί να αντλήσει δύναμη και προσανατολισμό για το μέλλον.

Τα χαρακτηριστικά της Ορθοδοξίας

Ορθοδοξία και Ελληνισμός

*Βλ. Γλωσσάριο

*Ο ιεραποστολικός
χαρακτήρας
της Ορθόδοξης
Εκκλησίας*

Η Ορθόδοξη Εκκλησία μας δε διαφύλαξε απλώς την αλήθεια του Ευαγγελίου, αλλά, μέσα από δύσκολες πολλές φορές συνθήκες προσπάθησε να τη μεταδώσει σε άλλους λαούς, αναπτύσσοντας μεγάλη ιεραποστολική δράση. Δύο σημαντικοί σταθμοί στην ιεραποστολική δράση της Εκκλησίας μας είναι ο 9ος αιώνας, ο αιώνας του εκχριστιανισμού των Σλάβων και ο 20ός αιώνας, κατά τον οποίο η Ορθοδοξία διαδίδεται στις πέντε Ηπείρους. Η Εκκλησία της Ελλάδος γι' αυτό τον σκοπό έχει ιδρύσει την Αποστολική Διακονία, έναν οργανισμό που έχει την ευθύνη της εσωτερικής και εξωτερικής ιεραποστολής.

*Έλληνες Ορθόδοξοι
σε όλο τον κόσμο*

Έλληνες ορθόδοξοι δεν υπάρχουν μόνο στην Ελλάδα. Σε όλο τον κόσμο ζουν Έλληνες, οι οποίοι με ιδιαίτερο ζήλο αγωνίζονται να διαφυλάξουν την ιδιαίτερη πολιτιστική τους ταυτότητα, διατηρώντας την Ορθόδοξη πίστη, τη γλώσσα, τα έθιμα και τις παραδόσεις της πατρίδας μας. Ο ορθόδοξος ναός με τις λατρευτικές συνάξεις, αποτελεί για την ελληνική ομογένεια, στην Αμερική, στην Ευρώπη, στην Ασία, στην Αφρική, στην Αυστραλία το κέντρο της ζωής της.



Εικ. 43^η: Ορθόδοξοι Έλληνες υπάρχουν σε όλο τον κόσμο. Κυριακή της Ορθοδοξίας στον Καθεδρικό ναό του Αγίου Νικολάου στην Ουάσιγκτον.

ΠΑΡΑΘΕΜΑ

«Στην Τουρκοκρατία εκείνο που μετρούσε πάντοτε ήταν η ορθόδοξη πίστη. Αυτή καθόριζε και εξασφάλιζε τον Ελληνισμό. Έλληνας ήταν όχι εκείνος που απλώς μιλούσε Ελληνικά, αλλά εκείνος που ήταν Ορθόδοξος. Κι όλος ο λαός ταύτιζε τα παθήματα και την ανάστασή του με τη θρησκεία του και με τον πολιτισμό του».

Νίκος Ματσούκας, *Ελληνορθόδοξη Παράδοση και Δυτικός Πολιτισμός*, εκδ. Μήνυμα, Θεσσαλονίκη 1985, σ. 48

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Να επισημάνετε τα θεμελιώδη γνωρίσματα της Ορθοδοξίας.
2. Μπορείτε να συγκεντρώσετε πληροφορίες για την καθημερινή ζωή των ορθόδοξων ελληνικών κοινοτήτων του εξωτερικού; Με ποιον τρόπο προσπαθούν να διατηρήσουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της θρησκευτικής και πολιτιστικής τους ταυτότητας;
3. Να συγκεντρώσετε στοιχεία για την ορθόδοξη ελληνική ιεραποστολή.
4. Να χαρακτηρίσετε με την ένδειξη Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) τις παρακάτω προτάσεις.
 - α) Χαρακτηριστικό γνώρισμα της Ορθοδοξίας είναι η ορθοπραξία. ☐
 - β) Οί Έλληνες του εξωτερικού διατηρούν την ίδια πίστη με αυτούς που ζουν στην Ελλάδα. ☐
 - γ) Η Ορθόδοξη Εκκλησία δεν έχει ιεραποστολική δραστηριότητα. ☐
 - δ) Ο ελληνικός λαός διατήρησε ορισμένα μόνον από τα χαρακτηριστικά της Ορθόδοξης Παράδοσης. ☐



Εικ. 44^η: Ο Όρκος στην Αγία Λαύρα, Θ. Βρυζάκης.

28. Η Ορθόδοξη Παράδοση

- Η Ορθόδοξη Παράδοση δεν είναι η φωνή του παρελθόντος αλλά η αδιάκοπη παρουσία του Αγίου Πνεύματος στη ζωή της Εκκλησίας
- Τα συγγράμματα των Πατέρων της Εκκλησίας και οι αποφάσεις των επτά Οικουμενικών Συνόδων αποτελούν πυρήνα της γραπτής Παράδοσης της Εκκλησίας μας
- Η λατρευτική ζωή της Εκκλησίας μας είναι η ζωντανή Παράδοση της Ορθοδοξίας

*Τα χαρακτηριστικά
της Ορθόδοξης
Παράδοσης*

*Τα έργα των Πατέρων
της Εκκλησίας και
οι αποφάσεις των
Οικουμενικών Συνόδων*



Εικ. 45^η: Οι Πατέρες της Εκκλησίας. Μικρογραφία από χειρόγραφο του 12ου αι. μ.Χ., Βιβλιοθήκη του Βατικανού, Ρώμη.

*Η λατρεία
της Εκκλησίας μας*

Στο προηγούμενο μάθημα επισημάναμε ότι ένα ουσιαστικό χαρακτηριστικό της Ορθοδοξίας είναι η εμμονή στην Ιερά Παράδοση. Ποια όμως είναι η έννοια της Παράδοσης;

Με τον όρο Ιερά Παράδοση εννοούμε την αδιάσπαστη συνέχεια πίστης και ζωής της Εκκλησίας μας από την εποχή του Χριστού και των Αποστόλων ως τις μέρες μας. Όσα είδαν και έζησαν οι Απόστολοι κοντά στον Χριστό, ως μοναδική εμπειρία του καινούργιου κόσμου του Θεού, παραδόθηκαν στις επόμενες γενιές και διασώζονται μέσα στην Εκκλησία.

Ένα σημαντικό μέρος αυτής της εμπειρίας καταγράφηκε στην Καινή Διαθήκη. Ο πλούτος της ζωντανής εκκλησιαστικής Παράδοσης, ο οποίος με τη διαρκή παρουσία του Αγίου Πνεύματος αυξανόταν, εκφράστηκε στα έργα των Πατέρων της Εκκλησίας μας.

Μεγάλοι Πατέρες, όπως ο Μέγας Βασίλειος, ο Γρηγόριος ο Θεολόγος, ο Γρηγόριος Νύσσης (αδελφός του Μεγάλου Βασιλείου), ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος, ο Μάξιμος ο Ομολογητής, ο Γρηγόριος ο Παλαμάς και πολλοί άλλοι, με τα έργα τους διέσωσαν την κοινή εμπειρία της σωτηρίας. Η θεολογία των Πατέρων της Εκκλησίας μας αποτελεί και στις μέρες μας μια ζωντανή παρακαταθήκη* της Ορθόδοξης Παράδοσης. Ακολουθώντας τη θεολογία των Πατέρων, οι επτά Οικουμενικές Σύνοδοι διατύπωσαν τα θεμελιώδη δόγματα της πίστης μας και υπερασπίστηκαν την ορθόδοξη πίστη απέναντι στον κίνδυνο των αιρέσεων.

Τα κείμενα των Πατέρων μπορεί ο πιστός να τα αναζητήσει σε μεγάλες εκδόσεις, όπως για παράδειγμα αυτή του J. P. Migne, που σε 161 τόμους συγκέντρωσε τα έργα των Ελλήνων Πατέρων και

των Εκκλησιαστικών συγγραφέων.

Ένα ακόμη πολύ σημαντικό στοιχείο της Ορθόδοξης Παράδοσης είναι ο λατρευτικός πλούτος της Εκκλησίας μας. Σε προηγούμενη ενότητα μάθαμε ότι στη Θεία Λατρεία βιώνουν και διδάσκονται οι πιστοί τις αλήθειες της πίστης μας με τη χάρη του Αγίου Πνεύματος. Η λατρευτική ζωή της Εκκλησίας μας προκαλεί και σήμερα τον θαυμασμό με τη μεγαλοπρέπεια και τη βαθιά πνευματικότητά της.

* παρακαταθήκη: πολύτιμη κληρονομιά

Με εξίσου ζωντανό τρόπο συνεχίζεται και διασώζεται η μακρά-
 ωνη εκκλησιαστική μας παράδοση στη ναοδομία*, στην τέχνη της
 εικόνας, στην υμνογραφία και στην εκκλησιαστική μουσική, στη μι-
 κρογραφία* και στις υπόλοιπες εκκλησιαστικές τέχνες.

Οι Ορθόδοξοι βιώνουμε έντονα αυτή την Παράδοση. Σε όλες τις
 μεγάλες γιορτές του Χριστιανισμού οι πιστοί ζουν με έναν ιδιαίτερα
 πανηγυρικό τρόπο τα μοναδικά γεγονότα της σωτηρίας. Έθιμα αι-
 ώνων δίνουν ένα ανεπανάληπτο χρώμα σε όλες τις λατρευτικές εκ-
 δηλώσεις της Ορθοδοξίας. Οι μεγάλες γιορτές της Εκκλησίας μας,
 όπως τα Χριστούγεννα, τα Θεοφάνεια, το Πάσχα, η Κοίμηση της Θε-
 οτόκου, η Σαρακοστή και πολλές άλλες, είναι για τους πιστούς ώρες
 χαράς και ανάτασης, οικογενειακής και κοινωνικής συνοχής και ε-
 μπειρίας μιας πλούσιας λαϊκής παράδοσης. Αυτή η ζωντανή παρά-
 δοση προσδίδει μια μοναδικότητα στην Ορθοδοξία, που αποτελεί
 σήμερα πόλο έλξης για πολλούς ανθρώπους.

*Οι εκκλησιαστικές
 τέχνες*

*Οι πιστοί βιώνουν με
 έναν ιδιαίτερο τρόπο
 την Παράδοση*



*Εικ. 46^η: Περιφορά του Επιτα-
 φίου. Η Ορθόδοξη Παράδοση
 βιώνεται από τους πιστούς ως
 πηγή δύναμης, ενότητας και
 αλληλεγγύης.*

ΠΑΡΑΘΕΜΑ

«Πίστη στην Παράδοση δε σημαίνει πίστη στο παρελθόν ή σε μια
 εξωτερική αυθεντία, αλλά μετοχή στη ζωή και στην εμπειρία της Εκ-
 κλησίας... Γιατί η Εκκλησία είναι η ζωντανή μαρτυρία της Παράδοσης...
 Για τα μέλη της Εκκλησίας η Παράδοση δεν είναι η φωνή του παρελ-
 θόντος αλλά η συνεχής παρουσία του Θεού στην Εκκλησία του,
 η φωνή της αιωνιότητας».

**Γεώργιος Φλωρόφσκυ, Αγία Γραφή, Εκκλησία, Παράδοσις,
 μτφρ. Δ. Τσάμη, Θεσσαλονίκη 1976, σ. 63-64
 (ελεύθερη απόδοση)**

*Βλ. Γλωσσάριο

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Πού έχει καταγραφεί η ιερά Παράδοση της Εκκλησίας μας;
2. Γνωρίζετε έθιμα που να σχετίζονται με κάποιες από τις μεγάλες γιορτές του Χριστιανισμού;
3. Μπορείτε να συγκεντρώσετε πληροφορίες για κάποια από τις εκκλησιαστικές τέχνες, που αναφέρονται στο κείμενο;
4. Συμπληρώστε τις λέξεις που λείπουν:
 Όσα είδαν και έζησαν οι Απόστολοι κοντά στον _ _ _ _ _ ως μοναδική εμπειρία του _ _ _ _ _ του _ _ _ _ , παραδόθηκαν στις επόμενες γενιές και διασώζονται μέσα στην _ _ _ _ _ .

29. Γνωριμία με τους Ορθοδόξους άηλων χωρών

- Η εκκλησιαστική οργάνωση των Ορθοδόξων Εκκλησιών αποτελεί συνέχεια της Παράδοσης της Εκκλησίας μας από την εποχή των Αποστόλων μέχρι σήμερα
- Το ορθόδοξο οικουμενικό πνεύμα σέβεται τα ιδιαίτερα πολιτισμικά* χαρακτηριστικά των ορθόδοξων λαών
- Η Ορθοδοξία αποτελεί συνδετικό κρίκο όλων των ορθόδοξων πιστών σε όποιο μέρος της γης και αν βρίσκονται

Όταν κάναμε λόγο στο προηγούμενο μάθημα για την Ορθόδοξη Παράδοση επισημάναμε την προσήλωση της Εκκλησίας μας στην πίστη των Αποστόλων και στην αγιοπατερική και συνοδική Παράδοση. Η Ορθόδοξη Εκκλησία, ακολουθώντας αυτή την Παράδοση, διατήρησε ανόθευτη τη χριστιανική πίστη αηλά και τις βασικές διαστάσεις της εκκλησιαστικής οργάνωσης των πρώτων χριστιανικών χρόνων.

Πυρήνας της *πατρευτικής ζωής των πιστών είναι η ενορία*. Πολλές ενορίες μαζί, που ανήκουν στην ίδια γεωγραφική περιφέρεια, αποτελούν μια επισκοπή ή μητρόπολη. Σιγά σιγά, στους επισκόπους των μεγάλων και σημαντικών πόλεων δόθηκε μια ξεχωριστή τιμή. Έτσι δημιουργήθηκαν τα πέντε αρχαία Πατριαρχεία. Αυτά είναι τα Πατριαρχεία της Ρώμης (το οποίο μετά το μεγάλο σχίσμα ακολούθησε δική του χωριστή πορεία), της Κωνσταντινουπόλεως, της Αλεξανδρείας, της Αντιοχείας και των Ιεροσολύμων. Αργότερα δημιουργήθηκαν και άλλα Πατριαρχεία, όπως της Ρωσίας, της Σερβίας, της Ρουμανίας, της Βουλγαρίας και της Γεωργίας. Ο Πατριάρχης είναι πρώτος μεταξύ ίσων, πρώτος, δηλαδή, ως προς την τιμή που του αποδίδεται σε σχέση με τους άλλους επισκόπους.

Η Οργάνωση της Εκκλησίας μας



Εικ. 47^η: Το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Φανάρι, Κωνσταντινούπολη.



Εικ. 48^η: Ο ναός του Ευαγγελισμού. Πατριαρχείο Αλεξανδρείας.

* πολιτισμικός: ο σχετικός με τον πολιτισμό

Οι Ορθόδοξες Εκκλησίες στον κόσμο

Ο οικουμενικός χαρακτήρας της Ορθοδόξου Εκκλησίας

Η Ορθοδοξία ενώνει τους πιστούς σε όλο τον κόσμο

Εκτός από τα Ορθόδοξα Πατριαρχεία υπάρχουν και οι Ορθόδοξες Αυτοκέφαλες (διοικητικά ανεξάρτητες) Εκκλησίες, όπως είναι οι Εκκλησίες της Κύπρου, της Ελλάδας, της Πολωνίας, της Αλβανίας, της Τσεχίας και Σλοβακίας.

Τα Ορθόδοξα Πατριαρχεία και οι Αυτοκέφαλες Εκκλησίες έχουν την ποιμαντική ευθύνη για τους ορθόδοξους πιστούς, που ζουν διασπαρμένοι σε ολόκληρο τον κόσμο. Οι μεγαλύτερες Ορθόδοξες ελληνικές κοινότητες της διασποράς βρίσκονται στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, στη Δυτική Ευρώπη, στην Αυστραλία και στη Νότια Αφρική.

Είναι πολύ σημαντικό να γνωρίζουμε ότι όλες οι Ορθόδοξες Εκκλησίες, όπου και αν βρίσκονται, έχουν την ίδια πίστη και την ίδια Παράδοση. Πολλές φορές η γλώσσα είναι διαφορετική, όπως και κάποια εξωτερικά χαρακτηριστικά της λατρείας, αλλά στην ουσία η λατρευτική ζωή είναι η ίδια παντού. Το γεγονός ότι οι ορθόδοξοι πιστοί των διαφόρων χωρών έχουν τη δυνατότητα να εκφράζονται με τον δικό τους ιδιαίτερο τρόπο, όχι μόνο δε διασπά την ενότητα της Εκκλησίας, αλλά αποκαλύπτει τον οικουμενικό χαρακτήρα της Ορθοδοξίας.

Σήμερα προάγεται με έργα αγάπης, αλληλεγγύης, συμπαράστασης, και με μια ανεξάντλητη κοινωνική προσφορά η ενότητα και ο διάλογος μεταξύ των Ορθοδόξων Εκκλησιών αλλά και η συνεργασία και ο διάλογος με τις άλλες χριστιανικές Εκκλησίες και Ομολογίες* και τις μη χριστιανικές θρησκείες. Σε δύσκολες ώρες, όπως αυτές που βίωσαν τα τελευταία χρόνια, λόγω του πολέμου, κάποιες βαλκανικές χώρες, η Ορθόδοξη Εκκλησία βρέθηκε στο πλευρό των πασχόντων, στηρίζοντάς τους οικονομικά, ενισχύοντάς τους πνευματικά και προωθώντας το πνεύμα της ειρήνης και της συμφιλίωσης.



Εικ. 49^η: Λιτανεία. Ιερά Επισκοπή Μπουκόμπας, Τανζανία.



Εικ. 50^η: Ιερά Πανήγυρις Αγίου Νεκταρίου Kolwezi, Κονγκό.

* Βλ. Γλωσσάριο

ΠΑΡΑΘΕΜΑ

«Η Ορθόδοξη Εκκλησία είναι μια οικογένεια αυτοδιοικούμενων Εκκλησιών. Η ενότητά τους δεν πηγάζει από κάποιο συγκεντρωτικό μηχανισμό, ούτε από την εξουσία κάποιου μοναδικού επισκόπου πάνω σε ολόκληρο το σώμα (την Εκκλησία), αλλά από τον σύνδεσμο ενότητας στην πίστη και την κοινωνία των μυστηρίων».

**Κάλλιστος Ware, Επίσκοπος Διοκλείας,
Η Ορθόδοξη Εκκλησία, σ. 22**



Εικ. 51^η: Ο Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος στην Κορέα.

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά της Ορθόδοξης Εκκλησίας που ενώνουν τους πιστούς σε όλο τον κόσμο;
2. Να εντοπίσετε στον χάρτη τα Πατριαρχεία και τις Αυτοκέφαλες Εκκλησίες.
3. Τι εννοούμε όταν λέμε ότι η Ορθοδοξία έχει οικουμενικό χαρακτήρα;
4. Να κάνετε τις παρακάτω αντιστοιχίες:

- Οι Αυτοκέφαλες Εκκλησίες είναι - Αρχαία Πατριαρχεία είναι - Ο πατριάρχης είναι - Οι Ορθόδοξες κοινότητες της διασποράς - Πολλές ενορίες μαζί αποτελούν	- πρώτος μεταξύ ίσων - μια επισκοπή ή μητρόπολη - αποτελούνται κυρίως από μετανάστες - διοικητικά ανεξάρτητες - τα πρώτα που δημιουργήθηκαν σε σημαντικές πόλεις
--	--

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄

ΕΤΕΡΟΔΟΞΟΙ ΚΑΙ ΑΛΛΟΘΡΗΣΚΟΙ



Εικ. 52^η: Η προσκύνηση των ποιμένων, Δομήνικος Θεοτοκόπουλος (Ελ Γκρέκο, 1541-1614).

30. Μια πρώτη γνωριμία με τους Ρωμαιοκαθολικούς χριστιανούς

- Οι Ρωμαιοκαθολικοί έχουν τη δική τους ιδιαίτερη λατρευτική παράδοση
- Στην Ελλάδα υπάρχουν κοινότητες Ρωμαιοκαθολικών χριστιανών με τους δικούς τους ναούς και τις χαρακτηριστικές τους θρησκευτικές παραδόσεις

Μια πρώτη γνωριμία με τον Ρωμαιοκαθολικισμό

Ένα πρωινό του Απριλίου όλη η τάξη είχε συγκεντρωθεί στην οδό Πανεπιστημίου μπροστά στον ιερό ναό του Αγίου Διονυσίου. Η μέρα αυτή ήταν ξεχωριστή, διότι με πρωτοβουλία της δασκάλας μας, για πρώτη φορά θα επισκεπτόμασταν έναν ρωμαιοκαθολικό ναό.

Την αφορμή γι' αυτή την επίσκεψη έδωσε ένα περιστατικό, το οποίο συνέβη την προηγούμενη εβδομάδα στην τάξη. Ο Στέφανος είχε περάσει τις διακοπές του Πάσχα στη Ρώμη και γεμάτος ενθουσιασμό μάς έδειχνε τις φωτογραφίες που είχε τραβήξει. Πραγματικά όλη η Ρώμη έμοιαζε με ένα ανοιχτό μουσείο, αλλήλ το πιο εντυπωσιακό θέαμα ήταν το Βατικανό*. Ο καθεδρικός* ναός του Αγίου Πέτρου με τις ατελείωτες κιονοστοιχίες** στον προαύλιο χώρο και το επιβλητικό εσωτερικό, μας είχε στην κυριολεξία καθηλώσει. Ο ναός αυτός έμοιαζε βέβαια με τους ναούς μας, είχε όμως και τα δικά του ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Γι' αυτές τις διαφορές ρωτήσαμε τη δασκάλα μας, η οποία μας πρότεινε να επισκεφτούμε έναν ρωμαιοκαθολικό ναό.



Εικ. 53^η: Η πλατεία του Αγίου Πέτρου στο Βατικανό.

Όταν έφτασε η ώρα της επίσκεψης μπήκαμε στον ναό του αγίου Διονυσίου με απόλυτη ησυχία και τάξη, όπως μας υπέδειξε η δασκάλα. Ο ιερέας του ναού μάς υποδέχτηκε εγκάρδια και μας μίλησε για την Καθολική Εκκλησία στην Ελλάδα, για την ιστορία της, για τις λατρευτικές της εκδηλώσεις και για τις θρησκευτικές παραδόσεις των Ελλήνων Καθολικών. Όταν βγήκαμε στο προαύλιο τον λόγο πήρε ο Πέτρος:

* Βλ. Γλωσσάριο

** κιονοστοιχίες: σειρά από κολόνες σε κανονικές μεταξύ τους αποστάσεις.

- Κυρία, γιατί οι εικόνες του ναού του Αγίου Διονυσίου είναι διαφορετικές από τις δικές μας;

- Οι Ρωμαιοκαθολικοί χριστιανοί έχουν τη δική τους αγιογραφική παράδοση, η οποία έχει επηρεαστεί αρκετά από την κοσμική ζωγραφική. Η βυζαντινή αγιογραφία έχει μια ξεχωριστή τεχνοτροπία και θεολογία και εκφράζει με μοναδικό τρόπο το πνεύμα της Ορθοδόξιας.

- Παρατήρησα, κυρία, ότι ο ιερέας δεν είχε γενειάδα, όπως οι δικοί μας, είπε ο Παύλος.

- Οι ρωμαιοκαθολικοί ιερείς δε διαφέρουν από τους δικούς μας μόνο σε αυτό, απάντησε η δασκάλα. Δεν κυκλοφορούν με ράσα έξω από τον ναό και είναι όλοι υποχρεωτικά άγαμοι.

- Και τι είναι η Όστια, στην οποία αναφέρθηκε ο ιερέας; ρώτησε η Νεφέλη.

- Η Όστια είναι η Θεία Κοινωνία των Ρωμαιοκαθολικών. Οι πιστοί τους δεν κοινωνούν με τη λαβίδα σώμα και αίμα Χριστού από το Άγιο Ποτήριο, αλλ' ο ιερέας βάζει στο στόμα του κάθε πιστού την Όστια, τον καθαγιασμένο άζυμο άρτο*.

- Και πώς χρησιμοποιείται το εκκλησιαστικό μουσικό όργανο, που μας έδειξε ο ιερέας; ρώτησε η Μελίνα.

- Το εκκλησιαστικό μουσικό όργανο, που είναι ένας είδος αρμονίου, χρησιμοποιείται σε όλες τις ακολουθίες των Ρωμαιοκαθολικών και των Προτεσταντών. Μεγάλοι συνθέτες έχουν συνθέσει μοναδικές μελωδίες εκκλησιαστικής μουσικής ειδικά για τέτοια όργανα.

- Σε ποια μέρη της Ελλάδας υπάρχουν κοινότητες Ρωμαιοκαθολικών, ρώτησε ο Κώστας.

- Οι περισσότεροι Ρωμαιοκαθολικοί ζουν στις Κυκλάδες, στα Επτάνησα και στην Αθήνα, απάντησε η δασκάλα.

- Κυρία, μπορούμε να επισκεφτούμε και έναν προτεσταντικό ναό;

- Στο επόμενο μάθημά μας θα σας προβάλλω μια βιντεοταινία για έναν προτεσταντικό ναό. Τότε θα μάθετε αρκετά και για αυτό το κομμάτι του Χριστιανισμού.

Καθώς απομακρυνόμασταν από τον Άγιο Διονύσιο ευχηθήκαμε οι προσπάθειες επίλυσης των διαφορών μεταξύ Ορθοδόξιας και Καθολικισμού να καρποφορήσουν και η χριστιανοσύνη να ξαναβρεί τη χαμένη ενότητά της στη βάση της αρχαίας αδιαίρετης Παράδοσης.

Στοιχεία της λατρείας των Ρωμαιοκαθολικών



Εικ. 54^η: Από την επίσκεψη του Πάπα Ιωάννη-Παύλου Β΄ στην Αθήνα. Ιερός Ναός Αγίου Διονυσίου.

*άζυμος άρτος: άρτος που παρασκευάζεται χωρίς προζύμι.

ΠΑΡΑΘΕΜΑ

«Η Ανατολή και η Δύση μπορούν να συναντηθούν και να καταλάβουν η μια την άλλη μόνο αν θυμηθούν την αρχική τους συγγένεια στο κοινό παρελθόν. Το πρώτο βήμα που πρέπει να κάνουν είναι να καταλάβουν καλά ότι, παρ' όλες τις ιδιομορφίες τους, Ανατολή και Δύση ανήκουν οργανικά μαζί στην ενότητα της Χριστιανοσύνης... Είναι κομμάτια ενός κόσμου, μιας Χριστιανοσύνης που, κατά το σχέδιο του Θεού, δεν έπρεπε να είχε διασπαστεί. Η τραγωδία της διαίρεσης είναι το μεγαλύτερο και κρισιμότερο πρόβλημα της χριστιανικής Ιστορίας».

**Γεωργίου Φλωρόφσκυ, *Θέματα Εκκλησιαστικής Ιστορίας*,
μτφρ. Π.Πάλλη, εκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1979, σ. 33-34**

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Να επισημάνετε τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των Ρωμαιοκαθολικών που αναφέρονται στο μάθημα.
2. Μπορείτε να συγκεντρώσετε πληροφορίες και φωτογραφίες γνωστών Ρωμαιοκαθολικών ναών;
3. Να συγκεντρώσετε πληροφορίες για τις ομοιότητες και τις διαφορές της Βυζαντινής αγιογραφίας από τη θρησκευτική τέχνη της Δυτικής Εκκλησίας.
4. Να κάνετε τις παρακάτω αντιστοιχίες:

- Καθεδρικός ναός Αγίου Πέτρου	- άζυμος άρτος
- Έλληνες Ρωμαιοκαθολικοί	- άγαμοι
- Όστια	- Ρώμη
- κληρικοί	- Κυκλάδες, Επτάνησα, Αθήνα

31. Μια πρώτη γνωριμία με τους Ευαγγελικούς χριστιανούς

➤ *Η διάσπαση της δυτικής χριστιανοσύνης*

➤ *Ιδιαίτερα στοιχεία της Θείας Λειτουργίας σε προτεσταντικό ναό*

Μετά το σχίσμα του 1054 μ.Χ. διαμορφώνεται στη Δύση η ταυτότητα του Ρωμαιοκαθολικισμού, ο οποίος έμελλε να κυριαρχήσει και να επιδράσει καθοριστικά στη ζωή και στον πολιτισμό της για πολλούς αιώνες. Οι σταυροφορίες*, οι κοσμικές διεκδικήσεις του Πάπα, η βαθμιαία απομάκρυνση από την Παράδοση της ενωμένης Εκκλησίας, οδήγησαν τη Δυτική Εκκλησία σε κρίσεις και αδιέξοδα. Οι αντιδράσεις σ' αυτήν την κατάσταση, αδύναμες στην αρχή, πλήθυναν ιδίως από τον 15ο αιώνα και μετά.

Κατά τον 16ο αιώνα κορυφώνεται η αντίσταση απέναντι στον Παπισμό* με αφορμή τα συγχωροχάρτια* (αφέσεις). Το 1517 μ.Χ. ξεκινά το κίνημα της Μεταρρύθμισης, το οποίο θα οδηγήσει στη διάσπαση του Δυτικού Χριστιανισμού. Οι τρεις μεγάλοι μεταρρυθμιστές ήταν ο Μαρτίνος Λούθηρος, ο Ούλριχ Ζβίγγλιος και ο Ιωάννης Καλβίνος. Η αρχική προσπάθειά τους να αλλιάξουν τα κακώς κείμενα στην Εκκλησία, είχε απρόβλεπτες συνέπειες, που συνδέονταν με τη γενικότερη κοινωνική και πολιτική κατάσταση της εποχής. Η Μεταρρύθμιση άλλαξε το πρόσωπο της Ευρώπης ριζικά, αφού εκτός από τους Ρωμαιοκαθολικούς, δημιουργήθηκαν αρκετές προτεσταντικές Ομολογίες*. Οι μεγαλύτερες απ' αυτές είναι οι Λουθηρανοί, οι Καλβινιστές, οι Αγγλικοί, οι Μεθοδιστές, οι Βαπτιστές, οι Πεντηκοστιανοί κ.ά.

Για να μπορέσουμε να κατανοήσουμε περισσότερο τη φυσιογνωμία αυτών των προτεσταντικών Ομολογιών, η δασκάλα μας αποφάσισε να προβάλει στην τάξη μια βιντεοταινία που παρουσίαζε την τέλεση της κυριακάτικης Θείας Λειτουργίας σε έναν προτεσταντικό ναό. Κατά τη διάρκεια της παρουσίασης, ενημερωθήκαμε για τη μορφή και το περιεχόμενο της προτεσταντικής Θείας Λειτουργίας και επισήμαναμε τις ουσιαστικές διαφορές της από την ορθόδοξη λατρεία και παράδοση.

Συγκεκριμένα, όπως παρατηρήσαμε:

- Στο εσωτερικό του προτεσταντικού ναού υπήρχε ελάχιστος διάκοσμος. Η απουσία των εικόνων, του τέμπλου και η απλότητα του χώρου δεν είχαν καμία σχέση με τους πλούσιους συμβολισμούς και την πνευματική ανάταση που δημιουργεί ο βυζαντινός ναός. Το μοναδικό σύμβολο που κυριαρχούσε ήταν ο σταυρός.
- Το κήρυγμα του Θείου Λόγου από τον πάστορα* καταλάμβανε κεντρική θέση στη Θεία Λειτουργία. Όπως αλλήλως διδάσκει ο

Οι αυθαιρεσίες της παπικής εξουσίας μεγαλώνουν το χάσμα

Η Μεταρρύθμιση

Η προτεσταντική Θεία Λειτουργία

*Βλ. Γλωσσάριο

*Ιδιαίτερα στοιχεία της
προτεσταντικής Θείας
Λειτουργίας*



Εικ. 55^η: Ο Μαρτίνος Λούθηρος. Έργο του Lucas Cranach, 16ος αι. μ.Χ.

Προτεσταντισμός, η Αγία Γραφή είναι η μοναδική πηγή της χριστιανικής πίστης («μόνο η Γραφή»). Η Ιερά Παράδοση της Εκκλησίας δεν έχει για τους προτεστάντες ιδιαίτερη αξία.

- Στη Λειτουργία που παρακολουθήσαμε δεν υπήρχε Θεία Μετάληψη, γιατί η Θεία Λειτουργία συνήθως μόνο μια Κυριακή κάθε μήνα συνδυάζεται με την τέλεση της Θείας Ευχαριστίας και τη Θεία Μετάληψη.
- Η μουσική και το ομαδικό εκκλησιαστικό άσμα έχουν μεγάλη σημασία στις ακολουθίες. Στην επένδυση της προτεσταντικής Θείας Λειτουργίας με άσμα και εκκλησιαστικό όργανο η συμβολή του Λουθήρου υπήρξε μεγάλη.
- Σε κάθε κάθισμα υπήρχε για τον πιστό ένα μικρό βιβλίο, το οποίο περιείχε διάφορα μελοποιημένα άσματα και ψαλμούς για κάθε περίπτωση. Όταν άρχιζε να παίζει το αρμόνιο οι πιστοί άνοιγαν το βιβλίο στη σελίδα που εμφανιζόταν σ' έναν πίνακα και έψελναν όλοι μαζί.

Η δασκάλα μας έκλεισε την παρουσίασή της υπενθυμίζοντάς μας, ότι εδώ και πολλές δεκαετίες διεξάγεται διάλογος μεταξύ Ορθοδοξίας και Προτεσταντισμού, ο οποίος συμβάλλει στην προσέγγιση των χριστιανών.



Κήρυγμα σε προτεσταντικό ναό.

ΠΑΡΑΘΕΜΑ

«Ο χριστιανός είναι ελεύθερος κύριος των πάντων και δεν είναι υποτελής σε κανέναν. Ο χριστιανός είναι πρόθυμος υπηρέτης των πάντων και υποτελής στον καθένα».

M. Luther, Von der Freiheit eines Christenmenschen (1520)

«Με την πίστη και την αγάπη, ο χριστιανός βρίσκεται ανάμεσα στον Θεό και τον πλησίον ως ένα όργανο, το οποίο από επάνω δέχεται και από κάτω διανέμει. Μοιάζει με ένα δοχείο ή έναν σωλήνα, διαμέσου του οποίου τα νάματα των αγαθών του Θεού ρέουν ακατάπαυστα προς τους άλλους ανθρώπους».

M. Luther, Kirchenpostille (1522), Epistel in der Früh-Christmesse, Tit. 3, 4-7

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Να χαρακτηρίσετε με την ένδειξη Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ), τις παρακάτω προτάσεις:

- Το κίνημα της Μεταρρύθμισης ξεκίνησε τον 14ο αιώνα ☐
- Δύο από τις μεγαλύτερες προτεσταντικές Ομολογίες είναι οι Καλβινιστές και οι Πεντηκοστιανοί. ☐
- Στην προτεσταντική θεολογία η Ιερά Παράδοση είναι ισάξια με την Αγία Γραφή. ☐
- Πάστορας ονομάζεται ο προτεστάντης ιερέας. ☐
- Στους προτεσταντικούς ναούς κυριαρχεί το σύμβολο του Σταυρού. ☐

2. Ποιες αντιλήψεις ή συμπεριφορές ώθησαν κάποιους ανθρώπους να εναντιωθούν στον Ρωμαιοκαθολικισμό; Προσπαθήστε να εξηγήσετε για ποιους λόγους αντέδρασαν.

3. Διάφορες προσωπικότητες του σύγχρονου Προτεσταντισμού ανέπτυξαν μια πλούσια κοινωνική προσφορά. Ανάμεσά τους μπορούμε να διακρίνουμε τον Άλμπερτ Σβάιτσερ, τον Μάρτιν Λούθερ Κινγκ, τον Ντέσμον Τούτου και άλλους. Αφού βρείτε πληροφορίες για κάποιον από αυτούς, να κάνετε μια παρουσίασή του στην τάξη.

32. Η λατρεία των Εβραίων στη συναγωγή το Σάββατο

- Η συναγωγή ως κέντρο της εβραϊκής κοινότητας
- Ο εσωτερικός χώρος της συναγωγής και η τέλεση της λατρείας

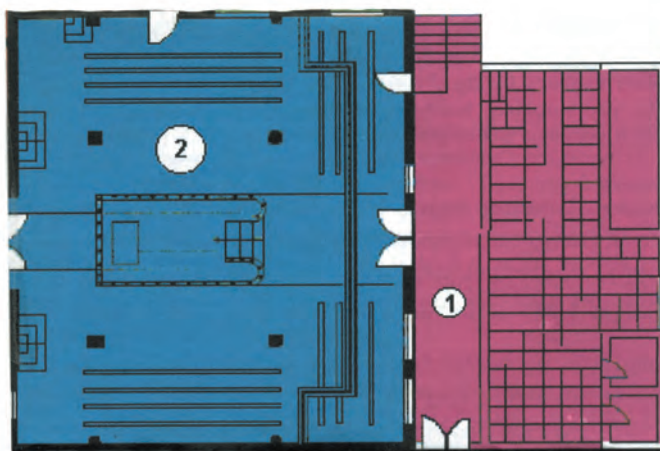
Οι ορθόδοξοι χριστιανοί προσεγγίζουν πάντοτε με σεβασμό και αγάπη όχι μόνο τους ετερόδοξους, αλλά και όσους ανήκουν σε άλλες θρησκείες. Η πρόταση των συμμαθητών μας, του Συμεών και της Δεββώρας, οι οποίοι ανήκουν στην Ιουδαϊκή θρησκεία, ήταν για μας μια καλή ευκαιρία να αποδείξουμε στην πράξη αυτό τον σεβασμό μας. Συνοδευόμενοι από τον ραβίνο* της κοινότητάς τους, ανέλαβαν να μας περιγράψουν το εσωτερικό μιας συναγωγής και τον τρόπο με τον οποίο τελείται εκεί κάθε Σάββατο η λατρεία.

Η εβραϊκή συναγωγή

Η παρουσίαση αυτή έγινε πράγματι λίγες ημέρες αργότερα στην τάξη μας. Ο δάσκαλός μας υποδέχτηκε εγκάρδια τον ραβίνο της Εβραϊκής κοινότητας. Ο Συμεών και η Δεββώρα είχαν συνεργαστεί για να συγκεντρώσουν το απαραίτητο υλικό (αφίσες, φωτογραφίες, σχεδιαγράμματα κ.λπ.), το οποίο θα μας βοηθούσε να γνωρίσουμε καλύτερα τον χώρο λατρείας τους.

Χαρήκαμε πολύ όταν ο ραβίνος μάς εξήγησε ότι η ελληνική λέξη «συναγωγή» χρησιμοποιείται σε όλο τον κόσμο ως ονομασία για τον ιουδαϊκό χώρο λατρείας. Συναγωγές υπάρχουν σε πολλά μέρη του κόσμου και βέβαια και στην Ελλάδα, η οποία έχει παράδοση στον σεβασμό των διαφορετικών θρησκευτικών παραδόσεων και αντιλήψεων.

Καθώς οι περισσότεροι από εμάς δεν είχαμε ποτέ επισκεφθεί κάποια συναγωγή, οι πρώτες μας ερωτήσεις δεν άργησαν να διατυπωθούν και είχαν αρχικά σχέση με την αρχιτεκτονική μορφή της. Ο Συμεών μάς εξήγησε ότι είναι ένα κτίριο απλό, συνήθως ορθογώνιο και μας παρουσίασε ένα σχεδιάγραμμα της συναγωγής της Ρόδου, μιας από τις πιο ιστορικές συναγωγές στον ελληνικό χώρο (οικοδομήθηκε το 1577 μ.Χ.).



Εικ. 56^η: Κάτοψη της συναγωγής της Ρόδου.

*Βλ. Γλωσσάριο

Η Δεββώρα, που είχε αναλάβει να μας μιλήσει για τον εσωτερικό χώρο της συναγωγής, μας περιέγραψε τη συγκεκριμένη συναγωγή. Μέσα σ' αυτήν υπάρχουν:

Ο εσωτερικός χώρος της συναγωγής

α) Η «θήκη» ή «κιβωτός», όπου τοποθετούνται τα ιερά κείμενα, στον ανατολικό τοίχο της συναγωγής.

β) Το βήμα ή «άμβωνας» στο κέντρο της αίθουσας, πάνω στον οποίο στέκεται αυτός που απαγγέλλει τις προσευχές ή διαβάζει τις Γραφές.

γ) Οι λυχνίες, ανάμεσα στις οποίες ξεχωρίζει η επτάφωτος λυχνία,* που αποτελεί απαραίτητο ιερό σκεύος για κάθε συναγωγή.

δ) Καθίσματα για τους πιστούς.

Η λατρεία του Θεού στη συναγωγή

Στον χώρο της συναγωγής συγκεντρώνονται τα μέλη της ιουδαϊκής κοινότητας, μελετούν τις Γραφές και λατρεύουν τον Θεό, χωρίς όμως να προσφέρουν θυσίες, όπως συνήθιζαν στο παρελθόν. Στις μέρες μας, έχουν προστεθεί διάφορες κοινωνικές ή φιλανθρωπικές δραστηριότητες, ανάλογα με τις ανάγκες των μελών κάθε κοινότητας.

Οι σπουδαιότερες γιορτές των Εβραίων, αλλήλ και το Σάββατο, που είναι η ιερή τους μέρα, γιορτάζονται πάντοτε στη συναγωγή. Η ιερή ακολουθία χωρίζεται:

α) Στην ανάγνωση των Γραφών.

β) Στο κήρυγμα.

γ) Στην προσευχή, που συνδέεται και με την απαγγελία διάφορων ψαλμών.

Στην Ελλάδα, εκτός από τη συναγωγή της Ρόδου, υπάρχουν και άλλες ιστορικές συναγωγές, όπως αυτές της Δήλου, της Αίγινας, των Ιωαννίνων αλλήλ και της Θεσσαλονίκης. Στις συναγωγές της Θεσσαλονίκης κήρυξε και ο απόστολος Παύλος. Την εποχή εκείνη σε αρ-



Εικ. 57^η: Η επτάφωτος λυχνία.

*Βλ. Γλωσσάριο

κετές συναγωγές η λατρεία γινόταν στην ελληνική γλώσσα και έτσι πολλοί είχαν την ευκαιρία να γνωρίσουν τις αλήθειες της Βίβλου και να προετοιμαστούν για τη συνάντηση με τον αληθινό Θεό. Γι' αυτό άλλωστε ο απόστολος Παύλος πήγαινε στις συναγωγές σε κάθε πόλη που επισκεπτόταν, αφού εκεί υπήρχε πρόσφορο έδαφος για να βρει απήχηση το χριστιανικό Ευαγγέλιο.

Ο φίλος μας ο Συμεών, μετά την ολοκλήρωση της παρουσίας της συναγωγής μάς κάλεσε όλους να παρευρεθούμε στην τελετή της θρησκευτικής ενηλικίωσής του. Όπως μας είπε, όταν ένα αγόρι συμπληρώσει το 12ο έτος παρουσιάζεται στη συναγωγή. Εκεί, σε μία ειδική τελετή, απαγγέλλει δημόσια ένα σχετικό απόσπασμα από τις ευχές της Πεντατεύχου*. Από εκείνη την ημέρα έχει την υποχρέωση και την ευθύνη της τήρησης των εντολών του Νόμου και ονομάζεται «Υιός της Διαθήκης».

ΠΑΡΑΘΕΜΑ

«Υψώνω τους οφθαλμούς μου προς τα όρη· από πού θα έλθη η βοήθειά μου; Η βοήθειά μου έρχεται από τον Κύριο, τον δημιουργό του ουρανού και της γης. Δεν θα επιτρέψη να σαλευθή ο πους σου, μηδέ θα νυστάξη ο φύλαξ σου. Ιδού δεν θα νυστάξη μηδέ θα αποκοιμηθή ο φύλαξ του Ισραήλ. Ο Κύριος είναι φύλαξ σου, ο Κύριος είναι εις την δεξιάν σου ως προστατευτική σκιά σου. Την ημέρα ο ήλιος δεν σε βλάπτει μηδέ η σελήνη την νύκτα. Ο Κύριος σε φυλάττει από παντός κακού· φυλάττει την ψυχήν σου. Ο Κύριος φυλάττει την αναχώρησίν σου και την επιστροφήν σου από τούδε και δια παντός».

Εβραϊκό Προσευχολόγιο, Ψαλμός ΡΚ´

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Ποιες είναι οι αντίστοιχες λέξεις ή φράσεις;

- | | |
|--------------------|----------------------|
| • ραβίνος | βήμα |
| • άμβωνας | τόπος συγκέντρωσης |
| • Σάββατο | διδάσκαλος του Νόμου |
| • συναγωγή | ιερή ημέρα |
| • επτάφωτος λυχνία | ιερό αντικείμενο |

2. Τι είναι η επτάφωτος λυχνία και πού χρησιμοποιείται;

3. Αν στην περιοχή που ζείτε υπάρχει μια συναγωγή, δώστε περισσότερα στοιχεία στους συμμαθητές σας σχετικά με αυτήν.

33. Η προσευχή των μουσουλμάνων στο τζαμί την Παρασκευή

- Η αρχιτεκτονική του τεμένους και οι βασικοί χώροι του
- Το τελετουργικό της προσευχής των μουσουλμάνων

Μία ακόμα από τις μεγάλες θρησκείες με έντονη παρουσία στον κόσμο μας είναι το Ισλάμ, που ιδρύθηκε από τον Μωάμεθ τον 7ο μ.Χ. αιώνα στην Αραβία. Ο αραβικός όρος Ισλάμ σημαίνει την «υποταγή» στον Αλλάχ, στον έναν και μοναδικό Θεό. Το θέλημα του Αλλάχ περιέχεται στο Κοράνιο, το ιερό βιβλίο του Ισλάμ που αποκάλυψε ο Αλλάχ στον προφήτη του Μωάμεθ. Ο Μωάμεθ θεωρείται από τους μουσουλμάνους ο μεγαλύτερος και τελευταίος προφήτης του αληθινού Θεού.

Στο Ισλάμ ανήκουν δύο συμμαθητές μας, ο Γιουσούφ και η Λεϊλά, οι οποίοι κατάγονται από τη Θράκη και αποδέχτηκαν την πρόταση του δασκάλου να μας παρουσιάσουν τον μουσουλμανικό ναό, που ονομάζεται τέμενος ή τζαμί. Ο Γιουσούφ, χρησιμοποιώντας διαφάνειες, μας έδειξε αρχικά ότι τα τεμένη είναι μεγάλες τετράγωνες ή ορθογώνιες υπόστυλεις αίθουσες και μας παρουσίασε ορισμένα από τα βασικά χαρακτηριστικά τους. Οι διαφάνειες που πρόβαλε περιελάμβαναν:

α) Τους μιναρέδες, που είναι ορατοί από μακριά και από τους οποίους ο μουεζίνης* καλεί τους πιστούς σε προσευχή πέντε φορές την ημέρα. Οι μιναρέδες είναι πύργοι, που ο αριθμός τους ποικίλει από έναν έως έξι σε κάθε τέμενος και συμβολίζουν τη μοναδικότητα του Θεού.

β) Την κρήνη, που είναι συνήθως τοποθετημένη στην αυλή του τεμένους, όπου οι πιστοί, όπως ορίζει το τελετουργικό, πλένονται πριν από την προσευχή.

γ) Την αίθουσα της προσευχής, που είναι στρωμένη με χαλιά ισλαμικής τέχνης.

δ) Την εσωτερική διακόσμηση από αραβουργήματα* και στίχους από το Κοράνιο, αφού στο Ισλάμ απαγορεύεται η χρήση εικόνων.

ε) Τον άμβωνα, από τον οποίο ο ιμάμης* απευθύνεται στους πιστούς.

στ) Μια εσοχή στον τοίχο (Mihrab), που δείχνει την κατεύθυνση της Μέκκας, της ιερής τους πόλης. Οι πιστοί είναι υποχρεωμένοι, όταν προσεύχονται να είναι στραμμένοι προς αυτή την κατεύθυνση.

Προκειμένου να κατανοήσουμε καλύτερα τη μορφή και τη λειτουργία ενός τεμένους, η Λεϊλά μάς παρουσίασε διάφορα παραδείγματα απ' όλο τον κόσμο. Ανάμεσα σ' αυτά ξεχώριζαν, το τέμενος του Ομάρ στα Ιεροσόλυμα (7ος αι. μ.Χ.), της Κόρδοβας (8ος αι. μ.Χ.), το Μέγα Τέμενος της Δαμασκού (8ος αι. μ.Χ.) και το Μπλε Τζαμί στην

Το Ισλάμ

Το μουσουλμανικό τέμενος ή τζαμί



Εικ. 58^η: Μιναρές.



Εικ. 59^η: Η εσοχή (Mihrab).

*Βλ. Γλωσσάριο

Η προσευχή των μουσουλμάνων

Κωνσταντινούπολη (17ος αι. μ.Χ.). Το τελευταίο μάς εντυπωσίασε με τις επιρροές από τη βυζαντινή ναοδομία. Ονομάζεται «Μπλε Τζαμί», γιατί τα χιλιάδες πλακάκια στο εσωτερικό του έχουν το γαλάζιο χρώμα της θάλασσας. Όποιος προχωράει στην αίθουσα της προσευχής έχει την εντύπωση ότι βρίσκεται σ' ένα υποθαλάσσιο περιβάλλον, όπου κυριαρχούν το τουρκουάζ, το πράσινο της θάλασσας και το υγρό γαλάζιο των σμάλτων.

Το μεσημέρι της Παρασκευής, της ιερής ημέρας των μουσουλμάνων, οι πιστοί συγκεντρώνονται στο τζαμί για να προσευχηθούν. Ο ιμάμης στέκεται μπροστά στους συγκεντρωμένους και απαγγέλλει τους καθορισμένους στίχους από το Κοράνιο. Πίσω από τον ιμάμη, οι πιστοί προσεύχονται εκτελώντας ρυθμικά τις κινήσεις που προβλέπονται, αφού η προσευχή στο Ισλάμ έχει έναν αυστηρά τελετουργικό ρυθμό. Το τζαμί αποτελεί το επίκεντρο της λατρευτικής ζωής των μουσουλμάνων ιδιαίτερα κατά τις μεγάλες γιορτές τους, ανάμεσα στις οποίες κυριαρχεί το Ραμαζάνι. Ο μήνας του Ραμαζανιού είναι περίοδος νηστείας και αυτοπειθαρχίας. Κατά την περίοδο αυτή οι πιστοί δεν επιτρέπεται να φάνε ή να πιούνε οτιδήποτε από την ανατολή έως τη δύση του ηλίου.

Με την παρουσίαση του Ισλάμ από τους συμμαθητές μας διαπιστώσαμε τις ιδιαιτερότητες της θρησκευτικής τους παράδοσης, αλλά και του πολιτισμού των μουσουλμάνων που ζουν στη χώρα μας.



Η προσευχή στο τζαμί.

ΠΑΡΑΘΕΜΑ

«Η ευσέβεια δεν είναι απλά να στρέψετε το πρόσωπο σας προς το μέρος της Ανατολής ή της Δύσης· ευσεβείς είναι ... αυτοί που ευεργετούν για την αγάπη του Θεού τον συνάνθρωπό τους, τα ορφανά, τους φτωχούς, τους οδοιπόρους, τους επαίτες· αυτοί που εξαγοράζουν τους αιχμαλώτους, αυτοί που δεν παραλείπουν την προσευχή, αυτοί που ελεούν, αυτοί που εκτελούν τις υποχρεώσεις τους, αυτοί που δείχνουν καρτερία στις δυστυχίες, στις συμφορές και στις καταπιέσεις. Όλοι αυτοί είναι δίκαιοι και φοβούνται τον Κύριο».

Κοράνιο, σούρα* «Η Βους», 2, 172



Εικ. 60^η: Η πρώτη σελίδα του Κορανίου.

*Βλ. Γλωσσάριο

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1) Να χαρακτηρίσετε με την ένδειξη Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ), τις παρακάτω προτάσεις:

- Το τέμενος εξυπηρετεί τις λατρευτικές ανάγκες των μουσουλμάνων. ☐
- Η Αγία Γραφή είναι το ιερό βιβλίο των μουσουλμάνων. ☐
- Το τζαμί είναι διακοσμημένο με διάφορες εικόνες. ☐
- Ο μιναρές είναι ένας πύργος από τον οποίο ο μουεζίνης καλεί τους πιστούς σε προσευχή. ☐
- Ισλάμ σημαίνει «υποταγή» στον Αλλάχ. ☐
- Το Σάββατο είναι η ιερή ημέρα των μουσουλμάνων. ☐
- Το Mihrab δείχνει πάντοτε την κατεύθυνση της Μέκκας. ☐

2) Οι Πομάκοι ζουν στα ορεινά της Θράκης (κυρίως στους νομούς Ξάνθης και Ροδόπης) και ανήκουν στη μουσουλμανική μειονότητα της χώρας μας. Να βρείτε πληροφορίες για τη θρησκευτική τους ζωή, τη γλώσσα τους, τα ήθη και τα έθιμά τους και να τις παρουσιάσετε στην τάξη.

3) Να δείξετε στον χάρτη μερικές από τις ισλαμικές χώρες και να συγκεντρώσετε πληροφορίες για κάποια από αυτές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄

ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΘΕΜΑΤΑ



Εικ. 61^η: Ο άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος υπαγορεύει στον μαθητή του Πρόχορο. Ολοσέλιδη μικρογραφία εξαιρετικής τέχνης, που διακοσμεί την πρώτη σελίδα περγαμινού χειρογράφου Τετραευαγγελίου του 1100 μ.Χ., Ιερά Μονή Κουτλουμουσίου, Άγιον Όρος.

34. Γρηγόριος ο Θεολόγος

- Ο βίος του αγίου Γρηγορίου του Θεολόγου ως πρότυπο για όλους τους χριστιανούς
- Η φανέρωση της αλήθειας μέσα από τα έργα του
- Ο Γρηγόριος αγωνίζεται για την προάσπιση της ορθόδοξης πίστης

*Τα πατερικά κείμενα
ως πηγή πνευματι-
κού πλούτου*

Για όσους επιθυμούν να γνωρίσουν την αυθεντική Ορθόδοξη Παράδοσή μας, τα έργα των Πατέρων αποτελούν ανεξάντλητη πηγή γνώσης και πνευματικού πλούτου. Ανάμεσα σ' αυτά ξεχωρίζουν τα κείμενα του αγίου Γρηγορίου του Θεολόγου, που χαρακτηρίζεται ως ο επιφανέστερος, ο «άριστος» θεολόγος της Εκκλησίας μετά τον Ευαγγελιστή Ιωάννη.

Ο Γρηγόριος γεννήθηκε το 329 μ.Χ. στη Ναζιανζό της Καππαδοκίας. Ο πατέρας του Γρηγόριος αναδείχτηκε επίσκοπος της Ναζιανζού, αφού την εποχή εκείνη μπορούσαν να χειροτονθούν και έγγαμοι επίσκοποι. Η μητέρα του μικρού Γρηγορίου, η Νόννα, έδωσε τον καλύτερο εαυτό της στην ανατροφή του παιδιού της και προσευχόταν συνεχώς στον Θεό για την προκοπή του.

*Οι σπουδές
του Γρηγορίου*

Αφού έμαθε τα πρώτα του γράμματα στη Ναζιανζό, οι γονείς του έστειλαν τον Γρηγόριο στην Καισάρεια της Καππαδοκίας για να συνεχίσει τις σπουδές του. Εκεί γνωρίστηκε με τον συνομήλικό του Μέγα Βασίλειο. Η δίψα του για μάθηση τον οδηγεί στην Καισάρεια της Παλαιστίνης, στην Αλεξάνδρεια και τέλος στην Αθήνα για ανώτερες σπουδές. Στην Αθήνα συναντάει ξανά τον Μέγα Βασίλειο και γίνονται αχώριστοι φίλοι.

Οι συμφοιτητές και οι δάσκαλοί του είχαν τόσο εντυπωσιαστεί από την ευστροφία και τις γνώσεις του, που τον παρακάλεσαν να παραμείνει στην Αθήνα ως καθηγητής. Ο Γρηγόριος, αφού διδάσκει για έναν περίπου χρόνο στις ανώτερες σχολές των Αθηνών, αναχωρεί τελικά για την πατρίδα του.

Ο δρόμος της άσκησης

Στην Καππαδοκία εξασκεί για έναν χρόνο το επάγγελμα του ρήτορα-συνηγόρου, αλλιά αμφιταλαντεύεται ανάμεσα στη ζωή στον κόσμο και στη μοναχική ζωή. Η αγάπη του για την Εκκλησία φούντωσε τελικά σαν φλόγα μέσα του. Ο πόθος του για τον Θεό οδηγεί τα βήματά του στον Πόντο, όπου ασκτεύει μαζί με τον φίλο του Βασίλειο. Εκεί αρχίζει να συγγράφει σπουδαία θεολογικά έργα. Οι ανάγκες, όμως, της Εκκλησίας τού επιβάλλουν να επιστρέψει στην πατρίδα του, όπου εκλέγεται επίσκοπος Αριανζού.

Το 378 μ.Χ. φτάνει στην Κωνσταντινούπολη και αναλαμβάνει τη στήριξη των λίγων Ορθο-

τοξών.



Εικ. 62^η: Ο Άγιος Γρηγόριος αναχωρεί από την Κωνσταντινούπολη. Μικρογραφία των «Ομιλιών», 11ος αι. μ.Χ., Πατριαρχική Βιβλιοθήκη, Ιεροσόλυμα.

δόξων, που είχαν απομείνει, αφού οι υποστηρικτές της αίρεσης του αρειανισμού είχαν καταφέρει να επικρατήσουν παντού. Στον μικρό ναό της αγίας Αναστασίας ο Γρηγόριος κηρύττει, και αμέτρητα πλήθη αρχίζουν να συγκεντρώνονται για να τον ακούσουν. Τη νύκτα του Μεγάλου Σαββάτου του 379 μ.Χ. οι αιρετικοί θορυβημένοι επιτέθηκαν στον ναό και τραυμάτισαν τον Γρηγόριο. Ο άνθρωπος που θα τον δολοφονούσε, μόλις βρέθηκε μπροστά στον θεολόγο επίσκοπο, μετανόησε και δεν πραγματοποίησε την πρόθεσή του. Ο άγιος Γρηγόριος αντιμετώπισε όλες τις προκλήσεις με πραότητα, επιείκεια και αγάπη.

Η Β' Οικουμενική Σύνοδος, που συγκλήθηκε το 381 μ.Χ. στην Κωνσταντινούπολη, του επιφύλαξε τιμές αληθιά και πικρίες. Οι συνοδικοί πατέρες τον εξέλεξαν αρχιεπίσκοπο Κωνσταντινουπόλεως και του ανέθεσαν την προεδρία της Συνόδου. Όταν, όμως, κάποιοι επίσκοποι, λίγο αργότερα, αμφισβήτησαν την εκλογή του, ο Γρηγόριος παραιτήθηκε, προκειμένου να επανέλθει η ειρήνη και η ηρεμία στην Εκκλησία.

Ο Γρηγόριος επέστρεψε στην πατρίδα του Καππαδοκία και συνέχισε να βοηθάει και να προστατεύει τους χριστιανούς. Στα τελευταία χρόνια της ζωής του έζησε ασκητικά και αφοσιώθηκε ολοκληρωτικά στη συγγραφή. Το τέλος της επίγειας ζωής του ήρθε το 390 μ.Χ. και η Εκκλησία τιμά τη μνήμη του στις 25 Ιανουαρίου. Γιορτάζεται επίσης και στις 30 Ιανουαρίου, τη μέρα των Τριών Ιεραρχών, μαζί με τους άλλους δύο μεγάλους Πατέρες και Διδασκάλους, τον Μέγα Βασίλειο και τον Ιωάννη τον Χρυσόστομο.

Η θεολογική του σκέψη, τα βαθυστόχαστα συγγράμματά του, η έντονη ποιητικότητα του έργου του και η προσφορά του στην Εκκλησία ύψωσαν τον Γρηγόριο σε φωτεινό πρότυπο μοναδικού πνευματικού και θεολογικού κάλλους. Ο ιερός Πατέρας με τον δικό του ιδιαίτερο τρόπο προσπάθησε να φανερώσει την Αλήθεια και τη φιλανθρωπία του Θεού. Στα έργα του θα βρίσκει πάντοτε κάθε άνθρωπος μια γέυση της αιωνιότητας.

*Ο Γρηγόριος στηρίζει
τους Ορθοδόξους*



Εικ. 63^η: Οι Τρεις Ιεράρχες, 15ος αι. μ.Χ., ιερά Μονή αγίας Αικατερίνης, Σινά.

ΠΑΡΑΘΕΜΑ

«Καλόν τῷ Χριστῷ συμφεύγειν διωκομένῳ».
«Εἶναι καλὸ νὰ ἀκολουθεῖς τὸν Χριστό, ὅταν ἐκεῖνος διώκεται».

Γρηγόριος Θεολόγος,
Λόγος εἰς τὰ Θεοφάνεια, εἴτουν γενέθλια τοῦ Σωτήρος

«Καθαρτέον ἑαυτὸν πρῶτον, εἶτα τῷ καθαρῷ προσομιλητέον».
«Πρῶτα πρέπει νὰ καθαρίσουμε τὸν εαυτὸ μας καὶ στὴ συνέχεια νὰ πλησιάσουμε τὸν Θεό».

Τοῦ ἰδίου, Περί δόγματος καὶ κατανοήσεως ἐπισκόπων

«Οὐδέν τῆς χάριτος πλουσιώτερον».
«Τίποτα δὲν εἶναι μεγαλύτερη πηγή πλούτου ἀπὸ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ».

Τοῦ ἰδίου, Περί τῆς ἐν διαλέξεσιν εὐταξίας

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Να συμπληρώσετε με τις λέξεις που λείπουν το παρακάτω κείμενο:
Ο άγιος Γρηγόριος γεννήθηκε στη Ναζιανζό της
Στην Αθήνα, όπου είχε πάει για συνάντησε ξανά τον και έγι-
ναν αχώριστοι Μετά την επιστροφή του στην πατρίδα του επισκέπτεται
ξανά τον φίλο του Βασίλειο και Αργότερα αναλαμβάνει να στηρίζει
τους στην Η μνήμη του γιορτάζεται στις και στις
....., την ημέρα που η Εκκλησία έχει αφιερώσει στους Τρεις
2. Αφού παρατηρήσετε διάφορες παραστάσεις του αγίου Γρηγορίου από τη
βυζαντινή αγιογραφία, αλλά και το σκίτσο που υπάρχει στην ενότητα του μα-
θήματος, να σχεδιάσετε μόνοι σας ένα σκίτσο του και να το χρωματίσετε κα-
τάλληλα. Τέλος, μπορείτε ως λεζάντα να παραθέσετε στο κάτω μέρος κάτι από
τα λόγια του.
3. Αφού μελετήσετε τη ζωή και τη δράση του Γρηγορίου του Θεολόγου, να
καταγράψετε τα χαρακτηριστικά που πρέπει να διακρίνουν έναν επίσκοπο της
Εκκλησίας μας.
4. Κάποιοι μαθητές μπορούν να συγκεντρώσουν πληροφορίες για τη ζωή
και το έργο του Μεγάλου Βασιλείου και του Ιωάννη του Χρυσοστόμου. Στη
συνέχεια, έχετε τη δυνατότητα παραλληλισμού με τη ζωή και το έργο του
Γρηγορίου του Θεολόγου.



Ο Γρηγόριος ο Θεολόγος.

35. Ο Ακάθιστος Ύμνος

- Ο Ακάθιστος Ύμνος είναι σταθμός στην υμνογραφία της Εκκλησίας μας
- Το περιεχόμενό του κατέχει ξεχωριστή θέση στις καρδιές μας
- Ο Ακάθιστος Ύμνος έχει συνδεθεί με σημαντικά γεγονότα της εθνικής μας ιστορίας

Το 626 μ.Χ. η Κωνσταντινούπολη βρισκόταν σε πολύ δύσκολη θέση. Ο αυτοκράτορας Ηράκλειος, με το μεγαλύτερο μέρος του βυζαντινού στρατού, είχε εκστρατεύσει εναντίον των Περσών. Τότε οι Πέρσες συμμάχησαν με τους Αβάρους* και με πολυάριθμο στρατό πολιορκήσαν την πρωτεύουσα του Βυζαντίου από στεριά και θάλασσα.

Ο πρωθυπουργός Βώνος και ο Πατριάρχης Σέργιος οργάνωσαν υπεράνθρωπη αντίσταση και απέκρουσαν τις σφοδρές επιθέσεις των εχθρών. Όσοι μπορούσαν να κρατήσουν όπλη βρίσκονταν στις επάλξεις, ενώ ο άμαχος πληθυσμός κατέκλυζε τις εκκλησίες και προσευχόταν στον Θεό και τη Θεοτόκο Μαρία για τη σωτηρία της Πόλης. Ο Πατριάρχης με την εικόνα της Παναγίας περιφερόταν στα τείχη και εμπύχωνε τους πιστούς υπερασπιστές. Η τελική επίθεση όμως είχε ξεσπάσει και οι αμυνόμενοι φαινόταν ότι δε θα άντεχαν για πολύ ακόμη.

Τότε συνέβη κάτι απροσδόκητο και φοβερό. Μια πολύ δυνατή θύελλα ξέσπασε ξαφνικά και τα εχθρικά καράβια, που πολιορκούσαν τη Βασιλεύουσα, άρχισαν να καταποντίζονται το ένα μετά το άλλο. Έντρομοι οι εχθροί εγκατέλειψαν την πολιορκία και τράπηκαν σε φυγή.

Ένα μεγάλο θαύμα είχε γίνει και οι υπερασπιστές της Πόλης απέδωσαν τη σωτηρία τους στην πολιούχο** τους Θεοτόκο. Το βράδυ της επόμενης μέρας, όλοι οι κάτοικοι συγκεντρώθηκαν στον ιερό ναό της Παναγίας των Βλαχερνών, για να εκφράσουν την ευγνωμοσύνη τους. Εκεί όλοι μαζί έψαλλαν όρθιοι τον Ύμνο στην Παναγία, που έμεινε στην ιστορία με το όνομα «Ακάθιστος Ύμνος».

Από τότε ο Ακάθιστος Ύμνος συντροφεύει σε κάθε δύσκολη στιγμή όλους τους ορθοδόξους χριστιανούς. Ο υμνογράφος είναι άγνωστος και πολλές υποθέσεις και απόψεις υπάρχουν για το πρόσωπό του. Κάποιοι δέχονται ως ποιητή τον Ρωμανό τον Μελωδό (6ος αιώνας). Ο ταπεινός αλλήλ μεγαλοφυής ποιητής, δεν ενδιαφέρθηκε για τη διάσωση του ονόματός του, όπως συνήθιζαν να κάνουν οι περισσότεροι υμνογράφοι ή αγιογράφοι κατά τη βυζαντινή περίοδο.

Ο Ακάθιστος Ύμνος είναι ένα ολοκληρωμένο κοντάκιο,* που αποτελείται από 24 τμήματα (οίκους*). Καθένα από αυτά αρχίζει με ένα από τα 24 γράμματα της αλφαβήτου. Από το Α (Άγγελος πρω-

*Οι χριστιανοί
προσεύχονται
στη Θεοτόκο
για τη σωτηρία
της Πόλης*

*Η Παναγία σώζει
τους χριστιανούς*



Εικ. 64^η: Παναγία, «η Φοβερά Προστασία», 13ος αι. μ.Χ., Μονή Κουτλουμουσίου, Άγιον Όρος.

* Βλ. Γλωσσάριο

** πολιούχος: προστάτης άγιος ή αγία μιας πόλης.

*Το περιεχόμενο του
Ακάθιστου Ύμνου*

τοστάτης ...) ως το Ω (Ω πανύμνντε Μήτηρ...). Ψάλλεται τμηματικά στις τέσσερις πρώτες εβδομάδες της Μεγάλης Σαρακοστής κάθε Παρασκευή βράδυ, ενώ την πέμπτη εβδομάδα ψάλλεται ολόκληρος.

Μέσα απ' αυτόν εξιστορούνται τα γεγονότα του Ευαγγελισμού, της επίσκεψης της Παρθένου στην Ελισάβετ, της προσκύνησης του Θείου Βρέφους από τους Μάγους, της Υπαπαντής, της αποδημίας στην Αίγυπτο και ολόκληρου του μυστηρίου της ενανθρώπησης του Υιού του Θεού για τη σωτηρία των ανθρώπων. Σ' αυτή τη θεία επέμβαση για τη σωτηρία μας η συμβολή της Θεοτόκου υπήρξε καθοριστική, αφού αποδέχθηκε, ως εκπρόσωπος του ανθρώπινου γένους, να φέρει στον κόσμο τον Σωτήρα Χριστό.

*Ο Ακάθιστος Ύμνος
στην παράδοσή μας*

Ο Ακάθιστος Ύμνος αγαπήθηκε ιδιαίτερα, γεγονός που είναι φανερό στη βυζαντινή αγιογραφία (πανέμορφες απεικονίσεις των 24 οίκων του βρίσκονται σε πολλούς ναούς), στη λαϊκή παράδοση (στο στόμα του λαού μας, έρχονται συχνά εκφράσεις από την ακολουθία του Ακάθιστου Ύμνου όπως: «χαΐρε Νύμφη ανύμφευτε», «βάθος άμέτρητον», «Άγγελος πρωτοστάτης» κ.ά.) και στη Λογοτεχνία (μεγάλοι ποιητές μας έχουν ενσωματώσει στις ποιητικές τους δημιουργίες διάφορες εκφράσεις και εικόνες από τον Ακάθιστο Ύμνο. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι «Η φλογέρα του βασιλιά» του Κωστή Παλαμά, τα ποιήματα «Χαιρετισμοί» και «Ύμνος στην Παναγία» του Άγγελου Σικελιανού κ.ά.).

ΠΑΡΑΘΕΜΑ

Χαΐρε, ύψος δυσανάβατον άνθρωπίοις λογισμοῖς· χαΐρε, βάθος δυσθεώρητον καί Ἀγγέλων ὀφθαλμοῖς.

Χαΐρε, εσύ, που είσαι ύψος, το οποίο δύσκολα μπορεί να φθάσει και να κατανοήσει η διάνοια του ανθρώπου· χαΐρε, εσύ, που είσαι βάθος που δύσκολα μπορούν να ατενίσουν τα μάτια ακόμα και των Αγγέλων (Στάση Α').

Χαΐρε, δι' ἧς νεουργεῖται ἡ κτίσις· χαΐρε, δι' ἧς βρεφουργεῖται ὁ Κτίστης.

Χαΐρε, εσύ, διαμέσου της οποίας ανακαινίζεται η κτίση· χαΐρε, εσύ, διαμέσου της οποίας ο Κτίστης γίνεται βρέφος (Στάση Α').

Χαΐρε, κλίμαξ ἐπουράνιε, δι' ἧς κατέβη ὁ Θεός· χαΐρε, γέφυρα μετάγουσα τούς ἐκ γῆς πρὸς οὐρανόν.

Χαΐρε, διότι είσαι η επουράνια σκάλα, δια της οποίας κατέβηκε ο Θεός στη γη. Χαΐρε, διότι είσαι η γέφυρα που μεταφέρει τους ανθρώπους, που είναι πλασμένοι από γη, στον ουρανό (Στάση Α').

Χαΐρε, ἡ κλείς τοῦ Χριστοῦ βασιλείας· χαΐρε, ἐλπίς ἀγαθῶν αἰωνίων.

Χαΐρε, εσύ, που είσαι το κλειδί με το οποίο ανοίγει η Βασιλεία του Χριστού· χαΐρε, εσύ, που είσαι η ελπίδα για μας, ότι θα απολαύσουμε τα αιώνια αγαθά (Στάση Γ').

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Η ακροστιχίδα του ΑΚΑΘΙΣΤΟΥ:

Α_ _ _ _ _

Κ_ _ _ _ _

Α_ _ _ _ _

Θ_ _ _ _ _

Ι_ _ _ _

Σ_ _ _ _ _

Τ_ _ _ _

Ο_ _ _ _ _

Σ_ _ _ _ _

- Μαζί με τους Πέρσες πολιορκούσαν την Κωνσταντινούπολη το 626 μ.Χ.
- Η πρωτεύουσα της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.
- Οι βυζαντινοί είχαν οργανώσει υπεράνθρωπη
- Ονομάζεται έτσι, αφού γέννησε τον Σωτήρα Χριστό.
- ναός της Παναγίας των Βλαχερνών.
- Κατά την περίοδο αυτή ψάλλεται τμηματικά ο Ακάθιστος Ύμνος.
- Ο Πατριάρχης περιέφερε την εικόνα της Παναγίας στα της Βασιλεύουσας.
- Ο Ακάθιστος Ύμνος αγαπήθηκε ιδιαίτερα απ' όλους τους χριστιανούς.
- Τη υπερμάχω

2. Αφού διαβάσετε προσεκτικά τα αποσπάσματα από τον Ακάθιστο Ύμνο, που περιέχονται στην ενότητα, να τα σχολιάσετε με τη βοήθεια του δασκάλου σας.

3. Αφού επισκεφθείτε τον ναό της ενορίας σας, να εντοπίσετε και να καταγράψετε εικόνες της Παναγίας που υπάρχουν σ' αυτόν, καθώς και εικόνες που αναφέρονται στο μυστήριο της ενανθρώπισης του Υιού του Θεού. Στη συνέχεια συζητήστε τα αποτελέσματα της έρευνάς σας στην τάξη και συσχετίστε τα με συγκεκριμένους στίχους που υπάρχουν στον Ακάθιστο Ύμνο.



Εικ. 65^η: Ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου. Βημόθυρα από την Αίθουσα της Παναγίας του Πατριαρχικού Οίκου, 17ος αι. μ.Χ., Κωνσταντινούπολη.

36. Το Άγιον Όρος

- Η μοναστική πολιτεία του Αγίου Όρους ως «Κιβωτός» της Ορθοδοξίας και του πολιτισμού
- Η οργάνωση της μοναστικής πολιτείας του Αγίου Όρους και η κοινοβιακή ζωή

Οι πρώτοι ασκητές



Εικ. 66^η: Ο Όσιος Αθανάσιος ο Αθωνίτης, 14ος αι. μ.Χ., Μονή Παντοκράτορος, Άγιον Όρος.

Το Άγιον Όρος αποτελεί σήμερα τη μεγαλύτερη και σπουδαιότερη μοναστική πολιτεία της Ορθόδοξης Ανατολής με μακραίωνη παράδοση. Η πρώτη μορφή μοναχικής ζωής που γνωρίζουμε στο Άγιον Όρος είναι η ερημητική, αφού ο πρώτος γνωστός ερημίτης, που εγκαταστάθηκε εκεί ήταν ο όσιος Πέτρος ο Αθωνίτης (αρχές 9ου αι.μ.Χ.). Το 843 μ.Χ. αντιπροσωπεία αθωνιτών μοναχών συμμετέχει στη Σύνοδο, που συγκάλεσε η αυτοκράτειρα Θεοδώρα, για την οριστική αναστήλωση των εικόνων. Η πρώτη όμως οργανωμένη μονή είναι η Μονή της Μεγίστης Λαύρας, που ιδρύθηκε από τον όσιο Αθανάσιο τον Αθωνίτη το 963 μ.Χ. Σύμφωνα με το Χρυσόβουλλο* του αυτοκράτορα Νικηφόρου Φωκά, η Μεγίστη Λαύρα ιδρύθηκε ως «ελευθέρα» και «αυτοδέσποτη»**. Η γεωγραφική θέση, εξάλλου, του Αγίου Όρους, ήταν ιδιαίτερα ευνοϊκή για τη διατήρηση της ελευθερίας αυτής.

Σήμερα υπάρχουν στο Άγιον Όρος 20 μεγάλες μονές. Οι ιδρυτές τους τις έχτιζαν σε βουνοπλαγιές, οι οποίες καλύπτονταν από πλούσια βλάστηση. Αρκετές μονές πάλι, οικοδομήθηκαν στις ακτές της χερσονήσου. Τα 20 αυτά μοναστήρια, που έχουν κεφαλαιώδη σπουδαιότητα όχι μόνο για τον ορθόδοξο μοναχισμό αλλά και για ολόκληρη την Εκκλησία του Χριστού, είναι:

1. Η Μεγίστη Λαύρα	11. Η Μονή Καρακάλλου
2. Η Μονή Βατοπαιδίου	12. Η Μονή Φιλοθέου
3. Η Μονή Ιβήρων	13. Η Μονή Σίμωνος Πέτρας
4. Η Μονή Χιλιανδαρίου	14. Η Μονή Αγίου Παύλου
5. Η Μονή Διονυσίου	15. Η Μονή Σταυρονικήτα
6. Η Μονή Κουτλουμουσίου	16. Η Μονή Ξενοφώντος
7. Η Μονή Παντοκράτορος	17. Η Μονή Γρηγορίου
8. Η Μονή Ξηροποτάμου	18. Η Μονή Εσφιγμένου
9. Η Μονή Ζωγράφου	19. Η Μονή Αγίου Παντελεήμονος
10. Η Μονή Δοχειαρίου	20. Η Μονή Κωσταμονίτου

Οι μονές του Αγίου Όρους

Όλες αυτές οι μονές είναι κοινοβιακές, δηλαδή τα πάντα είναι κοινά: συμμετοχή στις ακολουθίες και στη Θεία Ευχαριστία, προσευχή, φαγητό, στέγη, εργασία. Στο κέντρο κάθε μοναστηριού βρίσκεται το Καθολικό*, που περιβάλλεται από ένα συγκρότημα κτιρίων, από τα οποία το καθένα έχει μία ξεχωριστή λειτουργία: παρεκκλήσια, τραπεζαρία, μαγειρείο, βιβλιοθήκη, κελιά, ξενώνες, ξυλουργείο κ.ά.

*Βλ. Γλωσσάριο

** αυτοδέσποτη: αυτοδιοίκηση

Η μοναστική πολιτεία του Αγίου Όρους υπάγεται πνευματικά στο Οικουμενικό Πατριαρχείο και η κάθε μονή είναι αυτοδιοικούμενη, αφού διοικείται σύμφωνα με τον εσωτερικό της κανονισμό. Όταν όμως εξαιτίας γενικότερων προβλημάτων χρειάζεται να ληφθούν κοινές αποφάσεις και να καθοριστούν κοινές ενέργειες, υπάρχουν συμβούλια, όπου συμμετέχουν εκπρόσωποι όλων των μονών. Το ανώτατο νομοθετικό και δικαστικό όργανο είναι η Ιερά Σύναξη, που συγκροτείται από τους Καθηγουμένους* των 20 ιερών μονών. Σύμφωνα με το Σύνταγμα της Ελλάδος, το Άγιον Όρος είναι αυτοδιοίκητο τμήμα της ελληνικής επικράτειας.

Στο «περιβόλι της Παναγιάς», όπως αλληλώς ονομάζουν το Άγιον Όρος οι Αθωνίτες μοναχοί, αφού είναι αφιερωμένο στην Παναγία, ισχύει το «άβατον», δεν επιτρέπεται δηλαδή, η είσοδος στις γυναίκες.

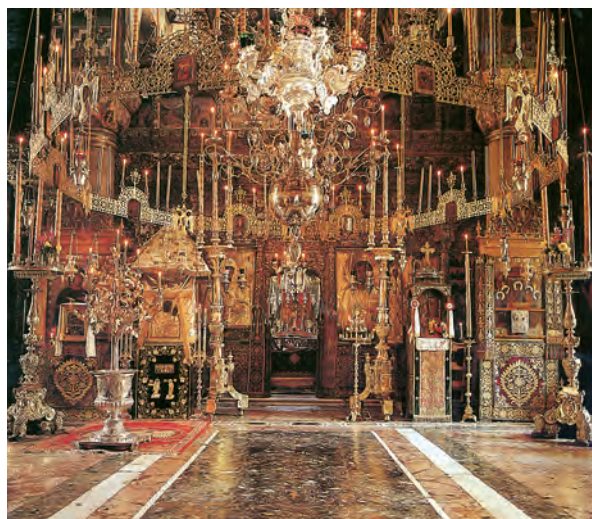
Στην Αθωνική Πολιτεία καλλιεργείται για αιώνες και διαφυλάσσεται ένας θαυμαστός πολιτισμικός θησαυρός, που περιλαμβάνει: τη ναοδομία, τη ζωγραφική (φορητές εικόνες, τοιχογραφίες, ψηφιδωτά), τα εικονογραφημένα χειρόγραφα, την κεντητική, τη μικροτεχνία, τη γλυπτική, την ξυλογλυπτική. Ο θησαυρός αυτός δεν παραπέμπει σε ένα μουσείο του παρελθόντος, αλλά σε ένα ζωντανό παρόν του ορθοδόξου μοναχισμού, που αποτελεί φωτεινή μαρτυρία της εν Χριστώ ανακαίνισης του ανθρώπου και του κόσμου.

*Η οργάνωση και η
διοίκηση του Αγίου
Όρους*

*Ο πολιτισμικός
θησαυρός του Αγίου
Όρους ως ζωντανό
παρόν*



Εικ. 67^η: Ιερά Μονή Ιβήρων, Άγιον Όρος.



Εικ. 68^η: Εσωτερικό Καθολικού
Ιερής Μονής Βατοπαιδίου, Άγιον Όρος.

*Βλ. Γλωσσάριο

ΠΑΡΑΘΕΜΑ

«Αυτό που ανακαλύπτει κάποιος στο Άγιον Όρος και δεν μπορεί εύκολα να ξεχάσει είναι ο μυστηριακός χαρακτήρας του κοινού γεύματος. Μετά την αγρυπνία πήγαμε στην τράπεζα. Ο καθένας είχε μπροστά του ένα πιάτο φασολάδα, ένα κομμάτι ψωμί, τυρί κι ένα ποτήρι κρασί. Ο ηγούμενος χτύπησε ένα καμπανάκι, άρχισε η ανάγνωση ενός ιερού κειμένου και όλοι μας φάγαμε σιωπηλά. Για άλλη μια φορά, όπως συμβαίνει γενικά με τις έντονες εντυπώσεις που δέχεται κανείς στο Άγιον Όρος, πρέπει να ομολογήσω ότι δυσκολεύομαι να τις εκφράσω, επειδή και αυτή τη φορά τόσα πολλά μου φαίνεται ότι αξίζει να καταγραφούν. Η τράπεζα έμοιαζε με τις ευχαριστιακές συνάξεις των πρώτων χριστιανών, που συνδέονταν με την προσδοκία των Εσχάτων, της Δευτέρας Παρουσίας του Χριστού.»

Erhart Kästner, *Die Stundentrommel vom Heiligen Berg Athos*, εκδ. Insel, Φρανκφούρτη 1978, σ. 103-105

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1) Επιλέξτε τη σωστή απάντηση:

Ο πρώτος γνωστός ερημίτης που εγκαταστάθηκε στο Άγιον Όρος ήταν:

- ο Μέγας Βασίλειος
- ο Πέτρος ο Αθωνίτης
- ο Νικηφόρος Φωκάς

Το Άγιον Όρος βρίσκεται:

- στη χερσόνησο του Άθω
- στη Θεσσαλία
- στην Καπαδοκία

Το Άγιον Όρος ονομάζεται και:

- πύργος του Θεού
- περιβόλι της Παναγιάς
- μικρή Εκκλησία

Οι μονές του Αγίου Όρους διοικούνται από:

- το κράτος
- την Ιερά Σύνοδο
- την Ιερά Σύναξη

2) Κάθε μαθητής μπορεί να συγκεντρώσει φωτογραφίες, χάρτες, πληροφορίες για τη μοναχική ζωή, την ιστορία, τη γεωγραφία, την τέχνη, τη μουσική κ.λπ. των 20 μονών του Άθω. Στη συνέχεια, με βάση το υλικό που θα συγκεντρωθεί, οι μαθητές μπορούν να κατασκευάσουν εφημερίδα τοίχου με θέμα: «Η σημασία της διάσωσης της θρησκευτικής μας κληρονομιάς» και να αρθρογραφήσουν.

3) Το «άβατον» του Αγίου Όρους εκφράζει μια παράδοση αιώνων στην Εκκλησία μας. Πώς νομίζετε ότι αυτό συμβιβάζεται με την άλλη πολύτιμη παράδοση της Ορθοδοξίας, να αποκαλείται το Άγιον Όρος «περιβόλι της Παναγιάς»;

37. Ένα περιστατικό από τη δράση του αγίου Κοσμά του Αιτωλού

- Ο άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός αναδείχθηκε σε κορυφαίο διδάσκαλο του Γένους σε εποχές δύσκολες
- Ο λαός αγάπησε τον Άγιο που συμπύκνωσε στο κήρυγμά του με απλότητα όλες τις βασικές αρχές της πίστης μας και τις ιστορικές μνήμες του Ελληνισμού
- Ο Πατροκοσμάς* παραμένει ακόμα και σήμερα πρότυπο φωτισμένου δασκάλου, αγίου και μάρτυρα της πίστης

Ο άγιος Κοσμάς γεννήθηκε στο Μέγα Δένδρο της Αιτωλίας το 1714 μ.Χ., στα δύσκολα χρόνια της Τουρκοκρατίας. Στην ιδιαίτερη πατρίδα του έμαθε τα πρώτα γράμματα και συνέχισε τις σπουδές του στο Άγιον Όρος, στην Αθωνιάδα Σχολή. Έγινε μοναχός στη Μονή Φιλοθέου και αργότερα χειροτονήθηκε πρεσβύτερος.

Ο Πατροκοσμάς αφού πήρε την ευλογία του Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως, άρχισε το ιεραποστολικό του έργο στην τουρκοκρατούμενη Ελλάδα. Κάτω από τον τουρκικό ζυγό, πολλοί χριστιανοί, από φόβο, είχαν γίνει μουσουλμάνοι, ξεχνώντας την πίστη, τη γλώσσα, και την καταγωγή τους. Ο άγιος Κοσμάς γύριζε στις πόλεις και στα χωριά, κήρυττε, ίδρυε σχολεία και βάφτιζε όσους είχαν μείνει αβάπτιστοι και ενθάρρυνε με κάθε τρόπο το υπόδουλο Γένος. Η ασκητική του παρουσία και η δύναμη των λόγων του καθήλωναν όλους όσους τον συναντούσαν.

Η μεγάλη προσφορά του Πατροκοσμά στην παιδεία του Γένους ήταν ότι, με πολλές θυσίες και αντιμετωπίζοντας πολλές δυσκολίες και εμπόδια, κατόρθωσε να ιδρύσει διακόσια «κοινά» σχολεία στοιχειώδους εκπαίδευσης και δέκα σχολεία «Ελληνικά»**. Πίστευε ότι μόνο η παιδεία μπορεί να απαλλάξει το Γένος από την αμάθεια. Ο ίδιος χαρακτηριστικά έλεγε: «Δεν βλέπετε πώς αγρίεψε το Γένος μας από την αμάθειαν και εγινήκαμεν ωσάν θηρία;» Με αυτό του το έργο συνέβαλε καθοριστικά στη διάσωση της ελληνικής συνείδησης και της γλώσσας και τόνωσε τις ελπίδες των υπόδουλων Ελλήνων για την απελευθέρωση από την τουρκική κυριαρχία.

Ο Πατροκοσμάς με τις διδασκίες του στηλίτευσε τις φυλετικές διακρίσεις, την κοινωνική αδικία, την κατάχρηση εξουσίας***. Πυρήνας της διδασκαλίας του ήταν η κοινωνική ενότητα, η ταπείνωση, η ελευθερία από προκαταλήψεις και δεισιδαιμονίες, η αγάπη.

*Ο άγιος Κοσμάς
ο Αιτωλός κηρύττει
και εμπνυχώνει*

Ίδρυση σχολείων



* Έτσι προσφωνούσε ο λαός τον άγιο Κοσμά τον Αιτωλό.

** Στα «κοινά» σχολεία οι μαθητές μάθαιναν ανάγνωση, γραφή και αριθμητική, ενώ στα Ελληνικά, που ήταν τριτάξια σχολεία μετά τα «κοινά», άρχιζε η διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας.

*** κατάχρηση εξουσίας: άσκηση εξουσίας με παράνομο ή ανήθικο τρόπο.

Οι βασικές αρχές των διδαχών του

Χαρακτηριστικός ήταν ο διάλογός του με έναν τσιγγάνο:
 -- «Είναι κανένας γύπτος εδώ; Εσύ από πού είσαι παιδί μου; απο-
 κρίσου»

-- «Από τον Αδάμ και την Εύαν, άγιο του Θεού».

-- «Και σε καταδέχονται τούτοι οι τσεληπήδες* δια αδελφόν;»

-- «Μου λένε πως δεν πιάνεται η λειτουργία μου και με περιγε-
 λούν».

--«Άκουε, παιδί μου, εσύ όπου είσαι γύπτος, ωσάν είσαι βαпти-
 σμένος εις το όνομα της Αγίας Τριάδος και φυλάγεις τα προστάγματα
 του Θεού, πηγαίνεις εις τον Παράδεισον και χαίρεις πάντοτε, και
 εγώ όπου δεν είμαι γύπτος, ωσάν δεν κάμω καλὰ, πηγαίνω εις την
 κόλυσιν και καίομαι πάντοτε. Αλήθεια, με τούμπανα και τζορνά-
 δες** δεν πηγαίνεις, διατί η πόρτα είναι στενή και δεν σε χωρεί και
 ωσάν θέλεις χάλασ'τα».

-- «Τα χαλάω, άγιο του Θεού».

--«Καλὰ παιδί μου, κάμε καλὰ να σωθής και μην ακούης ό,τι σου
 λέγει ο κόσμος».

Ο μαρτυρικός θάνατος του Πατροκοσμά θα σφραγίσει μια ζωή γεμάτη από δράση, αγάπη και αυτοθυσία. Οι οθωμανικές αρχές, με αφορμή κάποιες συκοφαντικές καταγγελίες εις βάρος του αγίου Κοσμά, θα τον κρεμάσουν έξω από το χωριό Καλικόντασι της Βόρειας Ηπείρου στις 24 Αυγούστου 1779 μ.Χ. Έτσι μια ζωή προσφο-
 ράς πήρε τέλος, για να δώσει τη θέση της σε μια φήμη, η οποία έζησε και θα ζει στη μνήμη του κόσμου, που γνώρισε και αγάπησε τον Πατροκοσμά ως τον εμπνευσμένο διδάσκαλο του Γένους, ως κορυφαίο νεομάρτυρα και άγιο. Το Οικουμενικό Πατριαρχείο της Κωνσταντινουπόλεως αναγνώρισε το 1981 τον Κοσμά τον Αιτωλό άγιο της Εκκλησίας και Ιερομάρτυρα.



Οι εικόνες του μαθήματος προέρχονται από τον παγκόσμιο μαθητικό διαγωνισμό που διοργάνωσε η Μονή Κουτλουμουσίου για τον άγιο Κοσμά τον Αιτωλό

* τσεληπής: ευπρεπής στο ντύσιμο, άρχοντας.

** ζορνάς: λαϊκό, πνευστό μουσικό όργανο, είδος κλαρίνου.

ΠΑΡΑΘΕΜΑ

«Σε καιρούς απόλυτης σιγής και τρόμου, σε καιρούς απουσίας οράματος για τα παιδιά του Ομήρου, εκκλησιαστικοί πατέρες της Ανατολής εργάστηκαν κρυφά και φανερά, για να σώσουν τα ζώπυρα*.

Σπουδαίος ανάμεσά τους ο ιερομόναχος Κοσμάς ο Αγιορείτης, αφιέρωσε τη ζωή του έως μαρτυρικού θανάτου, προσφέροντας μια κληρονομιά ακατάλυτης ζωής, θεμελιωμένης στη «διπλή αγάπη», την προς τον Θεό και προς τον άνθρωπο».

**Αρχιμανδρίτης Χριστόδουλος,
Καθηγούμενος της Ιεράς Μονής Κουτλουμουσίου**

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1) Ποιες από τις βασικές αρχές του κηρύγματος του αγίου Κοσμά του Αιτωλού, μπορείτε να εντοπίσετε στο περιστατικό που αναφέρεται στο μάθημα; Πιστεύετε ότι οι αρχές αυτές είναι επίκαιρες και σήμερα;

2) Για ποιον λόγο ο άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός θεωρείται «διδάσκαλος του Γένους»;

3) Να σχεδιάσετε τη μορφή του αγίου Κοσμά του Αιτωλού.

4) Ποια είναι η αξία της παιδείας στη ζωή μας;

5) Να αντιστοιχίσετε τις παρακάτω προτάσεις:

- | | |
|--|--|
| - Συνέχισε τις σπουδές του | - έξω από το χωριό Καλικόντασι |
| - Με πολλούς κόπους, δυσκολίες και εμπόδια | - της Βόρειας Ηπείρου |
| - Οι Οθωμανικές αρχές, με αφορμή κάποιες συκοφαντικές καταγγελίες θα τον κρεμάσουν | - η κοινωνική ενόχληση, η ταπείνωση, η ελευθερία από προκαταλήψεις και δεισιδαιμονίες, η αγάπη |
| - Ο Πατροκοσμάς πίστευε ότι μόνο η παιδεία μπορεί | - στη Μονή Φιλοθέου |
| - Πυρήνας της διδασκαλίας του ήταν | - στην Αθωνιάδα Σχολή |
| | - να απαλλιάξει το γένος από την αμάθεια |
| | - ίδρυσε πολλή σχολεία |

* Ζώπυρο: το πυρωμένο κάρβουνο που χρησιμοποιείται για το άναμμα της φωτιάς, ό,τι χρησιμοποιείται για να μεταδώσει την ένθερμη πίστη.

Άβαροι: Ασιατικός νομαδικός λαός, που ίδρυσε τον 6ο αιώνα μ.Χ. βασίλειο στην περιοχή της σημερινής Ουγγαρίας.

Αισχύλος (525-456 π.Χ.): Αθηναίος τραγικός ποιητής. Από το έργο του σώζονται επτά τραγωδίες.

ανάθεμα: βαριά εκκλησιαστική ποινή αποβολής προσώπου, σχισματικής ή αιρετικής ομάδας από το σώμα της Εκκλησίας.

Αναξίμανδρος (610-547 π.Χ.): φιλόσοφος από τη Μίλητο. Θεωρούσε αρχή των πάντων το «άπειρον».

Αναξίμενς (585-528 μ.Χ.): φιλόσοφος από τη Μίλητο. Θεωρούσε αρχή των πάντων τον «αέρα».

άπειρο: η αρχή του κόσμου κατά τον Αναξίμανδρο. Αυτό που δεν έχει όρια, το απεριόριστο στον χώρο και στον χρόνο.

Απολλῶς: Εβραίος λόγιος από την Αλεξάνδρεια, που αναφέρεται στις Πράξεις των Αποστόλων και στις Επιστολές του Παύλου, ο οποίος τον ονομάζει «διάκονον» της πίστεως των Κορινθίων και συνεχιστή του έργου του.

Απόλυτο: ό,τι υπάρχει ανεξάρτητα από οποιοσδήποτε περιορισμούς, το αυτοτελές, το ολοκληρωμένο, η αρχή των πάντων. Στη Θεολογία το Απόλυτο είναι ο Θεός.

αραβουργήματα: διακοσμητικά έργα αραβικής τέχνης. **Ασσύριοι:** οι κάτοικοι της Ασσυρίας, ιστορικής περιοχής της Μεσοποταμίας.

Βατικανό: το κέντρο του Ρωμαιοκαθολικισμού. Αυτόνομο κράτος με αρχηγό τον Πάπα στη Ρώμη.

Βεήλεροφόντης: μυθικός ἥρωας, γιος του βασιλιά της Κορίνθου Γλαύκου, ή του Ποσειδώνα. Σκότωσε τη Χίμαιρα και επειδή θέλησε ν' ανέβει στον Όλυμπο τυφλώθηκε από τον Δία.

Βούδας (560-480 π.Χ.): Φωτισμένος, επωνυμία του Σιντάρτα Γκαουτάμα, ιδρυτή της βουδιστικής θρησκείας.

γένεα: συνήθως χρησιμοποιείται η λέξη στη Βίβλο στην έκφραση «γένεα του πυρός» και εννοείται ο τόπος μελλιοντικής τιμωρίας των αμαρτωλών, η κόλαση.

Γουτεμβέργιος (1397 - 1468): Γερμανός τυπογράφος, εφευρέτης της τυπογραφίας με κινητά στοιχεία.

δόγμα: βασικές και θεμελιώδεις αλήθειες, οι οποίες περιέχονται στην Αγία Γραφή και στην ιερά Παράδοση και εκφράζουν αυθεντικά τη ζωή της Εκκλησίας.

δογματικός: αυτός που αναφέρεται στο δόγμα.

Εμμαούς: πόλη κοντά στην Ιερουσαλήμ όπου, κατά την Καινή Διαθήκη, μετά την Ανάσταση ο Ιησούς Χριστός εμφανίστηκε σε δύο από τους μαθητές του.

Εξαποστειλῆριο: Τροπάριο του Ὁρθρου που ψάλλεται αμέσως πριν από τους Αίνους.

επτάφωτος λυχνία: λυχνία με επτά επιμέρους φώτα, λατρευτικό σκεύος που άναβε στα Ἅγια των Αγίων. Κεντρικό σύμβολο της εβραϊκής θρησκείας.

Ηράκλειτος (540-480 π.Χ.): φιλόσοφος που θεωρούσε το πυρ ως αρχή των όντων. Πίστευε ότι τα πάντα βρίσκονται σε διαρκή κίνηση και μεταβολή (Τα πάντα ρεί).

Ησίοδος: ποιητής του 8ου π.Χ. αι. από την Ἄσκρα της

Βοιωτίας. Κυριότερος εκπρόσωπος του διδακτικού έπους.

Ηρώδης Αντίπας (4π.Χ. – 39 μ.Χ.): γιος του Ηρώδη του Μεγάλου, σύζυγος της Ηρωδιάδας. Θανάτωσε τον Ιωάννη τον Πρόδρομο και ανέκρινε τον Χριστό.

Θαλής ο Μιλήσιος (624-546 π.Χ.): ένας από τους επτά σοφούς της αρχαίας Ελλάδας. Ιδρυτής της Ιωνικής Σχολής στη Φιλοσοφία. Θεωρούσε το νερό ως πρώτη αρχή των πάντων.

Ιάκωβος: ο λεγόμενος «Αδελφός Θεός», 1ος επίσκοπος Ιεροσολύμων, συγγραφέας μιας από τις Επιστολές της Καινής Διαθήκης.

ιμάμης: ο αρχηγός της μουσουλμανικής κοινότητας των πιστών, που ηγείται όλων των θρησκευτικών και κοσμικών δραστηριοτήτων της.

Ἵωνες Φιλόσοφοι: Οι πρώτοι Ἑλληνας φιλόσοφοι (6ος αι. π.Χ.) στην Ιωνία της Μικράς Ασίας (Θαλής, Αναξίμανδρος, Αναξίμενς, Ηράκλειτος), οι οποίοι έθεσαν το ερώτημα για την πρώτη αρχή του κόσμου.

καθεδρικός ναός: ο κεντρικός, μητροπολιτικός ναός στην έδρα του επισκόπου.

καθηγούμενος: ηγούμενος ανδρικής μονής.

Καθολικό: Ο κεντρικός ναός της μονής, το κέντρο της λατρευτικής ζωής των μοναχών.

κανόνες: Εκτενής εκκλησιαστικός ύμνος, που αποτελείται συνήθως από εννέα ωδές. Κάθε ωδή έχει ένα εισαγωγικό τροπάριο, τον ειρμό, το μέλος του οποίου ακολουθούν τα επόμενα τροπάρια.

κατακόμβη: τύπος υπόγειου νεκροταφείου, που χρησιμοποιεί και ως τόπος λατρείας και συγκέντρωσης των πρώτων χριστιανών.

Κηφάς: Ο Πέτρος στα αραμαϊκά (στη γλώσσα που μιλούσαν ο Χριστός και οι μαθητές του).

κοντάκιο: εκκλησιαστικός ύμνος, που αποτελείται από ένα προοίμιο και αρκετά τροπάρια (τους «οίκους»), αφιερωμένα στον εορταζόμενο άγιο ή σε ένα σωτηριώδες γεγονός.

λατρεία: Το σύνολο των προσευχών, των ύμνων και των λειτουργικών πράξεων σε μια θρησκεία, διαμέσου των οποίων εκφράζεται η πίστη, η έμπρακτη αφοσίωση και τιμή προς τον Θεό.

μετενσάρκωση: η μετάβαση της ψυχής, μετά θάνατο, σε άλλον ζωντανό οργανισμό.

μικρογραφία: εικόνα πολύ μικρών διαστάσεων, μινιατούρα.

μισσιονῆριοι: Ρωμαιοκαθολικοί και Προτεστάντες ιεραπόστολοι που ασκούσαν προσηλυτισμό σε βάρος των Ορθοδόξων.

μουεζίνης: μουσουλμάνος θρησκευτικός λειτουργός που προσκαλεί τους πιστούς για προσευχή πέντε φορές την ημέρα από τον μιναρέ του τζαμιού.

ναοδομία: η οικοδόμηση, η κατασκευή ναού. Η αρχιτεκτονική των ναών.

Νόμος: ββ. Πεντάτευχος.

οίκος: ββ. Κοντάκιο.

Ομολογίες (προτεσταντικές): χριστιανικές προτεσταντικές ομάδες, οι οποίες εκφράζουν την ιδιαίτερη πίστη

τους με συνοπτικά κείμενα δογματικού περιεχομένου.

πάστορας: ο προτεστάντης ιερέας.

Πατέρες: Οι μεγάλοι θεολόγοι που διακρίθηκαν για την αγιότητα, τη συγγραφική και εκκλησιαστική τους δράση.

Παπισμός: χαρακτηρισμός του Ρωμαιοκαθολικισμού, με τον οποίο τονίζονται οι μεγάλες εξουσίες του Πάπα.

Πεντάτευχος: τα πέντε πρώτα βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης, που αντιστοιχούν στην Τορά ή τον Νόμο της εβραϊκής βίβλου. Τα βιβλία αυτά είναι η «Γένεσις», η «Εξοδος», το «Λευιτικόν», οι «Αριθμοί» και το «Δευτερονόμιον».

Πλάτων (427-347π.Χ.): επιφανής Αθηναίος φιλόσοφος, μαθητής του Σωκράτη και δάσκαλος του Αριστοτέλη. Πατέρας της θεωρίας των ιδεών.

Προτεστάντης: Διαμαρτυρόμενος, οπαδός της Μεταρρύθμισης.

ραβίνος: θρησκευτικός λειτουργός και πνευματικός

ηγέτης της εβραϊκής κοινότητας, με διδακτικά, κατηχητικά και τελετουργικά καθήκοντα.

σούρα: κεφάλαιο του Κορανίου.

σταυροφορίες: εκστρατείες που έγιναν από χριστιανούς της Δύσης για την απελευθέρωση των Αγίων Τόπων από τους μουσουλμάνους (11ος-13ος αι. μ.Χ.).

συγχωροχάρτι: έγγραφη άφεση αμαρτιών που εξέδιδε επί πληρωμή η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία.

τύπος: προτύπωση, προεικόνιση μέσα από πρόσωπα ή περιστατικά της Παλαιάς Διαθήκης των σωτηριωδών γεγονότων της Καινής Διαθήκης με κέντρο τον Χριστό, τη ζωή, τα Πάθη και την Ανάστασή του.

Φαραώ: τίτλος των βασιλέων της αρχαίας Αιγύπτου.

Φαρισαίοι: ιουδαϊκή θρησκευτική ομάδα που επέμενε στην αυστηρή τήρηση του Μωσαϊκού Νόμου και των εξωτερικών λατρευτικών τύπων.

χρυσόβουλλο: επίσημο αυτοκρατορικό διάταγμα στο Βυζάντιο, που έφερε, για πιστοποίηση της γνησιότητας του, τη χρυσή αυτοκρατορική σφραγίδα.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικ. 1, 2, 3, 8, 9, 11, 16, 19, 25, 33, 34, 41, Ελληνική Τέχνη, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1994 κ.εξ.

Εικ. 5, 10, 13, 20, 26, 30, 31, 32, 35, 36, 45, 47, 48, 63, Ο Θησαυρός της Ορθοδοξίας, 2000 χρόνια, Ιστορία – Μνημεία – Τέχνη. Η δόξα και το μεγαλείο της Ορθοδοξίας, τόμ. Α' και Β', Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 2000.

Εικ. 12, 14, 15, 21, 23, 24, 39, Ε. Πρωτοπαπαδάκη – Παπακωνσταντίνου (επιμ.), Παραβολαί του Κυρίου και θεϊκαί τινές κλήσεις, Αθήνα 1991.

Εικ. 22, 27, 28, 29, Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1970-2000.

Εικ. 6, 7, Γ. Γρηγοριάδου – Σουρέλη, Η ζωή του Χριστού, εκδ. Αστήρ, Αθήνα 2002.

Εικ. 40, 42, Φωτογραφικό αρχείο του παρεκκλησίου του αγίου Λουκά του Ιπποκράτειου Γ.Ν.Α.

Εικ. 44, Η Ελλάδα του Μουσείου Μπενάκη, Αθήνα 1997.

Εικ. 49, 50, 51, Φωτογραφικό αρχείο της Αποστολικής Διακονίας της Εκκλησίας της Ελλάδος.

Εικ. 60, 62, Ιστορικά Εφημεροτυπίας (22.02.2001 και 02.01.2204).

Εικ. 61, 64, «Ορθοδοξία – Ελληνισμός». Πορεία στην τρίτη χιλιετία, τ. Β', Ιερά Μονή Κουτλουμουσίου, Άγιον Όρος 1966.

Εικ. 67, 68, Άγιον Όρος, Οι Άγιοι Τόποι της Μακεδονίας με το φακό του Στάθη Χαριτόπουλου, Θεσσαλονίκη 1995.

Εικ. 4, Έκδοση αρχιμ. Γαλακτίωνος Γκαμιλή.

Εικ. 17, Σκίτσο της μαθήτριας Α. Αποστολάκη (Β' Λυκείου).

Εικ. 18, Αρχιμ. Ευμενίου και του αδελφού αυτού Α. Ε.

Στήππη, των Κυπρίων, εκδ. Μ. Απέργη.

Εικ. 37, Ορθοδοξία και η των πάντων Ενότης, Ιερά Μονή Κουτλουμουσίου, Άγιον Όρος 1997.

Εικ. 38, 58, Φωτογραφικό αρχείο Ι. Κομνηνού.

Εικ. 43, Φωτογραφικό αρχείο της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αμερικής (<http://www.oca.org>).

Εικ. 46, Φωτογραφικό αρχείο Κοινότητας Καλαμωτής Χίου.

Εικ. 52, 55 Εγκυκλοπαιδεία Δομή, Πινakoθήκη, εκδ. Δομή, Αθήνα 1975.

Εικ. 53, C. Wilson, Άτλας των Ιερών Τόπων, μτφρ. Μ. Τζαντζή, Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη, Αθήνα 2002.

Εικ. 54, Α. Φώσκοιλος, Προσκύνημα της Α. Α. Ιωάννη Παύλου του Β'. Στα βήματα του Αποστόλου Παύλου, Αθήνα, 4-5 Μαΐου 2001, Ιερά Σύνοδος Καθολικής Ιεραρχίας της Ελλάδος, Αθήνα 2001.

Εικ. 56, <http://www.rhodesjewishmuseum.org/kahal.htm>

Εικ. 57, Εβραϊκό Μουσείο Ελλάδος.

Εικ. 59, Περιοδικό God & Religion, Απρίλιος 1999, Άρνης Τερζόπουλος: Ειδικές Εκδόσεις.

Εικ. 65, Κωνσταντινούπολη, η Βασιλεύουσα, εκδ. Μίλητος, Αθήνα 1997.

Εικ. 66, Άγιον Όρος, (επιμ.) Γ. Ν. Πεντζίκη, τόμ. 1, εκδ. Explorer, Αθήνα 2003.

Εικ. διδακτικής ενότητας 37, Σκίτσα μαθητών από τον παγκόσμιο μαθητικό διαγωνισμό για τον Άγιο Κοσμά τον Αιτωλό, που διοργάνωσε η Ιερά Μονή Κουτλουμουσίου σε συνεργασία με το ΥΠΕΠΘ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κεφάλαιο Α΄: Η αναζήτηση και η φανέρωση της αλήθειας	
1.	Πάντα οι άνθρωποι αναζητούν την αλήθειασ. 6
2.	Η προσέγγιση της αλήθειας: Μια βασανιστική αληλά και συναρπαστική περιπλάνησησ. 9
3.	Ο Χριστός είπε: «Εγώ είμαι η αλήθεια»σ. 12
4.	Μία συνάντηση με την Αλήθειασ. 14
Κεφάλαιο Β΄: Η αλήθεια καταγράφεται	
5.	Το Ευαγγέλιο: Το βιβλίο της Αλήθειας.....σ. 18
6.	Ησαΐας: Ο προφήτης που μίλησε για την Αλήθειασ. 21
7.	Ψαλμοί: Ποιήματα αναζήτησης και έκφρασης της αληθινής ζωήςσ. 24
8.	Το βιβλίο της Αλήθειας στη θεία Λατρείασ. 27
Κεφάλαιο Γ΄: Αλήθειες που δίδαξε ο Χριστός	
9.	Η αλήθεια είναι πολύτιμησ. 32
10.	Και οι δύο προσεύχονταν αληλάσ. 35
11.	Να συγχωρούμε τους άλλουςσ. 38
12.	Προσέχουμε πάντοτε όσα λέμε;σ. 42
13.	Η Επί του Όρους ομιλίασ. 45
14.	Όταν λέμε πάντα την αλήθεια.....σ. 48
15.	Χτίζουμε τη ζωή μας σε γερά θεμέλια.....σ. 50
Κεφάλαιο Δ΄: Ποιος αγρυπνά για την αλήθεια	
16.	Η Εκκλησία ως κιβωτός φυλάει την αλήθεια.....σ. 54
17.	Τα σχίσματα τραυματίζουν την ενότητα των χριστιανών.....σ. 57
18.	Οι αιρέσεις νοθεύουν την αλήθειασ. 60
19.	Οι Σύνοδοι της Εκκλησίας μεριμνούν για τη διάσωση της χριστιανικής αλήθειας.....σ. 63
20.	Η αποσαφήνιση της αλήθειας για τις εικόνες.....σ. 65
21.	Το Σύμβολο της Πίστεως: Βασικές αλήθειες με λίγα λόγιασ. 68
Κεφάλαιο Ε΄: Ζώντας μαζί με την αλήθεια	
22.	Στην Εκκλησία ζούμε την αδελφοσύνησ. 72
23.	Η αλήθεια είναι φως.....σ. 75
24.	Η αλήθεια εκφράζεται με ύμνους στη λατρεία.....σ. 78
25.	Μετανιώνω και συμφιλιώνομαι αληθινά.....σ. 81
26.	Ευχέλαιο: Για την υγεία του σώματος και της ψυχής.....σ. 84
27.	Η Ορθοδοξία στην Ελλάδα.....σ. 87
28.	Η Ορθόδοξη Παράδοσησ. 90
29.	Γνωριμία με τους Ορθοδόξους άλλων χωρώνσ. 93
Κεφάλαιο Στ΄: Ετερόδοξοι και αηλόθρησκοι	
30.	Μια πρώτη γνωριμία με τους Ρωμαιοκαθολικούς χριστιανούς.....σ. 98
31.	Μια πρώτη γνωριμία με τους Ευαγγελικούς χριστιανούς (Προτεστάντες).....σ. 101
32.	Η λατρεία των Εβραίων στη συναγωγή το Σάββατοσ. 104
33.	Η προσευχή των μουσουλμάνων στο τζαμί την Παρασκευή.....σ. 107
Κεφάλαιο Ζ΄: Επίκαιρα θέματα	
34.	Γρηγόριος ο Θεολόγοςσ. 112
35.	Ο Ακάθιστος Ύμνος.....σ. 115
36.	Το Άγιον Όροςσ. 118
37.	Ένα περιστατικό από τη δράση του αγίου Κοσμά του Αιτωλού.....σ. 121
Γλωσσάριοσ. 124	
Κατάλογος Εικόνωνσ. 125	
Περιεχόμενα.....σ. 126	

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.

